

Αβ

10A

ΘΕΡΜΑΪΣ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

ΔΙΗΡΗΜΕΝΗ ΕΙΣ ΜΕΡΗ ΔΥΟ,

ΙΣΤΟΡΙΚΟΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΛΕΞΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΥΠΟ

ΜΙΧΑΗΛ Χ. ΙΩΑΝΝΟΥ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ «ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ».

(Κατὰ τὴν ὁδὸν Θησέως, ὄριθ. 12).

1879

ΘΕΡΜΑΪΣ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

ΥΠΟ

ΜΙΧΑΗΛ Χ. ΙΩΑΝΝΟΥ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ «ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ».

(Κατὰ τὴν ὁδὸν Θησέως, ἀριθ. 12).

1879

ΣΤΑΜΑΤΗΣ

1913

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

ΜΕΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

1913

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Τὰ ἀφορῶντα τὴν Θεσσαλονίκην ὑπὸ ἔποψιν ἀρχαιολογικήν, συνέταξα ἐν Βιτωλίοις εὕρισκόμενος, χωρὶς νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν τὸν Tafel (Thessalouica). Ὅσαι μνεῖται γίνονται αὐτοῦ αὗται εἶνε ἀπὸ μνήμης, παραμείνασαι ἐν ἐμοὶ ἐκ τῆς σποραδικῆς αὐτοῦ ἀναγνώσεως ἐν Θεσσαλονίκη. Διὸ οὐδ' αὐτὸς ἀξιῶ ὅτι ἔγραψά τι ὁπωσοῦν ἔχον τὸν τύπον τελείου. Συνήνωσα ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάσας τὰς γνώμας ἃς εἶχον ἐπὶ ἀντικειμένων τινῶν ἀφορώντων τὴν Θεσσαλονίκην. Ὅφειλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι πολλὰς ἀνακοινώσεις, ὡς πρὸς τὸ ἀρχαιολογικὸν μέρος, χρεωστῶ εἰς τὴν παρατήρησιν τοῦ φίλου μοι κ. Νικ. Κεχαγιᾶ.

Μετὰ τῶν ἀφορώντων τὴν Θεσσαλονίκην συνέδεσα καὶ τινὰ μακεδονικὰ ἐκ τοῦ προχείρου συντεταγμένα, ὅπως εἶπω τι καὶ περὶ τῆς γενικῆς πατρίδος. Ἄς μὴ ξενίσῃ δὲ τὸν ἀναγνώστην ἡ ποικίλη ὕλη καὶ ὁ χαλαρὸς τρόπος, μεθ' οὗ συνδέονται πρὸς ἄλληλα τὰ γραφόμενα. Διότι τὸ γράφειν περὶ ἐνὸς καὶ μόνου ἀντικειμένου, ἀπαιτεῖ εὐρυτάτας γνώσεις, καὶ σωματικὰς δυνάμεις ἀκμαίας.

Τὸ γλωσσικὸν μέρος εἶνε μετὰ περισσοτέρας ἐπιμονῆς ἐξειργασμένον. Καὶ ὅσα μὲν συγγράμματα ἔλαβον ὑπ' ὄψιν

εἰς τὴν σύνταξιν αὐτοῦ, ἐθεώρησα καλὸν νὰ καταγράψω ἐν
ιδιαιτέρᾳ σελίδι. Λυπηρὸν δὲ μοὶ εἶνε ὅτι δὲν ἠδυνήθην νὰ
συμβουλευθῶ τὰς εἰς τὸν Φιλίστορα καταχωρισθείσας λέ-
ξεις τοῦ κ. Ι. Πανταζίδου καὶ Μυριανθέως, τὰ ἡπειρωτικὰ
τοῦ κ. Γ. Χασιώτου καὶ τὸ λεξικὸν τοῦ Σοφοκλέους.

Ἐπειδὴ ἐκ τῶν γραφομένων μου καταδεικνύεται ὁ σκο-
πὸς μου, θεωρῶ περιττὸν νὰ εἶπω τι περὶ αὐτοῦ· ἐπικαλοῦ-
μαι μόνον τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν μου.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ 25 Σεπτεμβρίου 1879.

Μιχαὴλ Χ. Ἰωάννου.

ΘΕΡΜΑΪΣ

ΗΤΟΙ

ΠΕΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Α'.

Προϊστορική εποχή της Μακεδονίας.

Ὁ κ. Ὅθων Ἀβελ, ἐν τῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τῆς Μακεδονίας (α) πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Μακεδονία ὠνομάσθη ἔνεκα τῶν ὑψηλῶν αὐτῆς ὀρέων· πρὸς τοῦτο ἐπιχειρεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι Ὀρεστίς καὶ Μακεδονία εἶνε ταύτοσήμαντοι λέξεις· ἀλλὰ τὸ πιθανὸν εἶνε ὅτι ἡ Μακεδονία ὠνομάσθη ἀπὸ τῶν Μακεδόνων, οἱ δὲ Μακεδόνες ἀδηλον καὶ ἀδιάφορον ἡμῖν πόθεν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ὀρεστίδα αὕτη ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Ὀρεστών, οἵτινες ὑπῆρχον ὡς ἔθνος· ἀπορον δὲ εἶνε πῶς ὁ Ἀβελ δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν ἐνταῦθα τὴν ἐθνικὴν κατάληξιν τὴν ὁποῖαν ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος παρετήρησεν (β). Συνηθέστατον εἶνε, οἱ κάτοικοι νὰ δίδωσι τὰ ὀνόματα εἰς τὰς χώρας ἢ αἱ χῶραι εἰς τοὺς κατοίκους (γ). Τὰ δὲ ἔθνη καθ' ὃν χρόνον μεταναστεύουσι καὶ καταλαμβάνουσι χῶρόν τινα ἔχουσι βεβαίως τὸ ὄνομα τῶν πολὺ πρὶν μεταναστεύωσιν (δ), ἡ δὲ Ὀρεστίς εἶνε μὲν ἴσως ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐδρῶν τῶν Μακεδόνων οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ ἀρχικὴ. Ἀλλὰ ὅπως ὑποδείξωμεν τὴν μεταξὺ Ὀρεστίδος καὶ Μακεδονίας σχέσιν δὲν εἶνε

(α) Σελ. 113 τῆς ἑλλ. μεταφρ.

(β) Σελ. 33 σημ. 6 ἡ τραχεῖα κατάληξις ἦν ἐν χρήσει καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, Λυγκησταί, Κυρρησταί, Διάσται κτλ. προσθέτω καὶ Ὀρέσται καὶ Πενέσται.

(γ) Οὕτως Ἀχαιοί, Ἀχαῖα, Ἴωνες Ἰωνία, Θεσσαλοί, Θεσσαλία, Ἀκαρναῖες, Ἀκαρνανία, Εὐρυτᾶνες, Εὐρυτανία, Ἀθαμᾶνες, Ἀθαμανία κ.τ.λ.

(δ) Φρύξ σημκίνει ἐλευθέρος. Ἡσύχιος ἐν λέξει Βρίγες· τοῦτο δὲ ἐπιβεβαιοῦται καὶ ὑπὸ τῶν Φράγκων (ἐλευθέρων).

τάχα ἄρκετόν νά ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ Ὀρεστίς ἐκαλεῖτο ποτὲ Μακεδονία, καὶ ὅτι ἀργότερον μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Ὀρεστών ἀπέβαλε τὸ ὄνομά της;

Οὕτω λοιπὸν ἡ Μακεδονία ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων· πόθεν δὲ ὠνομάσθησαν οἱ Μακεδόνες τοῦτο ἐνδιαφέρει μᾶλλον τὴν γλωσσολογίαν ἢ τὴν ἱστορίαν.

Μεταβαίνω εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναμίξεως τῶν Μακεδόνων μετὰ τῶν Δωριέων· αὕτη εἰκάζεται ἐκ δύο χωρίων τοῦ Ἡρόδοτου (α) ὡς καὶ ἐκ τῆς μεγάλης λατρείας τοῦ Ἡρακλέους παρὰ Μακεδόσι καὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἐκ τοῦ Τημένου· κατὰ τὸν Ἡρόδοτον αὐτὸ Δωρικὸν ἔθνος κατῴκει ἐν Πίνδῳ καλούμενον Μακεδνόν. » Ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ῥήσεως τοῦ Ἡρόδοτου δύναται νὰ προκύψῃ ἡ ἐξῆς ἀπορία· οἱ Δωριεῖς ὅτε συνῶκουν τοῖς Μακεδόσι ἦσαν διακεκριμένοι ὡς Δωριεῖς, ἢ ὅτε ἐχωρίσθησαν τῶν Μακεδόνων ἐμορφώθησαν δωρικῶς; ἐὰν ἀληθεύῃ τὸ πρῶτον, τότε ἡ περιαδομένη ἐπιρροὴ τῶν Δωριέων ἐπὶ τοὺς Μακεδόνας δὲν εἶνε ἡ ἀπλὴ συγγένεια· καὶ πραγματικῶς τοσαύτη εἶνε ἡ συγγένεια τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἡθῶν, ὥστε προτιμᾷ τις νὰ ἀποδώσῃ ταύτην μᾶλλον εἰς ἀρχικὴν φυλετικὴν συγγένειαν παρὰ εἰς ἐκδώρισιν τῶν Μακεδόνων. Ὅτι δὲ δὲν ὑπερίσχυεν ἡ δωρικὴ δύναμις, ἀλλὰ τοῦναντίον ἡ μακεδονικὴ, τοῦτο ἀποδεικνύει αὐτὴ ἡ περίστασις ὅτι οἱ Δωριεῖς ὠνομάσθησαν Μακεδνοί· ἄλλως ὁ Ἡρόδοτος δὲν θὰ μᾶς ἔλεγε πῶς ὠνομάσθησαν ἐν τῷ Πίνδῳ.

Ἐξετάσωμεν ἤδη τί λέγουσιν οἱ Μακεδόνες περὶ ἑαυτῶν. Τρεῖς ἀδελφοί, λέγει ὁ Ἡρόδοτος (β) ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ Ὀρεστικοῦ Ἀργούς εἰς τὴν Ἰλλυρίαν ἐκεῖθεν δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν Λεβαίαν ὅπου ἐθήτευον παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν μεγαλείτερος Γαυώνης βόσκων ἵππους, ὁ δὲ Ἀέροπος βοῦς, ὁ δὲ Περδίκκας τὰ μικρότερα κτήνη δηλ. πρόβατα καὶ αἰγας. Θαῦμά τι συνέβη παρὰ τῷ μικροτέρῳ τὸ ὅποῖον ὁ βασιλεὺς τῆς Λεβαίας θεωρήσας ὡς κακὸν οἰωνόν, ἀπεδίωξε τοὺς νομεῖς μὴ πληρώσας αὐ-

(α) 1. 56 καὶ 8. 43.

(β) VIII 137.

τούς· ὅτε δὲ αὐτῶν αἰτησάντων τὸν μισθόν, ἔδειξεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς τὸν ἥλιον, ὁ Περδίκκας ἐξαγαγὼν τὴν μάχαιραν αὐτοῦ περιέγραψε κύκλον εἰς τὸν ἥλιον καὶ ἠρύσατο ἐξ αὐτοῦ τρεῖς ἐν τῷ κόλπῳ του· ὁ βασιλεὺς κατεδίωξεν αὐτούς, ἐσώθησαν ὁμῶς τῇ βοήθειᾳ πλημμυρήσαντος ποταμοῦ καὶ κατέλαβον τὴν Ἑδεσσαν.

Ἐκ τοῦ μύθου τούτου δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τὰ ἐξῆς· ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν νομαδικὸν ἔθνος, ταῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει τὸ ὅτι καὶ ἡ αἰξ εἶνε σύμβολον τοῦ κράτους.

Ὅτι ὑπέστησαν ταπεινωτικὴν δουλείαν ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Λεβαίας.

Ὅτι ἦσαν διηρημένοι εἰς τρεῖς φυλὰς ὧν ἐκάστην ἀντεπροσώπευεν εἷς ἀδελφός.

Ὅτι ἡ μᾶλλον περιφρονημένη φυλὴ ἦν ἡ τῶν ἰδίως Μακεδόνων ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τοῦ Περδίκκου τοῦ πρώτου ἱστορικοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας.

Ἡ γνώμη τοῦ Ἀβελ ὅτι διὰ τῶν τριῶν ἀδελφῶν σημαίνονται αἱ τρεῖς δωρικαὶ φυλαὶ (α) εἶνε ἐσφαλμένη· ὁ Γόρτε ἀπέδειξεν ὅτι τὸ περιώνυμον τριαδικὸν σύστημα τῶν Δωριέων εἶνε μηδέν (β). Ἡμεῖς δὲ ἐνταῦθα θέλομεν ἀναφέρει παραδείγματα καθ' ἃ τὸ σύστημα τοῦτο ἦτο μᾶλλον τῆς ὅλης ἐλληνικῆς φυλῆς γενικῶς λαμβανομένης ἢ μέρους τινὸς τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐλληνικῇ σῶζονται πολλὰ παραμύθια καθ' ἃ ἐκ τριῶν ἀδελφῶν, ὁ νεώτερος ὡς ὁ μᾶλλον ἡδικημένος λαμβάνει τὴν βασιλείαν ἢ προκόπτει· τοῦτο βεβαίως προέκυψεν ἐκ παραδόσεων γενικῶν καὶ ἐκτεταμένων ἀνὰ τὸν ἐλληνισμόν.

Ἰδιαιτέρως περίεργος εἶνε ἡ ἐξῆς διήγησις τοῦ Lejean περὶ τῶν Μιρδιτῶν. Ὁ πατὴρ λέγει (τοῦ μιρδιτικοῦ ἔθνους, γενικῶς ἐκλαμβανομένου) εἶχε τρεῖς υἱούς· καὶ εἰς μὲν τὸν ἕνα μέλλων νὰ ἀποθάνῃ ἔδωκε μίαν σέλλαν (chala ἁλβ.) εἰς τὸν δεύτερον ἐν κόσκινον (cheshi ἁλβ.) καὶ εἰς τὸν τρίτον οὐδὲν δοὺς

(α) Σ. 126.

(β) Ἴδε ἱστρκ. πραγματεία Κ. Παπαρρηγοπούλου σελ. 33—34.

εἶπε μόνον «καλὴν ἡμέραν» (mis dit ἀλβ.) (α). ἐν τούτοις μὲ ὅλην τὴν περιφρόνησιν τοῦ πατρὸς ὁ μικρότερος υἱὸς προώδευσε καὶ ἔγεινεν ὀνομαστός. Ἐκ τούτων βλέπει τις ὅτι τὸ τριαδικὸν σύστημα εἶνε πολὺ πλεόν ἐκτεταμένον ἢ ὅσον ἐπιστεύετο, καὶ ὅτι οἱ τρεῖς μακεδονικοὶ ἀδελφοὶ δὲν ὑποδηλοῦσι τὰς τρεῖς δωρικὰς φυλάς, ἀλλὰ τρεῖς μακεδονικάς· πρὸς τούτοις παρατηρεῖ τις ὅτι ὁ ἐλληνικὸς λαὸς εἶχε τὴν τάσιν νὰ πλάττῃ μύθους, ὧν τὸ ἐπιμύθιον νὰ ᾖ αἱ πρῶτοι ἔσχατοι καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι.» Ἡ δὲ ταπεινότης τῶν Μακεδόνων δὲν δηλοῦται μόνον διὰ τοῦ ὅτι ἀντεπροσωπεύοντο ὑπὸ τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ὅτι αὐτοὶ ἔβασκε ἀτὰ λεπτὰ τῶν προβάτων.»

Ἡ δυσκολία ἤδη ἔγκειται εἰς τὸ νὰ εὕρωμεν ποίας μακεδονικάς φυλάς ἀντιπροσωπεύουσιν οἱ τρεῖς ἀδελφοί· ὅτι ὁ Περδίκκας ἀντιπροσωπεύει τοὺς ἰδίως Μακεδόνας τοῦτο εἶνε ἀναντίρρητον, διότι οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἱστορικὸς βασιλεὺς (β) αὐτῶν· ὁ Ἀέροπος πρέπει νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τοὺς Λυγκηστὰς ὧν ἐπίσης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος βασιλεὺς (γ)· τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων δὲν μᾶς μένει ἢ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Γαυώνης ἐπιτροπεύει τοὺς Ἑλιμιώτας, οἵτινες μετὰ τῶν Λυγκηστῶν καὶ Μακεδόνων ἀποτελοῦσι τὰς τρεῖς κυρίας μακεδονικάς φυλάς (δ). Ὑπῆρχον βεβαίως καὶ ἄλλαι μακεδονικαὶ φυλαί, ἀλλ' εἴτε διότι ᾗσαν ἄσημοι, εἴτε ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν ἀριθμὸν τρία καὶ τὰς προγενεστέρας παραδόσεις, ἔπλασαν ἀντιπροσώπους μόνον τῶν τριῶν ἐπισημοτέρων· τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ παρὰ τοῖς Μιρδίταις. Τὰ παραμύθια ἅτινα διεσώθησαν παρ' ἡμῖν ἀποδεικνύουσιν ὅτι παρόμοιαι παραδόσεις ᾗσαν κοιναὶ εἰς πολλὰς ἐλληνικάς φυλάς· καὶ ὅτι τοῦτο δὲν εἶνε ἀπλῆ σύμπτωσις, ἀποδεικνύουσιν ἄλλαι πανάρχαιοι παραδόσεις διασωθεῖσαι ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ, ὡς ὁ μῦθος λ. χ. τῆς Ἀλκυόνης (ε).

(α) G. Lejean. voyage en Bulgarie ἐν τῷ τέλει.

Tour du monde 1873—74. Τρεῖς φυλαὶ μιρδιτικαὶ οἱ Σέσοι, οἱ Σόλαι καὶ οἱ Μιρδίται, ὧν αἱ δύο ἀλλαχόθεν μοὶ εἶνε ἄγνωστοι.

(β) VIII 139 Ἰδε καὶ Διόδωρον.

(γ) Τζέτζη χιλιετ. 6, 936.

(δ) Θουκ. 11. 99 τῶν γὰρ Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκησταὶ καὶ Ἑλιμιῶται.

(ε) Ὁ Γκυὼν (ἢ Ἀλκυὼν) εἶχε ποτὲ ἀδελφόν, τὸν ὁποῖον ἀποβαλὼν μετε-

Τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Λυγκηστίδα καὶ Ἑλίμειαν ἀπετέλε-
σεν ἤδη ἡ Μακεδονίς, ἥτοι ἡ μεταξὺ Δυδίου καὶ Ἀλιάκμωνος
χώρα (α). Εἶνε δὲ λίαν περίεργον, παρήγορον καὶ ἐνθουσιῶδες,
ὅτι αὕτη διετήρησε περίπου τὸ ἀρχαῖον ὄνομα. Ὁ Kiepert ἐν
τοῖς γεωγραφικοῖς αὐτοῦ πίναξι ἐπιτίθησιν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ
τὸ ὄνομα *Καμπάνια*· ἀλλ' ἡ ἐπωνυμία αὕτη, σώζεται μόνον ὡς
τίτλος τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἐδρεύοντος ἐν τῇ Κολιακίᾳ· τὸ ἀλη-
θές ὡς γεωγραφικὸν ὄνομα τῆς Μακεδονίας εἶνε *Ρουμ.λοῦκι* ἥτοι
Ἑλλάς. Τὸ ὄνομα τοῦτο ὑποθέτω ὅτι ἐδόθη πρὸς ἀντίθεσιν τῶν
περιοικούντων Σλαύων· διότι καὶ σήμερον ἔτι φαίνονται πολλὰ
σλαβικὰ λείψανα περὶ τὴν μεσημβρινὴν Πιερίαν, ἐν τε τῇ γλώσσῃ
τῶν κατοίκων καὶ ἐν ταῖς ὀνομασίαις τῶν μερῶν (β).

Β'.

*Περὶ τῶν μακεδονικῶν μηνῶν καὶ τινῶν περιέργων
μακεδονικῶν λέξεων.*

Ἐν τῇ ἀρχαιότητι συνήθειαί τινες δὲν ἦσαν τόσον γενικαί
ὅσον σήμερον· σήμερον ἡ ῥωμαϊκὴ δεσποτεία ἐπέβαλεν εἰς ὅλην
τὴν Εὐρώπην τὸ μηνολόγιον αὐτῆς, καθιερώθη δὲ ἐκ σεβασμοῦ
πρὸς τὸν ἐβραϊσμὸν, τὸ σάββατον· ἐκ περισσοῦ δὲ οἱ Ἕλληνες
μετέφρασαν τὰ λοιπὰ τῆς ἐβδομάδος ὀνόματα ἐκ τῆς κυρια-
κῆς· τὸ πάλαι ἐκάστη ἐλληνικὴ φυλὴ εἶχε τὰ ὀνόματα τῶν μη-
νῶν αὐτῆς ἰδιαίτερα· τὰ μακεδονικὰ ὀνόματα ἔχουσιν οὕτω :

Δῖος	Νοέμβριος
Ἀπελλαῖος	Δεκέμβριος
Αὐδυναῖος	Ἰανουάριος
Περίτιος	Φεβρουάριος
Δύστρος	Μάρτιος
Ξανθικός	Ἀπρίλιος
Ἀρτεμίσιος	Μάϊος

μορφώθη εἰς πτηνόν· ὑποτίθεται δὲ ἤδη, ὅτι φωνάζει τὸν ἀδελφόν του Γκιῶν
(Ἰωάννην).

(α) VII 127. Ἡροδ.

(β) Σφήνιτσα, Βούλτσιτσα, Λιμπάνοβα, Μελίχη, εἶνε σλαβικὰ ὀνόματα· ἐν
Βαλμάδα λαλεῖται ἡ βουλγαρικὴ ὡς καὶ εἰς ἄλλα τινα γειτονικὰ χωρία.

Δαίσιος	Ἰούνιος
Πάνεμος	Ἰούλιος
Λῶος	Αὐγουστος
Γόρπιος	Σεπτέμβριος
Ὑπερβερεταῖος	Ὀκτώβριος.

Ὁ Δίος εὐρίσκεται καὶ παρὰ Βιθυνοῖς, οἵτινες βεβαίως παρέλαβον αὐτὸν παρὰ τῶν Μακεδόνων· δὲν νομίζω δὲ νὰ ἔχη σχέσιν πρὸς τὸν Δία, διότι τότε ὤφειλον οἱ Μακεδόνες πολὺ μᾶλλον νὰ ἔχωσιν ἓνα Ἡράκλειον ἢ Ἀπολλώνιον· πιστεύω μᾶλλον νὰ ἔχη σχέσιν πρὸς τὸ διερὸς καὶ δεύω καὶ σημαίνει βροχερός.

Ὁ Ἀπαλλαῖος εὐρηται καὶ παρὰ Λακεδαιμονίοις καὶ παράγεται βεβαίως ἀπὸ τῆς λέξεως ἀπελλαί σημαίνουσης μάνδραν· ὁ μὴν λοιπὸν καθ' ὃν ἔνεκα τοῦ ψύχους ἐμανδρίζοντο τὰ πρόβατα ἢ οἱ ἄνθρωποι.

Ὁ Αὐδυναῖος πιθανὸν νὰ ᾔνε ἐκ τοῦ αἶω τοῦ πνέω (ἐξ οὗ αὔρα καὶ αὐδὴ) οἶονεὶ ἀνεμίας.

Ὁ Ἀρτεμίσιος κοινὸς καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις, ὠνομάσθη οὐχὶ πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρτέμιδος, ἀλλὰ διότι ἦτο κατάλληλος πρὸς κυνήγια.

Ὁ Δαίσιος πιθανὸν νὰ ὠνομάσθη ὡς μὴν τῶν ἐξοχικῶν συμποσίων (δαίς).

Ὁ Πάνεμος κοινὸς καὶ τοῖς Βοιωτοῖς παρὰ Μακεδόσι ἐκαλεῖτο Πάνημος ὡς ἀπέδειξαν δύο μνημεῖα εὐρεθέντα ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ὁ Γόρπιος μοι φαίνεται ὡς λέξις φρυγική.

Ἐν τέλει ὁ Ὑπερβερεταῖος φαίνεται καθαρῶς μακεδονικὸς μὴν, τοῦ ὁποίου ὅμως τὴν ἐξήγησιν ἀφίνω εἰς ἄλλους.

Τὸ μακεδονικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἐκαλεῖτο καυσία· ἢ ἐκ τοῦ καίω παραγωγὴ φαίνεται ἡμῖν λίαν ἀδέξιος· καλλίτερον νὰ ὑποτεθῇ ἔχον σχέσιν πρὸς τὸ λατιν. caput· ὅτι δὲ τὸ κάλυμμα τοῦτο εὐρίσκεται καὶ παρ' Ἰλλυριοῖς (α), τοῦτο δὲν

(α) Ὀνομάζεται μάλιστα παρ' Ἀλβανοῖς σήμερον «κησούλι» τὸ ἀνδρικὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, λέξις προφανῶς συγγενὴς τῆς καυσίας.

δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶνε βαρβαρικῆς καταγωγῆς· σήμερον φέρουσι τὸν πῖλον ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν εὐρωπαϊκὰ ἔθνη· καὶ ὁμῶς δὲν λαμβάνεται τοῦτο ὡς ἐπιχείρημα.

Εὐρίσκω ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ὅτι τὸ ὕδωρ ἐκαλεῖτο βέδου (α) ὡς καὶ παρὰ Φρυγί (β). Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἐσήμαινεν ἀέρα, ὡς ὁ κωμικὸς ποιητὴς Φιλύλιος· ὁ δὲ Κυζικηνὸς Νεάνθης (γ) λέγει ὅτι οἱ ἱερεῖς τῶν Μακεδόνων ἐν ταῖς κατευχαῖς ἐπεκαλοῦντο τὸ βέδου ὅπως ἡ Ἰλεων δι' αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα των· οἱ ἐρμηνευταὶ δὲ ἐξηγοῦσιν ἐνταῦθα τὸ βέδου ἀέρα· ἂν ἐνθυμηθῶμεν ὁμῶς ὅτι οἱ Μακεδόνες ἔθουον ἐπιστήμῳ εἰς τὸν σωτῆρα ποταμὸν (δ) τότε πιθανότερον εἶνε νὰ ἐκλάβωμεν τοῦτο ὡς ὕδωρ.

Ἡ Ἑδεσσα λέγει Στέφανος ὁ Βυζάντιος (ἐν λ.) ὠνομάσθη διὰ τὴν ῥύμην τῶν ὑδάτων· οὔτε αὐτὸς ὁμῶς οὔτε ἄλλος τις γραμματικὸς σημειώνει τὴν ῥίζαν ἐξ ἧς ὠνομάσθη· προκειμένης νῦν τῆς λέξεως βέδου, ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει ὅτι ἡ Ἑδεσσα εἶνε ἀντὶ τοῦ Βέδεσσα, τύπου ἀρχαιοτέρου, ὅστις μετέπειτα ἀπέβαλε τὸ β (ε).

Περίεργον εἶνε ὅτι ἡ πόλις τῶν Βοδυνῶν καὶ εἰς τὰς τρεῖς αὐτῆς ἐποχὰς ὠνομάσθη ἀπὸ τῶν ὑδάτων αὐτῆς (ς). Ἦδη εἶνε γνωστὸν ὅτι βόδα σημαίνει ὕδωρ· ἐπειδὴ ὁμῶς συμπίπτει ὥστε τὸ βουλγαρικὸν βόδα νὰ λέγηται μακεδονιστὶ βέδου, προτιμότερον βεβαίως εἶνε νὰ γράφωμεν Βοδυνὰ μᾶλλον ἢ Βιδενά.

Θ ε ρ μ α ι ς.

Ὁ κ. Μ. Δήμιτσας ἐν τῷ β.' μέρει τῆς Μακεδονικῆς γεωγραφίας αὐτοῦ λέγει ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη δὲν κεῖται ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Θέρμης, ἀλλ' ὅτι αὕτη ἔκειτο μεσημβρινοανατολικώτερον κατὰ τὴν θέσιν μικροῦ καρὰ μπουρνοῦ. Τὰ ἐρεῖ-

(α) «Καὶ βέδου νυμφάων καταλείβεται ἀγλαὸν ὕδωρ.» ἀπόσπασμα Ὀρφικὸν παρὰ Κλημ. Ἀλεξ. Στρωματ. σ. 673. 25.

(β) Αὐτόθι. Βέδου τοὺς Φρύγας τὸ ὕδωρ φησὶ καλεῖν καθὸ καὶ Ὀρφεύς.

(γ) Παρὰ Κλημ. Ἀλεξ. Στρωματ. 5. σ. 231.

(δ) VIII 138 Ἡρόδ.

(ε) Πιθανὸν μάλιστα νὰ ἦτό ποτε Βεδύεσσα.

(ς) Ἴδε Ἀβελ Ἱστορ. σελ. 131—132.

πια ἄτινα ἀναφέρει δὲν εἶνε ἐρείπια πόλεως, ἀλλὰ πύργου ἢ μοναστηρίου ὧν ἔβριθε τότε ἡ Θεσσαλονίκη· ἄλλως τε ὁ κ. Δήμιτσας οὐδαμοῦ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων στηρίζεται· τοῦναντίον ὁ Tafel ὅστις ἔγραψε μονογραφίαν περὶ Θεσσαλονίκης διατείνεται ὅλως τοῦναντίον· ἀναφέρει δὲ καὶ χωρία βυζαντινῶν λέγοντα περὶ θερμῶν λουτρῶν ὑπαρχόντων ἐν Θεσσαλονίκη· τὰ λουτρά τῶν Σεδῶν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔδωκαν τὸ ὄνομα εἰς τὴν Θέρμην, διότι αὕτη εἰς ἣν θέσιν ἔθηκεν αὐτὴν ὁ κ. Δήμιτσας ἀπέχει πολὺ τῶν Σεδῶν· ἄλλως τε εἶνε μάταιον νὰ ζητῶμεν νὰ εὕρωμεν ἀλλαχοῦ τὸ αἷτιον τῆς ὀνομασίας τῆς Θέρμης, ἀφοῦ τοῦτο κεῖται ἐν αὐτῇ τῇ Θεσσαλονίκη.

Ὁ κ. Δήμιτσας ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Θέρμη ἔκειτο ἐν τῷ μικρῷ καρὰ μπουρνοῦ, πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ θέσις αὕτη ἦν προσφορωτέρα τῆς τῆς Θεσσαλονίκης· ἀλλὰ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο τὸ ὁποῖον ὁ κ. Δήμιτσας φέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ εἶνε κατ' αὐτοῦ, διότι ἐὰν ἡ θέσις τῆς Θέρμης ὅπου τίθησιν αὐτὴν ὁ κ. Δήμιτσας εἶνε προσφορωτέρα τῆς τῆς Θεσσαλονίκης διατί τάχα νὰ μὴ προτιμήσῃ ταύτην ὁ Κάσσανδρος, ἀλλὰ συνοικίσας τὴν Θεσσαλονίκην ἐκεῖ ἔνθα οὐδεμία πόλις ἦν, νὰ καταστρέψῃ μίαν ἔτι πόλιν, τὴν Θέρμην; Διότι γνωστὸν εἶνε ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη ὡς λέγει ὁ Στράβων συνωκίσθη ἐξ 26 ἢ καὶ ὀλιγωτέρων πολισμάτων· κτίζων λοιπὸν ὁ Κάσσανδρος τὴν Θεσσαλονίκην ἐπὶ τῆς Θέρμης, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ εὕρισκε θέσιν προσφορωτέραν τῆς ἀγνώστου αὐτῇ Θεσσαλονικείας θὰ ἐκέρδιζε προσέτι καὶ μίαν ἔτι πόλιν ἣν δὲν θὰ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ καταστρέψῃ.

Ἄλλ' ὅτι οὐδεμίαν βαρύτητα δύναται νὰ ἔχῃ ἡ γνώμη τοῦ κ. Δήμιτσα, ἀποδεικνύει καὶ ὅτι οἱ ἐσχάτως περιηγησάμενοι τὴν Θεσσαλονίκην Duchesne καὶ Bayet οὐδ' ἀναφέρουσι καὶ τὴν γνώμην του ἐν τῷ νεωστὶ ἐκδοθέντι ὑπ' αὐτῶν συγγράμματι (α).

Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης εἶνε ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐδόθη ἀπὸ τὴν ὁμώνυμον θυγατέρα τοῦ Φιλίππου, καὶ περὶ τούτου μᾶς πείθει ἔτι μᾶλλον ὁ τύπος Θεσσαλονίκηια (β) ὁ ἀπαν-

(α) Bibliothéque des écoles Françaises d'Athènes et de Rome. Tome premier 1876. par Duchesne et Bayet.

(β) Κατὰ τὸ Ἀλεξάνδρεια, Κασσάνδρεια, Στρατονίκηια κτλ.

τῶν παρὰ Στράβωνι· τούτου ὅμως τοῦ ζητήματος λυομένου δύναται νὰ ἐγερθῇ ἕτερόν τι μικρὸν ζήτημα διὰ τίνα λόγον ἡ κόρη τοῦ Φιλίππου ὠνομάσθη Θεσσαλονίκη.

Ἦθελέ τις ὑποθέσῃ ἀμέσως ὅτι αὕτη ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο ἔνεκα νίκης τινὸς τοῦ Φιλίππου κατὰ τῶν Θεσσαλῶν· ἀλλὰ τοῦτο πολλαχῶς εἶνε παράλογον· μία τοιαύτη ἀφορμή, ἔπρεπε νὰ προὑποθέτῃ νίκην ἐπίσημον ἣτις ἔπρεπε νὰ μνημονευθῇ παταγωδῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐγένετο· τούναντίον ὁ Φίλιππος διέθετε μὲν τὰ θεσσαλικά κατὰ βούλησιν, ἀλλὰ πάντοτε σχεδὸν ὡς φίλος· ἔπειτα δὲ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐγένετο τοιαύτη τις νίκη, ἤθελεν εἶνε ἐναντίον εἰς τὰς ἑξεῖς τοῦ Φιλίππου τὸ νὰ ὀνομάσῃ ἀπὸ τῆς νίκης τὴν θυγατέρα του καὶ νὰ δυσареστήσῃ οὕτω τοὺς Θεσσαλοὺς· ἀλλὰ πρέπει μᾶλλον νὰ ἀναφέρω ὅτι τοιοῦτον παράδειγμα δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ νὰ ὀνομάσῃ δηλ. εἰς βασιλεὺς υἱὸν ἢ θυγατέρα ἀπὸ τινος νίκης.

Ἄλλ' ἐὰν ἀπὸ ταύτης τῆς αἰτίας δὲν ἡδύνατό τις νὰ πλάσῃ ἐν ὀνόματι ἡδύνατο ἄρα ἀπὸ ἄλλης τινός; Κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ἀρυόμεθα τὰ κύρια ἡμῶν ὀνόματα ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ συναξαρίου καὶ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας καὶ ἱστορίας· ὑπῆρξεν ἐποχὴ ἐν τῷ ἐλληνισμῷ καθὼς καὶ ἐν παντὶ ἔθνει καθ' ἣν ἐπλάττοντο ὀνόματα οἷον Σταμάτης, Γαρουφαλλία, Ἰερακίνα κτλ., ὑπῆρξαν ἐποχαὶ κοσμογονικαὶ οὕτως εἰπεῖν δι' ἕκαστον ἀντικείμενον, καθ' ὅς τοῦτο εὕρισκετο ἐν ῥευστῇ καταστάσει· ὁ κόσμος, ἡ γλῶσσα, ἡ θρησκεία, τὰ ἔθνη, διήλθον διὰ τῆς ἐποχῆς ταύτης, σήμερον ὅμως οὐδεὶς δύναται νὰ πλάσῃ ἐν κύριον ὄνομα, ὡς δὲν δύναται οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς νὰ φανῇ ἐν νέον ζῶον.

Ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἔζη ὁ Φίλιππος ἦν πολλῷ πλεῖον ἀνεπτυγμένη ἢ ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν σήμερον εὕρισκεται ὁ ἐλληνισμός· ἐὰν λοιπὸν σήμερον δὲν δυνάμεθα νὰ πλάσωμεν ἐν κύριον, πολλῷ πλεῖον δὲν ἡδύναντο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Ἐκ τούτων ἄρα πάντων ἔπεται ὅτι τὸ ὄνομα Θεσσαλονίκη εἶνε ἀρχαῖον.

Εἶνε ἀνάγκη ἄρα νὰ προβῇ τις τοσούτῳ μακρὰν, ὥστε νὰ ἐπιχειρήσῃ ν' ἀποδείξῃ τί ἐσήμαινε τὸ ὄνομα Θεσσαλονίκη;

Παρὰ τοῖς μυθολόγοις εὔρηται ἡ γνώμη, ὅτι ἡ Θεσσαλία ὠνομάσθη ἀπὸ Θεσσαλοῦ τοῦ Δῖμωνος· ἀλλ' ἐὰν οἱ μυθολόγοι εἶχον

τὴν μανίαν νὰ παράγωσιν ἐκάστην χώραν ἀπὸ τινος κυρίου ὀνόματος, δικαίως οἱ ἐτυμολόγοι ἤθελον ζητήσῃ σήμερον τὴν παραγωγὴν τῶν κυρίων. Θεσσαλὸς λοιπὸν σημαίνει θαλάσσιος ἢ ὑδάτιος καὶ παράγεται ἀπὸ τινος ἀχρήστου θέσσαλον ἢ θέσσαλα σημαίνοντος τὴν θάλασσαν. Τοῦτο δὲ ἐνισχύει οὐχὶ μόνον ἡ ταυτότης τοῦ θέσσαλα καὶ θάλασσα, ἀλλὰ καὶ ἡ περίστασις τοῦ ὅτι ἡ Θεσσαλία ἀναφέρεται ὑπὸ τε τοῦ Ἡροδότου (α) καὶ ἄλλων ὡς οὕσα τὸ πρὶν λίμνη· καὶ μόνον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐτύμου εἶνε ἀληθὲς καὶ δίκαιον νὰ παράγῃται τὸ ὄνομα τῆς χώρας. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν Θεσσαλὸν, οὗτος παλαιάτατα ἦτο ὑδάτιος τις ἥρως, ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς εἰκονίζει τὸν Ἀχελῶον· κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἔννοιαν, Θεσσαλονίκη εἶνε ὄνομα Νηρηίδος καὶ σημαίνει τὴν νικῶσαν τὴν θάλασσαν.

Ἡ Θεσσαλονίκη δὲν εἶχεν ἀνέκαθεν τὴν ἑκτασιν ἣν ἔχει σήμερον· περὶ τούτου μαρτυρεῖ ἡ ἀψὶς τοῦ Κωνσταντίνου, ἥτις ὥφειλε νὰ ᾖ ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ τείχους, ὡς καὶ ὁ ἱππόδρομος, ὅστις ὡς φαίνεται ἦτο πρὶν ἐκτὸς τῆς πόλεως· ἡ λεγομένη Πόρτα καπὴ, ἦτο πύλη τοῦ ἀρχαίου τείχους· καὶ πραγματικῶς, ἐὰν ἀγάγωμεν γραμμὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ᾗτον εὐθεΐαν ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Πόρτα καπὴ, θέλομεν καταλήξαι εἰς τὴν ἀψίδα τοῦ Κωνσταντίνου· ἐν τῷ μέσῳ τοῦ διαστήματος τούτου νομίζω ὅτι διορῶνται ἔχνη τοῦ ἀρχαίου τείχους ἐξωθεν τοῦ τζαμίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀντικρὺ τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας τοῦ ὁμωνύμου ἁγίου καὶ κάτωθεν αὐτῆς· παρετήρησα ἐπίσης λείψανα παλαιοῦ κτιρίου κάτωθεν τῆς ἐκκλησίας τῆς ἁγίας Ὑπαπαντῆς ἐκ τῆς ὀπισθεν πύλης. Τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ τείχους εἶνε προδήλως βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς· φέρει μάλιστα διὰ πλίνθων καὶ βυζαντινὴν τινα ἐπιγραφὴν καταχωρισθεῖσαν ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Duchesne καὶ Bayet· τὸ δὲ ἀνατολικὸν μέρος εἶνε κυρίως ἐνετικῆς κατασκευῆς.

Τὸ ὑψηλὸν μέρος τῆς πόλεως λέγεται μπαῖρι, ἥτοι ὕψωμα ἢ ἄκρον· ἀντιθέτως δὲ πρὸς τοῦτο μέρος τι ἄλλο ὀνομάζεται κάμπος, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν καμπιανοὶ καὶ μπαῖριῶται· δὲν

(α) Τὴν δὲ Θεσσαλίην λόγος ἐστὶ τὸ παλαιὸν εἶναι λίμνην. Ἡρῶδ. VII. 129 καὶ ἐφεξῆς.

δύναται τις νὰ μὴ εὐχαριστηθῇ ἀνευρίσκων ἐν ταῖς ὀνομασίαις ταύταις τὴν ἀρχαίαν διαίρεσιν τῶν Ἀθηναίων εἰς πεδιεῖς καὶ διακρίους. Παράλους δὲ ἔχομεν διότι δυστυχῶς ἡ παραλία κατέχεται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.

Οἱ ἐξοχικοὶ οἴκοι καλοῦνται ἐν Θεσσαλονίκῃ πύργοι καὶ μάλιστα οἱ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος· ἐπειδὴ οἱ πύργοι συνειθίζοντο παρὰ Φράγγοις, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο παρέμεινε ἀπὸ τῆς λατινοκρατίας, καθ' ἣν οὗτοι φαίνεται ὅτι ἔκτισαν κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος σειρὰν πύργων χρησιμευόντων ὡς ἔθος αὐτοῖς εἰς ἐξοχικὰς οἰκίας.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ ὀλίγαι ἀρχαιότητες σώζονται· ἡ ἀψὶς τοῦ Κωνσταντίνου ἡ κοινῶς καλουμένη καμάρα εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστή· ὁμιλοῦσί τινες περὶ τινος ναοῦ τῶν Καβείρων, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη οὐδαμοῦ στηρίζεται· ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ ναοῦ δὲν εἰκάζουσι ναὸν τῶν Καβείρων εἶνε μεταγενεστέρα, οἰκοδομηθέντος τοῦ ναοῦ στρογγυλοειδῶς κατὰ μίμησιν τοῦ ἐν Ρώμῃ πανθέου· ὁ Felix Beaujous ἀφ' ἑτέρου ἐξέδοδο γνώμην ὅτι τὸ τζαμίον «Ἑσκὴ Τζουμὰ» εἶνε ναὸς τῆς Θερμαίας Ἀφροδίτης· ὁ Τάφελ ὁμῶς λέγει ὅτι οὗτος οὐδαμόθεν γνωρίζει θερμαίαν Ἀφροδίτην. Καὶ ἡ τοῦ Felix γνώμη φαίνεται στηριζομένη ἐπὶ εἰκασιῶν· καθόσον σκέπτεται ὅτι, τοῦ Ἑσκὴ Τζουμὰ σημαίνοντος παλαιὰν Παρασκευὴν, τῆς δὲ παλαιᾶς Παρασκευῆς οὔσης τῆς Ἀφροδίτης, ὡς καθιερωμένης ταύτης τῆς ἡμέρας εἰς τὴν Ἀφροδίτην, σκέπτεται ὅτι ἡ Ἑσκὴ Τζουμὰ εἶνε ἡ Ἀφροδίτη· ἀλλ' ἡ κυρία σημασία τῆς λέξεως Τζουμὰ εἶνε συνάθροισις, ἐκκλησία, δέησις· ἑσκὴ τζουμὰ λοιπὸν σημαίνει παλαιὰ ἐκκλησία ἢ μᾶλλον παλαιὰ μητρόπολις καθόσον οἱ Τοῦρκοι πρὶν λάβωσι τὴν Ἀγίαν Σοφίαν ταύτην εἶχον ὡς μητρόπολιν· ἐκ τῆς ἐπισημότητος ἦν παρέσχον αὐτῇ οἱ Τοῦρκοι εἰκάζει τις ὅτι ἦτο καὶ τῶν χριστιανῶν ἐπίσημος ἐκκλησία· εἶνε ὁμῶς λίαν περίεργον ὅτι δὲν διεσώθη τὸ χριστιανικὸν αὐτῆς ὄνομα· τουθ' ὅπερ δύναται νὰ ἐμβάλη εἰς ὑπονοίας ἂν ποτε ἦτο χριστιανικὸς ναός.

Πολὺ ὁμῶς ὑποπτεύομαι ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη περιποιεῖτο τὴν λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ἂν ἡ Ἑσκὴ Τζουμὰ δὲν ἦτο ὁ ναός της, ἦτο βεβαίως ἀλλαχοῦ· ὁ Λουκιανὸς ἐν τῷ Λουκίῳ ἡ

ὄνῳ ὥθει ἡμᾶς πρὸς τὴν γνώμην ταύτην, ἐνθα ἀδίκως τινὲς θέλουσι νὰ ἀντικαταστήσωσι τὴν Κόρινθον ἀντὶ τῆς Θεσσαλονίκης· καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος δὲ ἐν τῇ πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐπιστολῇ του, λέγει πρὸς αὐτοὺς «Τοῦτο γὰρ ἐστὶ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμός ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας» (α) ἕτερον δέ τι σημεῖον πείθει ἡμᾶς πλειότερον πρὸς τοῦτο· γνωστόν ὅτι ἡ παρασκευὴ ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Ἀφροδίτης ἡμέρα· μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἐβραϊκοῦ ἡμερολογίου, παρὰ τοῖς Ἑλλησι κατεστράφησαν ἐντελῶς τὰ ἀρχαῖα εἰδωλολατρικὰ ὀνόματα, ἐνῶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσι καὶ ἰδίᾳ παρὰ Λατίνοις διεφυλάχθησαν (β). Ταύτην τὴν ἀπώλειαν θέλοντες οἱ Ἕλληνες νὰ ἀντισταθμίσωσι, ἐπέμενον νὰ ἐννοῶσι ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τὴν Ἀφροδίτην, ὡς ἐν τῷ προσώπῳ τῆς ἁγίας Σοφίας ἐνόουν τὴν Ἀθηνᾶν· οὕτω δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι τὰ πολυάριθμα ἐν Θεσσαλονίκῃ ἁγιάσματα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς· διότι ἡ ἁγία Παρασκευὴ δὲν εἶνε ἐπίσημός τις ἁγία, οὔτε ἔσχε, ἀλλ' οὔτε ἔχει ναὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐν ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Παύλου ἢ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, δύναται καλῶς νὰ ἐξηγηθῇ, ἀλλ' ὅτι εἶνε ἄπορον, εἶνε τὰ ἁγιάσματα τῆς ἁγ. Παρασκευῆς, Φωτεινῆς, Σολομονῆς. Ἐν ἐπίσης ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς γνώμης ἡμῶν εἶνε ὅτι τὰ ἁγιάσματα εἶνε ἀφιερωμένα εἰς θηλυκὰ πρόσωπα, δηλαδὴ εἰς νηρηίδας καὶ νύμφας. Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχω ὅτι ἡ ἁγία Σολομονὴ εἶνε ἡ νύμφη Σαλμώνη τῆς ὁποίας φερώνυμος πηγὴ ὑπῆρχε καὶ ἐν Ἑλιδι· ἐπίσης καὶ ἡ ἁγία Φωτὶς παριστᾷ νύμφην τὴν ὁποίαν ὁμως δὲν εὔρον ἐν τοῖς ἀρχαίοις συγγράμμασι.

Ἀλλὰ διατί ἐλατρεύετο ἡ Ἀφροδίτη ἐν Θεσσαλονίκῃ; ποῖον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον αἷτιον ὅπερ ὥθησε τοὺς κατοίκους πρὸς τοῦτο; Νὰ ἀνερευνήσωμεν τὰ αἷτια διὰ τὰ ὁποῖα λατρεύονται εἰδικοί τινες θεοὶ ἐν ὀρισμέναις τισι πόλεσι, ἤθελεν εἶναι πολλάκις παρακεκινδυνευμένον· ἐνίοτε ὁμως ἔχομεν τὰ αἷτια πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν. Ὅτι ὑπῆρχον θερμαὶ πηγαὶ ἐν Θεσσαλο-

(α) δ'. 3.

(β) Veneris dies ἐκάλουν οὗτοι τὴν παρασκευὴν, ἐξ οὗ τὸ venerdi τῶν Ἰταλῶν, τὸ vendredi τῶν Γάλλων, κ.τ.λ.

νίκη τοῦτο ἀποδεικνύει αὐτὸ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τῆς πόλεως· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀπίστους ἔστω ἀπόδειξις ὁ Tafel ὅτις ἀναφέρει ἄρκετὰ χωρία βυζαντινῶν πρὸς πίστωσιν τοῦ πράγματος· εἶνε δὲ φυσικώτατον ὅτι καταλληλότερον μέρος πρὸς λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης εἶνε τὰ θερμὰ λουτρά· κατὰ τὸν αὐτὸν Tafel ταῦτα ἐλέγοντο παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς λουπινάρια ἥτοι πορνεία· καὶ ἡ ἀρχαία δὲ λέξις βαλανεῖον πιθανὸν νὰ ἔχῃ σχέσιν τινα πρὸς τὰ περὶ τὴν Ἀφροδίτην· ἐν τέλει δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη λατρεύεται ἡ ὡραία θεὰ ἐν τοῖς λουτροῖς· καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν πρέπει ἴσως νὰ νοήσωμεν τὴν θερμαίαν Ἀφροδίτην τοῦ Felix.

Αὕτη λοιπὸν ἡ ἰδέα παρεκίνησε τοὺς κατοίκους νὰ ἀφιερῶσιν καὶ ψυχρὰς πηγὰς εἰς τὴν Ἀφροδίτην, εἴτε δηλαδὴ διότι αὕτη ἦτο ἔφορος τῶν θερμῶν, εἴτε διότι ἦτο οὕτως εἰπεῖν πολιοῦχος· σημειωτέον δὲ ὅτι ἐνῶ τοῦ κλεινοῦ Παύλου ὑπάρχει μία μόνον ἱερὰ πηγή, τῆς ἀσημάντου ἁγίας Παρασκευῆς ὑπάρχουσι τέσσαρες ἢ πέντε καὶ ἐν τῷ ἄστει καὶ κατὰ τοὺς ἀγρούς.

Κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς νέας πύλης εὔρηται μνημεῖόν τι, ὅπερ δὲν φέρει οὔτε ἐπιγραφὴν οὔτε ἀνάγλυφόν τι· τὸ μνημεῖον τοῦτο κεῖμενον ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς ὁδοῦ, σύγκειται ἐκ κρηπίδος κλιμακωτῆς ἐν ᾗ ὑψοῦται ἑτέρα κρηπίς, ἐπιμήκης, σχήματος κυβικοῦ· ὑπεράνω τῆς κυβικῆς κρηπίδος, ὑπάρχει ὁπῇ ἐν ᾗ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχέ τι· εἰς τὰ πλάγια τοῦ μνημείου τούτου, εὔρηται χῶρός τις κενὸς μὴ κατεχόμενος ὑπ' οὐδεμιᾶς οἰκίας· εἰς δὲ τὰ πλάγια τοῦ χώρου κεῖται μικρά τις στέγη. Τὸ παράδοξον καὶ ἄφωνον τοῦτο μνημεῖον καλεῖται παρὰ τῶν Τούρκων Ἰλὰν μερμέρ, ἥτοι ὀφews μάρμαρον· ὑποθέτω λοιπὸν ὅτι πάλαι ποτὲ ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ μνημείου ἴστατο ὄφης τις· ἐπειδὴ δὲ ὁ ὄφης εἶνε σύμβολον τοῦ Ἀσκληπιοῦ, συμπεραίνω ὅτι τὸ περὶ τὸ μνημεῖον μέρος ἦν Ἀσκληπιεῖον, τὸ δὲ μνημεῖον σύμβολον φωνῆεν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη πιστοῦται καὶ διὰ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1874 ἀνακαλύψεως Ἀσκληπιάδος φυλῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἐάλω κατὰ τὸ 1430 ὑπὸ Μουράτου πατρὸς Μεχμέτου τοῦ δευτέρου πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· σῶ-

ζεται παρὰ τοῖς Θεσσαλονικεῦσι παράδοσις, ὅτι ἡ πόλις παρεδόθη διὰ προδοσίας τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς τῶν Βλαντέων. Τὸ ἱστόρημα τοῦτο, ἐπειδὴ εὔρον ἐν Βυζαντιναῖς συγγραφεῦσι, ἀναγράφω ἰδίᾳ διὰ τοὺς Θεσσαλονικεῖς, λαβὼν παρὰ τοῦ Ἱέρακος ἐν τῇ μεσαιωνικῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Σάθα, διότι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε συνήθως κοινὸν κτῆμα πασῶν τῶν ἐν Ἀνατολῇ βιβλιοθηκῶν, ἐνῶ τὴν σειρὰν τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων δυσκόλως εὕρισκει τις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Τὸ ἱστόρημα τοῦτο ἔχει ὡς ἐξῆς :

Στίχ. 366. Τότε τινὲς τῶν μοναχῶν λέγω τῶν ῥακενδύτων
ἐκ τῶν Βλαντέων τῆς μονῆς, ἐντὸς αὐτῆς οἰκοῦντες
κατέγραψαν, ἐδήλωσαν ἅπαντα τῷ Σουλτάνῳ.
Γράφουσι δὲ καὶ λέγουσι, «ὦ κύριε Σουλτάνε,
εἴ τοι σοι ἔστι βουλευτὸν ἄρξαι Θεσσαλονίκης,
λαβεῖν καὶ ταύτην καὶ ἡμᾶς, καὶ πάντας τοὺς ἐν πόλει,
τοὺς ὁδροχόους ἔκκοπον σωλῆνας τοῦ Χορτιάτου,
δίψῃ πιεζομένων δὲ πάντων καὶ ἀπορίᾳ,
ἀχόντων τελεσθήσεται ὅπερ ποθεῖς γενέσθαι.
Ὅρος Χορτιάτης ἔστι δὲ, κείμενον ὑπὲρ ταύτης
ἐξ οὗ τῇ πόλει ἄριστον, ὕδωρ ἡδὺ εἰσρέει.»
Σουλτάνος οὖν ἀκηκῶς τοῦτο, ὑπερησθείς τε,
ἐπιχειρεῖ ὡς ἐν ταύτῳ τῷ πράγματι καὶ ἔργῳ,
ὡς τὴν ὁδὸν οἱ μοναχοὶ ἐδίδαξαν πρὸς τοῦτον,
καὶ ταύτην ἐχειρώσατο ὡς καλὴν στρουθίων.
ὡς ὀρταλίχων φωλεὸν ἄνευ μητρὸς μεινάντων,
ἦτοι ἀγάπης καθαρᾶς μὴ οὔσης ἐν τοῖς ἐνδον.
Τότε τσαούσην φύλακα καθίστησι φυλάττειν
τοὺς ἐν μονῇ μονάζοντας προδῶσαντας τὴν πόλιν.
Τσαούσης δὲ τὴν σήμερον αὕτ' ἡ μονὴ καλεῖται
ἵνα μηδεὶς ἐκ τοῦ στρατοῦ τοὺς μοναχοὺς ταραξῇ·
ὅθεν καὶ ἀτελεῖς εἰσὶν ἄχρι τοῦ νῦν ἐκ Τούρκων,
τὸ ἔργον μνημονεύοντες τῶν μοναχῶν τῶν πάλαι.

Ἡ μονὴ αὕτη σώζεται καὶ πραγματικῶς ὀνομάζεται τσαοὺς μοναστήρ· ἀλλ' ἀναγκαῖον εἶνε νὰ μάθωμεν τί εἶδους αἰσαου-σλήκιον ἐξήσκει ποτέ· εἶνε ἐκτισμένη πρὸς τιμὴν τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ, ὀνομάζεται δὲ τῶν Βλαντέων, ἴσως διότι ἐκτίσθη ὑπὸ τινων ἀδελφῶν Βλαντῆ. Ἡ συνήθεια αὕτη ἦν κοινοτάτη κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν· ἐγὼ αὐτὸς εὔρον ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ ἁγίου Παύλου λείψανα ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως κτισθείσης ὑπὸ τινος Δαθυμέρη «ἀνθ' ὧν περ ἡμαρτε»· ἐν τῷ

ναῦ τούτῳ ἐτάφη καὶ αὐτὸς ὁ κτίτωρ, ὡς λέγει ἡ ἰδία ἐπιγραφή· καὶ ἐν τῇ συνοικίᾳ δὲ τῆς Παναγούδας ὑπάρχει παρεκκλήσιον τοῦ μεγάλου Σωτῆρος ὡς συνειθίζεται νὰ ἀποκαλῆται ὁ μεταμεμορφωμένος Χριστὸς, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συνέχεια τοῦ ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ ἁγίου Παύλου μεγάλου σωτῆρος ὡς κειμένη ἐν τῇ αὐτῇ εὐθείᾳ. Μολονότι δὲν ἔχω ἐπίσημα δεῖγματα τῶν διαστάσεων τοῦ ναοῦ τούτου, νομίζω ὅμως ὅτι ὑπῆρξέ ποτε μέγας· ὡς νομίζω ὅτι ἀπῆντησα παρά τινι βυζαντινῷ συγγραφεὶ τὴν ὑπαρξίν τοιοῦτου ναοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ἐκ τοῦ ἁγροῦ Θεσσαλονίκης θὰ ἀναφέρω μόνον δύο χωρία, διότι περὶ τούτων καὶ μόνων ἔχω τι νὰ εἶπω· καὶ πρῶτον περὶ τῶν πρὸς ἀνατολὰς κειμένων Καπουτσίδων. Ἐὰν μὲν τὸ ὄνομα τοῦτο ἔχη σχέσιν πρὸς τὸ τουρκικὸν καποῦ, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, καίτοι τοῦτο φαινομενικῶς βλέπεται. Ὅ,τι ἔχω νὰ εἶπω εἶνε ὅτι ὁ ἐν αὐτοῖς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἡλίου φαίνεται ὅτι εἶνε διάδοχος ἀρχαιότερου καὶ ἐπισήμου· ἡ ἐπισημότης αὐτοῦ καθορᾶται καὶ ἐν τῇ κατ' ἔτος γινομένη πανηγύρει εἰς ἣν προσέρχονται καὶ Θεσσαλονικεῖς. Ἡ διαδοχὴ αὕτη προβαίνει κατ' ἐμὲ ἐπὶ μακρὸν πρὸς τὰ πρόσω· πιστεύω ὅτι ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἡλίου ἔκειτο ἀρχαιότερον πλησιέστερον τῆς Θεσσαλονίκης παρὰ τὴν καλουμένην τούμβαν τοῦ ἁγίου Ἡλίου ἥτις πιθανώτατα ἐκ τούτου ἔλαβε τὸ ὄνομα. Δὲν ἐνθυμοῦμαι καλῶς τὰς διαστάσεις τῆς τούμβας ἂν εἰσὶ τοιαῦται ὥστε νὰ χωρῶσιν ἓνα ναὸν ἐπ' αὐτῆς· ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη πιθανὴ καθίσταται, ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἐσυνειθίζον νὰ κτίζωσιν ἐπὶ ὑψωμάτων τοὺς ναοὺς τοῦ Ἀπόλλωνος· ὅτι δὲ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ εἶνε διάδοχος ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦτο ἐκ τῶν πιθανωτάτων.

Τὸ ἕτερον χωρίον περὶ οὗ θὰ κάμω λόγον εἶνε τὸ Νεοχώρι· τὸ χωρίον τοῦτο καλεῖται παρὰ τῶν Τούρκων Κερὲτς κιόϊ ἥτοι ἀσβεστοχώριον, καὶ ταύτην τὴν ὀνομασίαν γνωρίζουσι μόνον οἱ ἐγγχώριοι Βούλγαροι.

Ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφέρει (α) ἐν τῇ αὐτῇ θέσει χωρίον τι

(α) Καντακ. τόμ. II. 25. III, 12.

ὅπερ ὀνομάζει «Κρητῶν χωρίον.» Ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ εἶνε ἀποικία Κρητῶν τοῦτο εἶνε εὐκόλον νὰ ἐννοηθῇ. Ἄν ἐπρόκειτο ἐν τῇ ἀρχαιότητι περὶ ἀποικίας τινος Ἑρετριέων ἢ Χαλκιδέων ἐν Μακεδονίᾳ ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα· ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ καθ' ἣν ἐκάστη πόλις ἀπῆρτιζεν ἐν κράτος, καὶ καθ' ἣν συχνάκις αἱ πόλεις αὗται ἤρχοντο εἰς πόλεμον πρὸς ἀλλήλας, συχνάκις συνέβαινον μεταναστεύσεις προκαλούμεναι ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἢ ἐκ τοῦ αὐξοντος πληθυσμοῦ τῆς μητροπόλεως. Ἄλλ' ἐν τῇ βυζαντινῇ ἐποχῇ τοιαῦται μεταναστεύσεις δὲν θὰ εἶχον λόγον· ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὅταν πρόκειται περὶ ξένων ἀποικιῶν· εἶνε εὐεξήγητον δηλαδὴ νὰ εὐρίσκωμεν ἐν Ἀρμένι ἐν τῇ Κρήτῃ, ἐν Χαρβάτι ἐν Πελοποννήσῳ, ἢ ἐν Ἀρβανιτοχωρί ἐν Βουλγαρίᾳ ἢ Θράκῃ· διότι ἡ ἀντίθεσις προσβάλλουσα τὴν διάνοιαν τῶν παροίκων τοὺς ἔκαμνε νὰ ὀνομάζωσι τὰ χωρία ταῦτα ἀπὸ τῶν κατοίκων.

Πρῶτος ὁ Κοραῆς ἐσημείωσεν ἰδιαιτέραν τινὰ σημασίαν τῆς λέξεως κρήτη· (IV 721) κατ' αὐτὸν κρήτη σημαίνει πηλός· (τὸν λευκὸν πηλόν, διότι ὑπάρχει καὶ μέλας)· ἀλλαχοῦ, (IV. 551 ἐν λ. στουμπέτσι) ὁ αὐτὸς τὴν ἐξηγεῖ εἶδος κιμωλίας γῆς· τοῦτο δὲ φανερόν· ἢ ἐκ τοῦ συνωνύμου λατινικοῦ Creta παραγωγή τοῦ γαλλ. Craie (κιμωλία) καὶ τῶν ἄλλων ὁμορρίζων ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις.

Ἐὰν ὁμῶς ἀναλογισθῶμεν πόσον ἐκτεταμένην, διάφορον, καὶ ἐλαστικὴν σημασίαν εἶχον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ ὀνόματα τῶν μετάλλων καὶ ἐν γένει τῶν ὀρυκτῶν, δὲν θὰ εἶνε παράδοξον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν ἄσβεστον ἐσήμαινεν ἡ λέξις κρήτη, καθόσον μάλιστα ἡ λέξις ἄσβεστος εἶνε μεταγενεστέρα, καὶ δὲν εἶνε κυρίως ὄνομα τῆς ἄσβέστου, ἀλλ' ἐπίθετον δηλοῦσα τὴν μὴ ἐσβεσμένην ἄσβεστον, ὡς ἀσήμιον καλεῖται ὁ ἄσημος ἄργυρος· ἄσβεστος δὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐσήμαινε εἶδος τι ὀρυκτοῦ. Ὅτι δὲ διὰ τῆς κρήτης ἐσημαίνετο ἡ ἄσβεστος δύναται νὰ μᾶς πείσῃ καὶ ἡ τουρκικὴ λέξις κερέτς σημαίνουσα τὴν ἄσβεστον καὶ πιθανῶς παραχθεῖσα ἐκ τῆς κρήτης. Οὕτω πιστεύω, ὅτι τὸ κρητοχώριον τοῦ Καντακουζηνοῦ εἶνε τὸ σημερινὸν κερέτς κιόϊ.

ὑπὸ τὸν θρόνον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης ὑπάγονται 9 ἐπισκοπαὶ ὧν αὐτὸς ἐκλέγει τοὺς ἐπισκόπους καὶ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ ὁποίου τελοῦσι· μολονότι δὲ οὐδεμία τῶν ἐπισκοπῶν τούτων κεῖται ἐν Θεσσαλίᾳ, ὁ μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ἔχει τὸν τίτλον «ὑπέρτιμος καὶ ἐξάρχος πάσης Θεσσαλίας.» Ἡ πλάνη αὕτη προέκυψε ἐκ συγχύσεως τῆς Θεσσαλονίκης πρὸς τὴν Θεσσαλίαν· μολονότι δὲ πολλαχοῦ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων εὔρηται τοῦτο, παραπέμπω ὡς εἰς εὐκολώτερον εἰς τὸν αὐτὸν Ἰέρακα· οὗτος ἐν στίχῳ 360 ὁμιλῶν περὶ Θεσσαλονίκης λέγει.

Ἀφοῦ δὲ παρεγένετο Σουλτάνος πρὸς ἐκείνην
καὶ Θετταλοὺς ἐκύκλωσε τοὺς ὄντας ἐν τῷ ἄστει.

Καὶ ἐν στίχῳ 364.

Τὸ ἄστυ τὸ περιφανὲς τῶν Θετταλῶν τὸ κλέος (α).

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν πολλὰ μέρη τῆς Θράκης ὡς ἡ Φιλιππούπολις καὶ Ἀδριανούπολις ἐθεωροῦντο ὡς Μακεδονία· διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὁ ἐξ Ἀδριανουπόλεως καταγόμενος Βασίλειος ἐπωνομάσθη Μακεδών. Καὶ ἡ μὲν Φιλιππούπολις ἐπειδὴ ἐθεωρεῖτο ὡς κτίσμα τοῦ Φιλίππου, πιθανὸν νὰ ἐθεωρήθῃ διὰ τοῦτο ὡς Μακεδονία· διὰ τίνα ὅμως λόγον ἐθεωρεῖτο ἡ Ἀδριανούπολις ὡς Μακεδονία ἀγνοῶ.

Ἀναφέρω ἐνταῦθα χωρία τινὰ τοῦ Ψελλοῦ ἀποδεικνύοντα τὸ πρᾶγμα διὰ τὴν Ἀδριανούπολιν, καθόσον πράγματι δύναται νὰ ἀπορήσῃ τις ἂν τοῦτο εἶνε ἀληθές. Οὗτος λοιπὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ του λέγει. «Ἐτυχε δὲ τὸ τηνικαῦτα καὶ μακεδονική τις περὶ τὴν (Κωνσταντίνου) πόλιν φιλοχωροῦσα πληθὺς καὶ μάλιστα ὅσοι τὴν Ἀδριανούπολιν ᾤκησαν ἐξ ἀρχῆς» (β)· καὶ κατωτέρω, «τὴν εὐθὺς Μακεδονίας ἐλαύνουσι» δηλαδὴ τὴν πρὸς τὴν ἐπαρχίαν Ἀδριανουπόλεως· τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει τὸ κατωτέρω χωρίον· ἀκαὶ οὕτως ἀπνευστὶ τὸν δρόμον συντείναντες, Μακε-

(α) Μ. Β. Σάθα I. σελ. 257.

(β) Μ. Β. Σάθα τόμ. δ'. σ. 150· ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μακεδονικῆς ἀποικίας τοῦτο ἐννοεῖται ἐκ τῶν κατωτέρω χωρίων.

δονίας τε ἐντὸς γίνονται, καὶ τὴν Ἀδριανοῦ κατειληφότες ὥσπερ ἀκρόπολιν, ἔργου εὐθὺς ἔχονται.»

Καὶ ταῦτα δὴ περὶ τῆς συγχύσεως Θράκης καὶ Μακεδονίας, Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, ὡς καὶ πολλῶν ἄλλων μερῶν παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς.

Λόγιοι ἄνδρες Θεσσαλονίκης ἀπὸ τῆς ἀλώσεως.

Καθὼς πάντα τὰ πράγματα ἔχουσιν ἀκμὴν καὶ παρακμὴν, οὕτως ἔσχε καὶ ἡ Θεσσαλονίκη ὡς πρὸς τοὺς λογίους αὐτῆς ἄνδρας· κατὰ τὴν ἄλωσιν βλέπομεν 4 περιφήμους Θεσσαλονικεῖς ὧν εἷς ἐπιφανέστατος, ὁ Γαζῆς, ἀντιπροσωπεύοντας τὴν παιδείαν τῆς Θεσσαλονίκης· τούτων οἱ δύο ὑπῆρξαν διδάσκαλοι τῆς Ἰταλίας, ὁ Γαζῆς, καὶ ὁ Κάλλιστος. Φρονοῦμεν σήμερον ὅτι τὸ Βυζάντιον εὗρίσκετο βεβυθισμένον εἰς ἀμάθειαν, ὅταν ὅμως παρατηρήσωμεν ὅτι κατὰ τὴν ἄλωσιν μόνη ἡ Θεσσαλονίκη παρέσχεν εἰς τὴν Ἰταλίαν 2 σοφοὺς οἵτινες ἐγένοντο διδάσκαλοι αὐτῆς, πρέπει νὰ ἀλλάξωμεν γνώμην. Ἐν τούτοις ἡ κατάστασις αὕτη ἀρχίζει νὰ παύῃ καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη δὲν ἀναφαίνονται σοφοί, ἢ καὶ ἂν ἀναδείκνυνται λόγιοί τινες, οὗτοι εἶνε κατωτέρας ἀξίας. Περίεργον εἶνε ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη κατὰ τὸν αἰῶνα τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος οὐδένα λόγιον παρέσχε· τούναντίον αὕτη ὑπνωττε βαθέως μολονότι τὸ σχολεῖόν της ἐθεωρεῖτο ὡς ἓν τῶν πρώτων καὶ μάλιστα καθ' ἣν ἐποχὴν διηυθύνετο ὑπὸ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου· κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ παιδεία ἤκμαζε πλειότερον ἐν Σιατίστῃ, Καστορίᾳ, Κοζάνῃ, καὶ τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν Γράμμισταν ἀναφέρεται σοφὸς τις ἰατρός (α). Σήμερον ἀρχίζει ἡ Θεσσαλονίκη νὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν πρέπουσαν αὐτῇ θέσιν ὡς πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας.

Τῶν λογίων ἀνδρῶν Θεσσαλονίκης δὲν θέλομεν ἐκθέσει ἐνταῦθα ἀκριβῆ καὶ ἐκτενῆ βιογραφίαν, διότι τοῦτο εἶνε ἴδιον μονογραφιῶν ἢ πραγματειῶν ἐπὶ τούτῳ γεγραμμένων· καὶ πραγματικῶς, τινῶν τούτων εὗρίσκονται μονογραφίαι καὶ ἐν ἑλλη-

(α) Ζαβίρα. Νέα Ἑλλάς σελ. 365.

νικοῖς καὶ ἐν ξένοις συγγράμμασι, ὡς τοῦ Γαζῆ καὶ τοῦ Καλίστου, ὥστε περιττὴ ἀποβαίνει πᾶσα ἀναμάσησι· ὑποδεικνύομεν ἀπλῶς καὶ συνδέομεν τοὺς λογίους ἐπὶ τὸ αὐτό, ὁ δὲ φιλόμουσος ἀναγνώστης ἐὰν ἐπιθυμῇ ἐκτενεστέρας πληροφορίας δύναται νὰ ἀπευθυνθῇ εἰς ἄλλα βιβλία.

Θεόδωρος Γαζῆς· ἀριστοτελικὸς φιλόσοφος ὡς τὸν ὀνομάζει ὁ Ζαβίρας· ἡ πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην κλίσις του δεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι μετέφρασε τοῦτον εἰς τὴν λατινικὴν· τοσοῦτον δὲ καλῶς κατεῖχε τὴν γλῶσσαν ταύτην, ὥστε ἐτόλμησε νὰ εἰπῇ ὅτι ὅ,τι ἦτο ὁ Ἀριστοτέλης διὰ τὴν ἐλληνικὴν, ταῦτό ἦτο ἡ μετάφρασις αὐτοῦ ἐν τῇ λατινικῇ· ἀνεχώρησε βεβαίως καὶ οὗτος μετὰ καὶ ἄλλων σοφῶν ἐκ Βυζαντίου κατὰ τὸ 1453. Ἀπέθανεν ἐν Καλαβρία ὀγδοηκονταετῆς κατὰ τὸ 1478. Εἰς τὴν χαλκίνην αὐτοῦ εἰκόνα σώζεται τὸ ἐξῆς δίστιχον λατινιστί·

Altrix Roma, parens cui Graecia. Graecia magna
fit tumulus, lingae gaza utriusque vocox.

Δέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τοσαύτην φήμην ἀπέκτησεν ἐν Ἰταλίᾳ, ὥστε οἱ ἄνθρωποι διερχόμενοι μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκ τῆς κατοικίας του, ἀπεκαλύπτοντο μετὰ σεβασμοῦ. Περὶ τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ ἐγράφησαν πλεῖσται μονογραφίαι ὧν τινες καὶ εἰς ἐλληνικὰ περιοδικὰ, διὸ θεωροῦμεν περιττὸν νὰ μακρηγορήσωμεν· ἀναγκαῖον μόνον θεωρῶ νὰ ἀναφέρω ὅτι «ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος ἅμα τῇ εἰς Ἰταλίαν ἀφίξει του ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνος.» Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἐπισημότερα εἶνε·

α) ἡ θεωρητικὴ γραμματικὴ, τὴν ὁποίαν καὶ σήμερον εἰσέτι συμβουλεύονται· β) Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Φραγκίσκον Φίλελφον περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Τούρκων· γ) βίβλος περὶ μηνῶν ἀττικῶν.

Ἐκ δὲ τῶν μεταφράσεων αὐτοῦ εἰς τὴν λατινικὴν ἐπισημοτάτη εἶνε ἡ μετάφρασις τοῦ Ἀριστοτέλους, ἣτις ἐσχεῖ θέλει εἶναι κτῆμα τῆς λατινικῆς φιλολογίας (α) καὶ θέλει συντείνει

(α) Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ ζώων ἱστορίας II. 17 ἀναφέρει ὄνομα πτηνοῦ λόκαλος, περὶ οὗ ἐρίζουσιν οἱ ἐρμηνευταί, ὅπερ ὁμῶς ὁ Γαζῆς ἐξηγεῖ cicconia, πελαργόν, εἶνε ἄρα ἡ λέξις λελέχι ἐλληνική; Σήμερον ἀποκαλοῦσι

νά διευκρινίζη γλωσσικά τινὰ ζητήματα· ἐπίσης σπουδαία εἶνε καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ Θεοφράστου περὶ φυτῶν ἱστορίας.

Σύγχρονος τοῦ Γαζῆ ἀναχωρήσας καὶ οὗτος ἐκ Βυζαντίου κατὰ τὴν ἄλωσιν ὑπῆρξεν Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλιστας· ἀνὴρ περιπατητικὸς ὡς λέγει ὁ Ζαβίρας, εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς καὶ λατινικῆς· ἐδίδαξεν ἐν Ῥώμῃ καὶ διέμενεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φιλοξένου καρδινάλιου Βησσαρίωνος· ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν εἰς Φλωρεντίαν ἔνθα ἦνθουν οἱ Μεδικοί καὶ ἐπροστάτευον τὰ γράμματα, καὶ ἐκεῖθεν πάλιν ἀνεχώρησεν εἰς Παρίσιον βασιλεύοντος Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ· καὶ ἐκεῖ ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γήρᾳ.

Τὰ συγγράμματα αὐτοῦ εἶνε τὰ ἑξῆς :

- α) περὶ φυσικῆς γνώσεως καὶ τύχης
- β) φυσικαὶ διαίρέσεις
- γ) βιβλίον περὶ παθῶν τῆς ψυχῆς
- δ) Παράφρασις νικομαχείων
- ε) Μονωδία.

Σώζεται δὲ αὐτοῦ καὶ μία ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον.

Σύγχρονος τῶν δύο ἀνωτέρω ὑπῆρξεν ὁ ἀρχιερεὺς Ἰσίδωρος Ῥωσσίας ἢ Σαρματίας. Πατρίδα εἶχε τὴν Θεσσαλονίκην κατ' ἄλλους δὲ τὸ Βυζάντιον. Ἡ αὐτὴ ἀμφιβολία ὑπάρχει παρὰ Ζαβίρα περὶ Ματθαίου τοῦ Καμαριώτου, ὅστις κατ' ἄλλους μὲν ἐγεννήθη εἰς Βυζάντιον κατ' ἄλλους δὲ εἰς Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ὡς θέλομεν ἀποδείξει κατωτέρω ὁ Καμαριώτης μόνον ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐγεννήθη· πιθανὸν λοιπὸν καὶ ὁ Ἰσίδωρος νὰ μὴ ἐγεννήθη ἢ ἐν Θεσσαλονίκῃ· τὸ τότε μικρὸν Βυζάντιον πολλάκις συνεχέετο πρὸς τὸ μέγα, καὶ ἔνεκα τῆς ὁμοιότητος, καὶ ἔνεκα τῆς μεγάλης ἐπιμιξίας.

Ὁ Ἰσίδωρος κατ' ἀρχὰς ἦτο μοναχὸς καὶ ἔπειτα καθηγούμενος τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Δημητρίου·

τὸν πελαργὸν ἐν Θράκῃ (Φιλιππουπόλει καὶ Στενυμάχῳ) τσιάπλιακον. Ἐν Μακεδονίᾳ πελεκάνον (Θεσσαλονίκη. κ.τ.λ.) ἐν Θεσσαλίᾳ (περὶ τὸν Τύρνοβον) πιπιλιάνον ἢ δὲ ὀνομασία λελέκι εἶνε γενικωτέρα. Ἄν ὁ λόκαλος εἶνε ὁ πελαργὸς, ἴδου ὅτι ὀφείλομεν εἰς τὸν Γαζῆν τὴν εὐρεσιν τῆς ἀληθείας ὅτι τὸ λελέκι εἶνε λέξις ἐλληνική.

ἀλλὰ τὸ περίεργον εἶνε ὅτι ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἅγιος Δημήτριος δὲν ἀναφέρεται ὡς μοναστήριον, ἀλλὰ ἀπλῶς ὡς ναός· δὲν θέλω νὰ διῷσχυρισθῶ, ἀλλ' ἀπλῶς πιθανὸν εἶνε νὰ νοῆται ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἅγιος Δημήτριος κείμενος πλησίον τῶν ἀνακτόρων (α). τοῦτο δὲ τοσοῦτο πιθανώτερον καθόσον ὁ Ἰσίδωρος ἀπὸ ἡγουμένου τοῦ ἁγίου Δημητρίου διωρίσθη ἀντιπρόσωπος τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, ὅπερ δὲν ἡδύνατο ἴσως νὰ γείνη εἰμὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἐγνώριζεν ἐκ τοῦ πλησίον αὐτόν. Μετὰ ταῦτα διωρίσθη μητροπολίτης Κιέβου, καὶ ἐκεῖθεν φαίνεται ὅτι προσέλαβε τὸν τίτλον Ῥωσσίας ἢ Σαρματίας· ἐκεῖθεν ἐπέμφθη εἰς τὴν τελευταίαν ἐν Φλωρεντία σύνοδον μετὰ τοῦ περιωνύμου Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, ἀντιπροσωπεύων καὶ τὸν Δωρόθεον πατριάρχην Ἀντιοχείας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπερεμάχει τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀντέκρουε τοὺς Λατίνους, ἐπὶ τέλους ὅμως ὑπέγραψε καὶ αὐτὸς τὸν ὅρον. Ἐκεῖθεν δὲ διαλυθείσης τῆς συνόδου ἐπανακάμψας εἰς Ῥωσσίαν ἤρχισε νὰ ἐνεργῇ ὑπὲρ τοῦ πάπα, διὸ θυμωθείς ὁ τότε βασιλεὺς τῆς Ῥωσσίας Βασίλειος, καθεῖρξεν αὐτόν ἐν σκοτεινῇ φυλακῇ· ἀλλ' ὁ Ἰσίδωρος ἀποδράς ἔρχεται εἰς Ῥώμην καὶ ἐκεῖ ἀξιοῦται τῆς καρδιναλικῆς πορφύρας ἀνθ' ὧν ἔπραξε καὶ ἔπαθεν ὑπὲρ τοῦ παπισμοῦ, λαβὼν παρὰ τοῦ πάπα καὶ τίτλον πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (β). Ἵνα δὲ ἐνεργήσῃ λυσιτελεστέρον ὑπὲρ τοῦ παπισμοῦ πέμπεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα ὅμως ἀλούσης τῆς πόλεως αἰχμαλωτίζεται ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Ἰσίδωρος φαίνεται ὅτι ἐμισεῖτο καὶ κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ Ζαβίρας ὅμως δὲν ἀναφέρει διατί. Τὴν ἐκ τῶν Τούρκων ἀπόδρασιν τοῦ Ἰσιδώρου ἄλλοι ἄλλως λέγουσιν· ὅπως δὴποτε ὅμως ἀποδράς ἀφίκετο εἰς Ῥώμην ὅπου ἀπέθανε τὸ 1463.

Πλὴν τῶν ἐν Φλωρεντία διαλέξεων αὐτοῦ σώζεται καὶ μία ἐπιστολὴ θρηνητικὴ τῆς ἀλώσεως. Ὅπως δὴποτε ὁ Ἰσίδωρος

(α) Κατὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Δημητρίου τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τιμωμένην σεβασμίαν μονὴν τῶν Παλαιολόγων. Κωδ. Κουροπλ. σελ. 80 ἐκδ. Βον. Λέγεται δὲ καὶ ναὸς ὑπ' ἄλλων συγγραφέων «καὶ πρὸς τῷ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος γενόμενος Δημητρίου, ὃς τῶν βασιλείων ὠκοδόμητο ἐντός.» Καντακ. II. 47.

(β) Εἰς τὴν ἐν Φλωρεντία σύνοδον ἀνεγνωρίσθη τὸ ὑπέρτατον τοῦ πάπα, ἐπομένως οὗτος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως.

ὑπῆρξεν εὐφυής καὶ εὐγλωττος ἀνὴρ οὐχὶ ὁμῶς καὶ ἀκεραίου χαρακτῆρος, ὡς φαίνεται ἰδίᾳ ἐκ τοῦ ὅτι κατέλαβε τὸν θρόνον τοῦ Κιέβου διὰ ραδιουργιῶν.

Σύγχρονος τῶν ἀνωτέρω ὑπῆρξεν *Ματθαῖος ὁ Καμαριώτης* υἱὸς ἱερέως, φιλόσοφος καὶ ῥήτωρ ἄριστος ὡς λέγει ὁ Ζαβίρας· ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ ἢ ἐν Βυζαντίᾳ· Θεοδόσιος ὁ Ζυγομαλᾶς λέγει ὅτι ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἰωάννης δὲ ὁ Ζυγομαλᾶς ὅτι ἐν Θεσσαλονίκῃ· ἰστέον δὲ ὅτι ὁ Ἰωάννης Ζυγομαλᾶς ἦν πατὴρ τοῦ Θεοδοσίου· λοιπὸν πρέπει τὸν πατέρα μᾶλλον νὰ πιστεύσωμεν. Ἐκ τινος συγγραμμάτιου εἰκάζεται ὅτι ὁ Ματθαῖος ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς πρεσβύτερος ἐν Θεσσαλονίκῃ· τοῦτο δὲ φέρει ἐπιγραφὴν «Ματθαίου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου Θεσσαλονίκης, περὶ θείας χάριτος καὶ φωτὸς κ.τ.λ.» Ὅτι ὁ Ματθαῖος ἦν Θεσσαλονικεὺς ἀποδεικνύει καὶ τὸ ἐπώνυμον Καμαριώτης, ὡς ἐκ τῆς Καμάρας καταγόμενος (α). Ἐκ Θεσσαλονίκης ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μέινας καὶ κατὰ τὴν ἁλώσιν καὶ χρηματίσας διδάσκαλος πολλῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν ὧν εἰς καὶ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος.

Παρὰ Ζαβίρα (σελ. 72) ἀναφέρονται 13 συγγράμματα αὐτοῦ ὧν κυριώτερα α) ἐπιτομὴ εἰς τὴν ῥητορικὴν τοῦ Ἑρμογένους· β) ὑπόμνημα εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Συνεσίου· γ) 3 ἱαμβικοὺς κανόνας κτλ.

Αἰὼν παρῆλθεν ἀπὸ τῆς ἀκμῆς τῶν σοφῶν τούτων καὶ οὐδὲ καὶ εἰς λόγιος ἀναφαίνεται ἐκ Θεσσαλονίκης. Μόλις κατὰ τὸ 1558 ἀναφέρεται *Δημήτριος* τις ἱεροδιάκονος τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, τὸν ὁποῖον ἔπεμψεν ὁ πατριάρχης Ἰωάσαφ εἰς Βιτεμβέργην ὅπως μάθῃ τὰ δόγματα τῆς νεωστὶ ἀναφανείσης αἵρέσεως τῶν λουθηρανῶν· τὸν Δημήτριον ἐλθόντα εἰς Βιτεμβέργην ὑπεδέχθησαν φιλοφρόνως οἱ λουθηρανοί, ἐπανακάμπτοντα δὲ μετὰ ἐξάμηνον διατριβὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔδωκεν αὐτῷ Φίλιππος ὁ Μελάχθων μίαν ἐλληνικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πατριάρχην μετὰ τῆς αὐγουσταίας αὐτῶν ὁμολογίας.

Μετὰ τὸν Δημήτριον ἀναφέρεται ἐπισημότερός τις λόγιος, *Δα-*

(α) Οὕτως λέγομεν ἀκόμη *Μπαϊριώτης*.

μασκηνός ὁ Στουδίτης· πρῶτον ὑποδιάκονος ὢν ἀργότερον ὄνομα Στουδίτης ἀπέκτησεν ὡς μονάσας εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ σπουδαιότερος εἶνε ὁ χρονογράφος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν ὁποῖον ἐλήπτευσεν ὁ Ἱερόθεος ἢ Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας καθὰ λέγει ὁ Σάθας. Κατὰ δεύτερον λόγον ἔρχεται ἡ ἱστορία τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ὁποίαν ἐπίσης ἐλήστευσαν ὁ Μαλαξὸς καὶ ὁ Ζυγομαλᾶς εὐσχήμῳ τῷ τρόπῳ, λέγοντες μὲν ὅτι μετεγλώττισαν ἢ μετέγραψαν μὴ ἀναφέροντες ὅμως πόθεν. Καὶ ταῦτα διότι τὰ δύο ταῦτα συγγράμματα τοῦ Δαμασκηνοῦ δὲν εἶχον γνῶσθῃ εἰς τὸ δημόσιον.

Ἐκ τῶν πρὸ πολλοῦ ἐκδοθέντων συγγραμμάτων τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀναφέρομεν τὸν Νέον Φυσιολόγον ἢ περὶ φύσεως καὶ δικαιομάτων ζώων, καὶ τὸν «Θησαυρὸν Δαμασκηνοῦ» σύνηθες καὶ εὐάρεστον ἀνάγνωσμα τοῖς ἀπλοῖκοις χριστιανοῖς.

Κατὰ τὸν 17 αἰῶνα, οὐχὶ ἀκριβῶς κατὰ ποῖον τούτου ἔτος, ἤκμασε Ῥωμανὸς τις Νικηφόρος Θεσσαλονικεὺς· οὗτος, λέγει ὁ Ζαβίρας, ἐν Γαλλίᾳ ὢν, κατέλιπε τὰ πάτρια αὐτοῦ δόγματα καὶ ἐνηγκαλίσθη τὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας· ὕστερον δὲ ἐγένετο καὶ εἰς ἐκ τοῦ τάγματος τῶν λεγομένων Καπουκίνων· δὲν λέγει ὅμως ἡμῖν ὁ Ζαβίρας τί μετήρχετο ὁ Ῥωμανός, ὅτε διετέλει παρ' Ἑλλήσι.

Οὗτος ἐξέδωτο γραμματικὴν τῆς νεοελληνικῆς, ἐτέραν δὲ ἐλληνικὴν διὰ τοὺς προβεβηκότας καὶ πεπαιδευμένους.

Μετ' αὐτὸν χρονολογικῶς ὁ Ζαβίρας ἀναφέρει Ἀσσανόν τινα Λάσκαρην, ἀκμάσαντα κατὰ τὴν 18 ἑκατονταετηρίδα· οὗτος ἦν ἱατροφιλόσοφος, εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἰταλικῆς, ἠκροάσατο δὲ τοὺς ἐν Παταβίῳ τῆς Ἰταλίας σοφοὺς.

Ἐνταῦθα παύει ὁ Ζαβίρας μὴ ἀναφέρων οὐδένα ἄλλον λόγιον Θεσσαλονικέα, εἴτε διότι δὲν ἐγνώριζε, εἴτε διότι δὲν τοὺς ἐνόμιζεν ἀξίους νὰ καταχωρισθῶσιν ἐν τῇ βίβλῳ του.

Ὁ Δημήτριος Προκοπίου (Παρὰ Σάθα. Μ. Β. τόμ. γ.' 502) ἀναφέρει κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος δύο ἱερωμένους τὸν Ἰωάννην Θεσσαλονικέα καὶ τὸν Γρηγόριον ἱερομόναχον Θεσ-

σαλονικέα· μεταγράφω κατὰ λέξιν τὰ περὶ αὐτῶν λεγόμενα.

Ἰωάννης Θεσσαλονικεὺς, ἀνὴρ ἐλλόγιμος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, καὶ τῆς λατινικῆς δὲ οὐκ ἄπειρος· πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν φιλοσοφίαν, καὶ τὴν ἱερὰν θεολογίαν· σχολαρχεῖ τανῦν ἐν τῇ σχολῇ τῶν Θεσσαλονικέων.

Γρηγόριος ἱερομόναχος Θεσσαλονικεὺς· ἀνὴρ ἐλλόγιμος εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν φιλοσοφίαν, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἱερὰν θεολογίαν· ἔστι δὲ καὶ ἱεροκῆρυξ.

Τοῦ 19ου αἰῶνος τέκνα τῆς Θεσσαλονίκης εἶνε κάποιος Κυριακὸς Μελίρρυτος διατρέβων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος ἐν Ὁδησσῷ καὶ ἐκδοὺς χρονολογίαν τινα ὀγκώδη, ἣν ἀφιεροῖ ἐπισήμῳ τινι Θεσσαλονικεῖ τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ προξένῳ τῆς Σουηδίας κ. D' Anastassi.

Ἐπίσης τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος τούτου εἶνε καὶ Ζαλίχης τις, ὅστις ἐξέδοτο ἐθνικόν τι συγγραμμάτιον περιέχον συμβουλὰς τοῖς Ἑλλησι καὶ ἐπεδιώρθωσε τὸ γαλλοελληνικὸν λεξικὸν τοῦ Βεντότη.

Παραπομπὰ εἰς τὸν Ζαβίραν.

Περὶ Ἰσιδώρου	σελ. 40	ἤκμασε τὸ 1453.
Περὶ Γαζῆ	» 64	» »
Περὶ Καλλίστου	» 67	» »
Περὶ Καμαριώτου	» 71	» »
Περὶ Δημητρίου	» 109 καὶ 253	1558
Περὶ Δαμασκηνοῦ	» 250	» 1560
Περὶ Ῥωμανοῦ	» 522	» 16..
Περὶ Ἀσσάγου	» 189	» 17..

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ.

α'. Θερμαϊκά λεξίς.

Τὰ ὑπ' ὄψιν ληφθέντα συγγράμματα.

Ἀτακτα Κοραῆ τόμοι πέντε 1835.

Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλλ. διαλέκτου ὑπὸ Σκαρ. Βυζαντίου 1857.

Λεξικὸν τετράγλωσσον Βλάχου.

Κυπριακὰ Α. Σακελλαρίου τόμ. Γ'. 1868.

Κρητικὰ Μ. Χουρμούζη 1842.

Ἰδιωτ. τῆς νεωτερ. ἑλλην. Ι. Πρωτοδίκου 1866.

Ἰδιωτ. τῆς νήσου Θήρας Ν. Πεταλᾶ 1878.

Γραμματ. τῆς τσακων. διαλέκ. Θ. Οἰκονομ. 1870.

Ἡ νῆσος Σύμη Μ. Γρηγοροπούλου 1878.

Κυπριακὸν Γλώσσημα Σάθα. Μ. Β. 6'.

Νεοελληνικὰ ἀνάλεκτα Παρνασσοῦ.

Ροδιακὰ Π. Βενετοκλέους παρὰ τῇ Πανδώρα τομ. κα'.

Ἀλβανικὴ Μέλισσα Ε. Μήτκου 1878.

Τὰ μνημονευόμενα γεωγραφικὰ ὀνόματα.

Κολινδρὸς	Μακεδονία	Πιερίαι.
Ἐπανομή	»	Χαλκιδική.
Καλλιάνδρα	»	Κασσάνδρεια.
Ἀγχίαλος	Βόρειος Θράκη	
Στενύμαχος	»	
Ἐπιβάται	Νότιος Θράκη	

Ἀλάτσατα	Μικρά Ἀσία	νομὸς Σμύρνης.
Ρουμλοῦκι	Μακεδονία	Μακεδονίς.

Ἐξηγήσεις τῶν συγτετμημένων λέξεων.

Κ = Κοραῆς

Σ ἢ Σκαρ. = Σκαρλάτος.

Σακ. = Σακελάριος.

Θ. λ = Θερμαϊκαὶ λέξεις.

δ. λ = Διάφοροι λέξεις.

Ἀ γ έ ν ω τ ο ς ἢ ἀγέννητος· ἄρτος ἐνζυμος μὲν, ἀλλ' ὅστις δὲν ἐστάθη ἀρκετὸν καιρὸν ὥστε νὰ γείνη ἡ χημικὴ ζύμωσις· λέγεται ἐνίοτε καὶ ἐπὶ καρπῶν ἀντὶ τοῦ ἄωρος.

Ἀ γ ρ ι ό χ η ν α· ὁ γέρανος· ἡ λέξις λέγεται καὶ παρὰ Θηραίοις· ἀλλ' ὁ κ. Πεταλᾶς τὴν ἐξηγεῖ ἀγρίαν χῆνα· δὲν ἤξεύρω καμμίαν ἀγρίαν χῆνα ἐκτὸς τῆς καναδικῆς, ἥτις βεβαίως δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ μέρη μας. Ὅθεν συμπεραίνω ὅτι εἶνε ὁ γέρανος καὶ παρὰ τοῖς Θηραίοις.

Ἀ μ π ε λ ῖ ν ο ς· τὸ ἄλλως πῖλινον· πικρὸν φυτὸν δι' οὗ σκευάζουσιν ἐνίοτε τὸν οἶνον. Ἡ ἄψινθος (λέξις σλαβικῇ).

Ἀ ν α β ρ ο χ ι ά· ἡ ἀνομβρία ἐν τῇ παροιμίᾳ. Στὴν ἀναβροχιά καλὸν καὶ τὸ χαλάζι.

Ἀ ν α λ α μ π ή· καὶ ἐν Θήρᾳ ἀναιλαμπή· ἡ ἀντανάκλασις τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀρχ. ἀνταύγεια.

Ἀ ν α λ ε ί φ ο μ α ι· ἀλείφομαι (ἄκων) τῇδε κἀκεῖσε ὅταν τρώγω τι ὑδαρές· καὶ ἀναλείφω ἀλείφω τινὰ εἰς τὸ πρόσωπον.

Ἐφαγ' ὁ Ζαρκὺς αὐτὰ καὶ ἀναλείφκε ὡς τ' αὐτά.

Ἐπὶ τῶν ἀδεξίως τι ποιούντων.

Ἀ ν α π ε τ α ρ ί κ ι· βάζω τὸ ἐπνωφόρι μου ἀναπεταρίκι· χωρὶς νὰ περάσω τὰς χειρίδας· στὰ ἐγρεσιά. Ἐκ τοῦ παρὰ Κ. ἀναπεταρίζω.

Ἀ ν α π ῖ ά ν ω· μόνον ἐν τῇ φράσει ἀναπιάνω προζύμι· » ζυμώνω ἢ παρσκευάζω προζύμι.

Ὁ Βλάχος ἀναφέρει ἀναβαίνω (ζυμώνω) καὶ ἀνέβατος, ἄζυμος παρὰ κυπρίοις (Κυπριακὰ Βάκελ) ἀνέμπατος. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι πολλαχοῦ λέγεται βαίνω ἀντὶ βάλλω, τότε ἔχομεν ἀντὶ τοῦ ῥήματος ἀναβαίνω, τὸ ῥῆμα ἀναβάλλω· τὴν αὐτὴν λέξιν μεταχειρίζεται καὶ ὁ Ὅμηρος περὶ τῆς πρὸς ψαλμωδίαν παρασκευῆς (τοῦ γαλλικοῦ *prébuder*), λέγων ἀνεβάλλετο καλὸν αἰεῖδειν». Παράδοξον εἶνε ὅτι ἡ ἀνὰ ἐν τούτοις τοῖς παραδείγμασι σημαίνει προτεραιότητα.

Ἄ ν α σ κ υ ρ ν ῶ· περιποιουμαι διευθετῶ τὰ τοῦ οἴκου· ἐκ τοῦ ἀνασυγυρνῶ.

Ἄ ν ε μ ό σ τ α μ ο ν· ὁ ξύλινος μονόπους ἐφ' οὗ ἵσταται ἡ κινητὴ ἀνέμη.

Ἄ ν τ η ρ η ο ὕ μ α ι· ἀπηρχ. ἀντὶ ἐντηροῦμαι, ἐντρέπομαι πρὸς. τὸ κλδρ. νέχομαι ἐνέχομαι ἐντρέπομαι.

Ἀπλάδα· καὶ ἐν Θήρᾳ ἀπλάδαινα, παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ἀπλαδαρέα· πινάκιον ἀπλωτόν.

Ἀ π ο δ ι α λ ε γ ο ὕ ρ ι τὰ μένοντα ἐκ τῆς καθαρίσεως πράγματός τινος, λείψανα, σκύβαλα.

Ἀ π ο σ τ α ί ν ω καὶ οὐχὶ ἀποστέκω· κουράζομαι ἀόρ. ἀπόστασα· μετ. ἀποσταμένος καὶ ῥ. ξαποσταίνω, ξεκουράζομαι.

Ἀ ρ α θ υ μ ῶ· ἐπιθυμῶ πολὺ· καὶ μάλιστα πράγματα ἀπόντα ἢ ἀγαπητὰ· ἀραθύμησα νὰ φάγω λαγόν· ἀραθύμησα νὰ διῶ τὸ παιδί μου· κτλ. παρὰ Θηραίοις ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν· παρὰ κυπρίοις ἀροθυμῶ σημαίνει φοβοῦμαι· παρὰ Βλάχω θυμῶνω πολὺ· παρὰ Τσάκωσι ἀρόθυμος=θυμώδης.

Ἀ ρ μ υ ρ ή· θέσις τις ἐν Θεσσαλονίκῃ πιθανῶς διότι ὑπῆρχεν ἄλμυρά τις βρύσις· καὶ ἐν ταύτῃ τῇ θέσει ὑπάρχει πραγματικῶς ξηρά τις κρήνη. Ἐν Χάλκῃ μία πλατεῖα καλεῖται Γλύφα διότι ὑπάρχει ἐν αὐτῇ φρέαρ μὲ ὑφάλμυρον ὕδωρ.

Ἀ ρ π α γ α ς· ἀρχ. ἀρπάγη. Τὸ ἄγκιστρον δι' οὗ ἐκβάλλομεν τοῦ φρέατος τὰ ἐμπεσόντα ἀντλητήρια· κυπρ. ἀρπάϊν.

Ἀ ρ τ ο ς· ἡ λέξις διεσώθη μόνον εἰς τὰ μεγάλα ἐκεῖνα διακόνια τὰ ὁποῖα κατὰ πεντάδα στέλλουσιν οἱ ἐορτάζοντες τὴν προτεραίαν τῆς ἐορτῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν· περίξ δὲ αὐτῶν

ψάλλεται χορικὸν ᾄσμα μεθ' ὃ οἱ ἱερεῖς ῥίψαντες τὰ τελευταῖα ἐρωτικά βλέμματα ἐπ' αὐτῶν ψάλλουσι·

Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν
Οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον
Οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ.

Ἀστόχια· ἀποτυχία, δυστυχία ἐν τῇ παροιμίᾳ.
Βάζουμε καὶ τὴν ἀστόχια μοῖρα.

Ἀσύστατος· τούναντίον τοῦ στούμενος· ἀκατάστατος· ἴδε στούμενος.

Βαρδάρης· ἄνεμος πνέων ἀπὸ τοῦ βαρδάρη ποταμοῦ· παράβαλε στρυμονίας.

Βαρδαρίζω· ῥέω ἀφθόνως ὡς ὁ βαρδάρης. Παράβαλε τὸ παρὰ Κ. ποταμίζω.

Βοῦζι καὶ ἀλλαχοῦ σκυλοστάφυλλο· εἶδος στρύχνου ὅστις σχηματίζει τσάμπουρο μὲ ῥῶγας μαύρας ἢ ἐρυθροειδεῖς ὡς σταφυλή· εἶνε ὁ κηπαῖος στρύχνος τοῦ Διοσκορίδου ἔχων καρπὸν περιφερῆ, χλωρὸν, μέλας δὲ ἢ κιρρὸς γίνεται μετὰ τὸ πεπανθῆναι (IV 71) πργ. πιθανῶς ἐκ τοῦ βύσσοις διὰ τὸ ἐρυθροῦν αὐτοῦ χρῶμα.

Βόχα· κυρίως ἡ δυσοσμία ἢ προξενομένη ἐξ ἀπλύτων ἀγγείων γάλακτος κτλ. παρὰ Θηρ. μπούφα ὅπερ ἐπικυροῖ τὴν γνῶμην τοῦ Κ. ὅτι εἶνε ἀπὸ τὸ γαλ. Bouffée.

Βράζω· βράζει ψείραις· ἀντὶ βριάζει, βριάει, βρίθει τὸ ῥῆμα εὐρηται παρὰ Κ.

Γαλατσίδα· ἐν τῶν ἐντοσθίων τῶν ἀρσενικῶν ἰχθύων, ὅμοιον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὸ χαδιάρι τῶν θηλέων, ὀνομασθὲν οὕτω διὰ τὸ λευκὸν τοῦ χρῶμα ἀρχ. θορός.

Γανιάζω· κουράζομαι ἀσθμαίνω, λαχταρῶ, κτλ. νομίζω ὅτι δὲν ἔχει σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ γανόνω.

Γάρος· παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σημαίνει εἶδος ἐμβάμματος σχηματιζομένου ἐκ τῆς σήψεως ἐντοσθίων ἰχθύων ἐντὸς ἄλμης· ἰχθυάλμη. Παρὰ τοῖς Γρικορωμαίοις (παρὰ Κ.) πετμέζι· παρ' ἡμῖν ὀνομάζεται γάρος ἢ ὑποστάθμη τοῦ βουτύρου· ἐν Ἐπανομῇ ἢ σαλαμοῦρα.

Γειτονεύω· ἐπισκέπτομαι· κάμνω βίζιταις· διότι συνήθως μεταξὺ τῶν γειτόνων γίνεται τοῦτο.

Γιόνω· ἐκ τοῦ ἰώ· λέγεται περὶ τῶν ῥύπων τῶν ἐμμε-
νόντων εἰς τὰ ῥοῦχα μετὰ τὴν πλύσιν.

Γκαβός· τυφλός κατὰ τὸν Σκαρλ. ἐκ τοῦ σκαμβός.

Γκυών· ὁ, εἶδος πτηνοῦ· ἡ ἄλκυών. Τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ
ἀλλαχοῦ.

Γλέφαρον· (δωρικῶς ἀντὶ βλέφαρον) σημαίνει ὅμως μέ-
τωπον.

Γονικά· γενεαλογία· μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ.

Ἔλα πάππο μου, νὰ σοὶ μάθω τὰ γονικά σου.

Δοκηοῦμαι· (δοκεῖμοι) ἐνθυμοῦμαι· πιθανὸν νὰ ᾔην εὖ-
χρηστόν ποτε τὸ δοκοῦμαι, ὥς τινες λέγουσι σήμερον πονῶ ἀντὶ
μοὶ πονεῖ καὶ ἀρέσω ἀντὶ μοὶ ἀρέσει.

Δόληος· δυστυχής· ἐπιφωνηματικῶς ὁ δόληος! τὸν δό-
ληον· κτλ. ἀναμφισβητήτως εἶνε τὸ ἀρχαῖον δέλαιος, δυστυ-
χῆς, ἴδε καὶ ἰδιωτ. θηρ. ἐν λ. δουλιῶ, καὶ δούλιασμα.

Δομή· ἐργασία (δίδωμι) μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ. Ἡ ἀλποῦ
δομὴ δὲν εἶχε καὶ κύτταζε τὸν κῶλό της.

Δόξα (τόξον)· ἡ Ἱρίς καὶ δοξάρι τὸ τόξον.

Δοξάτος· αἰθουσα· σάλλα· τὸ ἐκατέρωθεν τῶν δωματίων
κενὸν μέρος· ἐν Κοζάνῃ, μεσηά· εἶνε παραφθορὰ τοῦ ταῦτοσή-
μου καὶ παρὰ Κοραῇ ἀπαντῶντος, ἐξάϊτον ἢ ἐξατον· τὸ δοξά-
τος ὑποθέτει ἀρσενικὸν τύπον ἐξάτος, ὅπερ κατὰ Κ. ἐκ τοῦ ἐξώ-
τατος.

Ἐνεκα ποῦ· ἔνεκα ποῦ· διότι· Ὅμρ. οὔνεκα· ἔνεκα ποῦ
ἔβρισε τὸν παπᾶ Χρύσαθο· οὔνεκα τὸν Χρύσην ἠτίμησ' ἀρητῆρα.

Εἷσμπα (σλβ. παρὰ Ῥώσσοις σημαίνει οἶκον χωρικοῦ) ὑπό-
γειον· οὕτω καὶ παρὰ Βλάχοις καὶ Βουλγάροις.

Εὐθωρεῖ· προφ. φτωρεῖ· πλήθει· εἶνε μπόλικο· πληθερὸ
κατὰ Θηραίους.

Ζάμιτη· τὸ ἀραβικὸν κόμμι [τρκ.] οὕτω καὶ παρὰ Βλά-
χοις καὶ Βουλγάροις.

Ζέον· τὸ ζεστὸν ὕδωρ τὸ ὁποῖον χύνει ὁ ἱερεὺς εἰς τὴν
ἁγίαν κοινωνίαν.

Ζωντόβολο· ὁ ὄνος· πιθ. κατὰ πρφθ. ἀντὶ ζωντόπουλο,

ζωόπουλο· παρὰ Πεταλᾶ (ἰδιωτ. Θηρ.) λέγονται ζωντανὰ τὰ ζῶα.

Ἡ λ ι ἄ ζ ο μ α ι· θερμαίνομαι ἐν τῷ ἡλίῳ· πρβλ. πυρόνομαι.

Ἡ λ ι α κ ό ς· ὑπερῶον ἄστεγον· διαφέρει τῆς ταρατσας ὅτι αὕτη δὲν κεῖται ἐν τῷ ὑπερώῳ. Ἡ λέξις εἶνε κοινή καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἄλλαχοῦ.

Θ α μ μ α ί ν ο μ α ι· (οὐδετ. ἄνευ ἀντικ.) θαυμάζω· «θαμ-
μαίνομαι τί πρᾶγμα εἶνε αὐτόν»· χρώμεθα καὶ τῷ θαυμάζω· ὁ
Βλάχος ἀναφέρων ἀμφοτέρους τοὺς τύπους, ἐξηγεῖ τὸ μὲν θαυ-
μάζω s' etonner, τὸ δὲ θαυμάζομαι, admirer· ἐκ τούτου τοῦ
θαυμάζομαι παρεφθάρη τὸ Συμαῖκόν θαμάτζομαι.

Θ ά σ ο ς· καὶ ἐν Καταφυγῇ θάσιος ποτόν ἐξ ἀμυγδάλων·
σουμάδα (ἴδε Κορ. ἐν λ. Θάσιον) διότι τὰ ἀμύγδαλα ἐκαλοῦντο
παρὰ τοῖς ἄρχαῖοις θάσια, ἢ θάσια κάρυα (ἄτακτ. Κορ. ἐν λέ-
ξει μετώπιον V 205) παρὰ κυπρίοις καλεῖται ἀθάσι τὸ ἀμύγ-
δαλον καὶ ἀθάσια ἢ ἀμυγδαλέα· (κυπρ. Α. Σακελ. τόμ. γ.
ἀγνοῶ διὰ τί γράφει τὴν λέξιν διὰ δύο θ.)

Ὁ Σακελάριος λέγει ὅτι οἱ Σμυρναῖοι καλοῦσι θάσι τὸ ἀμύγ-
δαλον, καὶ ἀθάσα τὰ ἀφράτα ἀμύγδαλα οἱ Κρήτες. Τὴν λέξιν
ἀθάσια ἀναφέρει καὶ ὁ Σάθας. Μεσ. Βιβλ. 2, 598 ἐν τῷ κυ-
πριακῷ γλωσσήματι.

Θ ε ρ μ ό ς· οὐστ. ὕδωρ ζεστόν μετὰ στάκτης χρήσιμον πρὸς
καθάρισιν ἀγγείων.

Θ ρ ύ μ μ α· (θηλ.) δός μοι μιὰ θρύμμα ψωμί· ἄλλως μιὰ
σταλιά· καὶ ἄλλαχοῦ μιὰ νυχιά (θρύπτω).

Θ ρ ύ μ μ α τ α· ἔγεινε θρύμματα· τεμάχια.

Ἰ σ κ ι ο ς 1) ἡ σκιά 2) ἐν τῇ φράσει τὸν πλακόνει ὁ ἴσκιός
του, σημαίνει ἐφιάλτην, ὃν ἀποδίδουν εἰς τὸν ἴσκιον. Ὁ ἴσκιος
εἶνέ τι φοβερόν εἰς τὰ μικρὰ παιδία· αἱ μητέρες λέγουν εἰς τὰ
τέκνα των, «μὴ περιγελᾷς τὸν ἴσκιόν σου διότι θὰ σὲ πλακώσῃ»
πρβλ. τὸ Ἡσυχίου «Κανθάρου σκιά.»

Ἰ σ κ ι ω μ α· στοιχείο· ἔνεκα τοῦ φόβου ὃν ἔχομεν πρὸς
τὸν ἴσκιον.

Κ α β α λ λ ί ν α· ἵππος (ἐκ τοῦ καβάλλης) μόνον ἐν τῇ
παροιμίᾳ.

«Ἄντρας μου πὸ τῇ χαρᾷ του, σκόνταψ' ἀπ' τὴν καβαλλί-
να.» Πρβλ. διὰ τὴν κατάληξιν τὴν λέξιν βονικόν—ὄνος. (Κυπρ.)
καὶ ξηφτερίνα. Γενικῶς καβαλλίναϊς, σημ. κόπρος ἵππου.

Κ α θ ὄ ρ ι· μεγάλη βροχὴ (ἐκ τοῦ καταρρέω;) Κ. καθοῦρι
ἐν Κέῳ ἀκαταδασεᾶ» ἐκ τοῦ καταδεύω· ἐν Πάρῳ· ἀπλῇ.

Κ α κ ᾱ δ ι· 1) ὁ καρπὸς τῆς κακαδιᾶς ἐκ τοῦ κόκκος· 2)
ἡ ξηρὰ μύξα ἀλλαχοῦ κάρκαδον.

Κ α κ α δ ι ᾱ· παρὰ Σ. Κακαβιά εἶδος δένδρου μὲ μικροὺς
κοκκοειδεῖς φαγωσίμους καρπούς. Αἴγειρος κρητικὴ (ἐκ τοῦ κόκ-
κους, ἢ κηκός· διότι μεγαλείτερον εἶνε τὸ κοκοῦτσι παρὰ τὸ
φαγητόν).

Κ α κ α ρ ᾱ ν τ σ ι α· ἡ κόπρος τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν· ἡ
λέξις ἐγένετο ἐμμέσως ἀπὸ τοῦ κάκκη (κόπρος) καὶ κακκάω,
εὗρισκομένων καὶ ἐν τῇ λατινικῇ (caco χέζω) ἰταλικῇ καὶ βλα-
χικῇ «κάκαρα» ἡ μηλεία κόπρος.

Κ α λ ι ᾱ· εἶδος φυτοῦ θαμνώδους, σοδοφόρου ἢ καλιούχου
ὅπερ οἱ βαφεῖς μεταχειρίζονται πρὸς βαφήν (κάλι).

Κ α λ ο γ ρ ῆ τ σ α· εἶδος κτενίου (ὄστρακοθέριου).

Κ α λ ο π ί χ ε ρ ο ς· καλοπίχερης· πάντῃ διαφόρου σημασίας
τῆς παρὰ Κ. Παρ' ἡμῖν ἡ λέξις λέγεται εἰρωνικῶς καὶ ἔχει κα-
κὴν σημασίαν· γίνεται ἀπὸ τοῦ καλὴ καὶ ἐπίχαρις καὶ παρά-
δειγμα ἡ Γραφὴ ἀπόρνη καλὴ, καὶ ἐπίχαρις ἡγουμένη φαρμάκων
... (Ναοῦμ γ.' 4) καὶ ἀπλῶς ὁ Ἡσύχιος ἀεπίχαρις παρὰ Ἀτ-
τικοῖς ἢ ἄβρα» (πρβ. καλοκάγαθος). Παρὰ Κυπρίοις καὶ παρὰ
Βλάχῳ «πολιτικὴ» ἡ πόρνη.

Κ ᾱ μ α· εἶδος ἐγχειριδίου.

Κ α μ α τ ε ρ ῆ· φιλόπονος· μόνον ἐν τῇ παλαιᾷ παροιμίᾳ.

Ἡ νύφ' μας ἡ καματερὴ, τὸ σαββάτο τὸ βραδύ. Δηλαδή τότε
ἀρχίζει τὰς ἐργασίας της, ἔνεκα τῆς μεγάλης αὐτῆς φιλοπο-
νίας· (εἰρωνικῶς).

Κ ᾱ ν ν α· παρ' ἡμῖν λέγεται ὁ κάλαμος τῆς κνήμης· ἐξ οὗ
στραβοκάννης, βλαισός, φολκός Ὅμρ. Ἡ λέξις δὲν πρέπει νὰ πε-
ριφρονῇται, διότι εἶνε ἡ ἀρχαία κάννη, κάλαμος· ἄλλως καὶ τὸ
κνήμη γίνεταί ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης.

Κ α ν ὀ ν ι· τὸ σωληνοειδές μέρος τοῦ περιποδίου τὸ καλύ-

πτον τὴν (κάνναν) κνήμην μέχρι τῶν ἀστραγάλων (ἐκ τοῦ κάννα ἢ κανὼν σημαίνοντος ἐν γένει πᾶν σωληνοειδὲς ἐξ οὗ ἐγένετο ἡ canne καὶ τὸ canon τῶν Γάλλων).

Κάρ(α)βος· καταβόθρα· ὁ Κ. δὲν ἐτυμολογεῖ τὴν λέξιν πιθανὸν νὰ εἶνε ἐκ τῆς ῥίζης (σ)κώρ, ἐξ οὗ τὸ κωράδιον.

Καρροῦτα· ἡ ληνός· ἄλλως πατερόν· ἴσως ἀπὸ τοῦ carruca, ἢ calcatorium, calcatura.

Καρφοβάκι· εἶδος ἰχθύος ἐκ τῶν σελαγωδῶν.

Κάσα· ἡ λέρα τοῦ λαιμοῦ (καὶ ἴσως ἀλλαχοῦ ἢ ἄλλοτε καὶ τῆς κεφαλῆς) ἐξ οὗ ἡ κασίδα καὶ τὸ παρὰ Κ. ῥῆμα κασό-νω, λερώνω (ἐν Θήρᾳ ὁ ῥύπος τῶν ἐνδυμάτων).

Καταβρέχω· ποτίζω διὰ τοῦ ποτιστηρίου arrosez.

Κατράτσι καὶ κατρατσιάρης ἀταξία, ἀταξίας, (ἴσως ἔχει σχέσιν τινὰ μὲ τὸ κατρακυλῶ ἂν τοῦτο δὲν εἶνε ἐκ τοῦ κούτρα κυλίω).

Κατσόυφιάζω ἢ κατσηφιάζω· σκυθρωπάζω· βεβαίως ἐκ τοῦ κατηφής· παρὰ Σκρλ. φέρεται καὶ ἡ λέξις κατσούφα, κατήφεια· παρὰ Θηρ. δὲ λέγεται κατσήφλης καὶ κατσηφλιάζει ἐπὶ τοῦ φωτός τοῦ λύχνου.

Κεφάλι· καὶ συνηθέστερον κεφαλόπουλο· ὁ ἰχθύς κέφαλος· διὰ τὸν τύπον κεφαλόπουλο· πρβλ. τὴν λέξιν ζωντόβολο· ὁ Σ. πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ κεφαλόπουλο εἶνε μικρὸς κέφαλος δηλ. ἄλλος παρὰ τὸν κέφαλον (γυλάρι) ἡμεῖς ὅμως κεφάλι καὶ κεφαλόπουλο ὀνομάζομεν τὸν αὐτὸν ἰχθύν. (Οἱ κύπριοι τὸ καλαμποῦκι ὀνομάζουσι σίταρον καὶ σιταροπούλαν).

Κιρκινέζι· σημειῶ τὴν λέξιν διότι πολλάκις συγχέουσι τὸν κίρκον πρὸς εἶδος τι ἱέρακος ὁμοιότατον τῷ κίρκῳ (στρουθοῖέραξ ἢ κερχνηῖς) ὁ κίρκος τοῦ δμήρου δὲν εἶνε κιρκινέζι ἀλλὰ στρουθοῖέραξ, διότι παρίσταται καταδιώκων περιστερὰν, ἐνῷ τῇ κιρκινέζιᾳ καὶ συμβιοῦσι μετ' αὐτῶν. Ἐν Κολινδρῷ τὸ κιρκινέζι λαγεται ξηφτερίνα καὶ ἐν Λαμῖᾳ ἀερογάμης. Σημειωτέον ὅτι τὸ ξηφτέρι εἶνε διάφορον τῆς ξηφτερίνης ὃν τὸ αὐτὸ τῷ στρουθοῖέρακι ὃν οἱ Τοῦρκοι καλοῦσι σιαχίνι· ἄγνωστον ὅμως κατὰ πόσον ἐκτείνεται ἡ ὀνομασία αὕτη.

Κλήρα· γενεά· ἴδε καὶ Πρωτόδικον ἐν λέξει· εἰς τὸ ἄσμα

τοῦ Passow, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ κ. Πρωτόδικος. «Τηρᾶτε τοῦ διαβοντρ' ὁ γιὸς τῆς μάντισσας ἡ κλήρα».

Κόθορος· ὁ γύρος τῆς πῆτας· ἄλβαν. κοθέρεα λέγεται ἡ κόρα τοῦ ψωμιοῦ· κατὰ δὲ τὸ ἰδίωμα τῆς Πάρου ακοθρία τὰ ψιχία· 2) ὕβρις ἄγνοῶ τί σημαίνουσα· ἴσως κατὰ ταύτην τὴν σημασίαν εἶνε παραφθορὰ τοῦ κόθορνος.

Κοκκινογοῦλι· (κόκκινος καὶ γοῦλα Θηρ.) γογγυλίζ· τουρκ. παντσιάρι· γαλ. navet· παρὰ θηραίοις ἡ λέξις γοῦλα (ἰδιωτ. Πεταλᾶ) εἶνε ταυτόσημος τοῦ ἡμετέρου κοκκινογουλίου.

Κόλλα ἢ ἀκόλλα· εἶδος μαλακίου τευθιδοειδοῦς κολλῶντος εἰς τὰς πέτρας· κόλλουρος ; ;

Κόντα· ὠδὸν φθειρὸς παρὰ Σκαρλ. φέρεται κόνιδα παρὰ Πεταλᾶ δὲ γόνος· ἅπαντες βεβαίως οἱ τύποι οὗτοι εἶνε ἐκ τοῦ ταύτοσήμου ἀρχαίου κόνις, ἰδος.

Κοντακινὸς μετρία ἔκφρασις τοῦ κοντός· κοντὸς μᾶλλον ἢ ὑψηλὸς (πρβλ. ξηρακινὸς, μελαχροινὸς, ἢ μελαχρινός· ἕκτινος τύπου κόνταξ· σημειωτέον ὅτι ὁ εἰς αἷς τύπος συνειθίζεται ἐν τοῖς μεθύσταξ, τρέλλαξ κ.τ.λ.

Κοντοπίθαρος· κοντὸς ὡς πιθάρι (πρβλ. κοντορέβιθος.)

Ὁ κοντὸς λέγεται ἐπὶ τὸ εἰρωνικώτερον καὶ ὑπερβολικώτερον καὶ μπίζμπηρας· λέγομεν ἀκόμη τὸν κοντὸν κατσιαμπρόκον καὶ σβῶλι τὸν μικροκαμωμένον ὦν τὴν παραγωγὴν ἀφίνω εἰς ἄλλους.

Ἦκουσα εἰκονικὴν τινα παράστασιν τοῦ κοντοῦ ἐν ἀρχαίᾳ τινι παροιμίᾳ ὧδε ἐχούση :

"Οπου κῶλος καὶ πθαμὴ
ὧδ' ἐκεῖ καὶ τὸ κεφάλι.

Κοντοστούπης· κωμ. κοντός· ἐκ τοῦ κοντὸς καὶ στόπος, ὁ κόπανος· πρβλ. κοντοπίθαρος.

Κοπάνα· [σλβ] ἡ σκάφη οὕτω καὶ παρὰ βλάχοις, διότι ἡ βιομηχανία αὕτη εἶνε ἰδία τῶν Βουλγάρων.

Κοσιά· ἡ πλοκαμὶς, πλεξις (ἐκ τοῦ κόττα, ἡ κεφαλὴ πρβλ. κόσυμβος· σημειωτέον ὅτι οἱ Βούλγαροι καλοῦσι κόσα τὰ μαλλιά, ἐν τούτοις τὸν πλόκαμον pachka· οἱ δὲ Βλάχοι coada (καὶ κοσίτσα) ἐκ τοῦ λατ. cauda (οὐρὰ) ἢ coda.

Κόστας· φυτὸν εὐώδες με μακροειδῆ φύλλα· ἄλλως κα-
λοφέρι· σημειωτέον ὅτι ὑπάρχει φυτὸν εὐώδες παρὰ ταῖς ἀρ-
χαίοις ὀνομαζόμενον κόστος ἴδε Κ. ἐν λέξει κόστος· σῴζεται
καὶ δίστιχον ἐκκαρπωθὲν τὴν ὀμωνυμίαν·

Κόσταν ἔχω στήν αὐλή μου

Κώταν ἀγαπᾷ ἡ ψυχὴ μου.

Κουνάφι· τὸ ἀλλαχοῦ κουνάδι· εἶδος μυδρ ἀποπνίγοντος
ὄρνιθας καὶ περιστερὰς, καὶ ῥοφῶντος ὡς πιστεύεται τὸ αἷμά
των· πιστεύω ὅτι διαιτᾶται ἐν τοῖς κήποις. Ὁ Κ. τὸ συγγέει
πρὸς τὸ κουνέλι (lapin) ἐτυμολογικῶς ὁμῶς φαίνονται συγγενῆ·
κουνάφιον, κουνάδιον, κουνέλιον, καὶ τὸ ῥωμ. cuniculus, φαί-
νονται ὑποκοριστικὰ ἐνὸς τύπου Cupus. (Κοῦνος παρὰ Κυ-
πρίοις ὁ κύων).

Κουνέλι· τὸ γνωστὸν λαγοειδὲς ζῶον, δασόπους, κόνι-
κλος, λαγιδεύς. Ὁ Κ. λέγει ὅτι παρὰ μὲν τοῖς Μασσαλιώταις
ἐκαλεῖτο λεβορίς παρὰ δὲ τοῖς Σικελοῖς λέπορις. (Ἡ ὀνομασία
λαγιδεύς τὴν ὁποίαν ἀπονέμουν τινὲς ἐκ τῶν νεωτέρων δὲν
εἶνε καλὴ, μολονότι τὴν μεταχειρίζεται ἅπαξ ὁ Στράβων (III.
144 σ.) ἀγεωρῦχον λαγιδέα» παρὰ Κ. ἀποκαλῶν οὕτω τὸν
κόνικλον).

Κοῦρκος (ὄνμτπ.) ὁ Ἰνδικὸς ὄρνις· ἄλλως ντίντιος (din-
don) καὶ μισίρκο ἀλλαχοῦ.

Κουρνιάζω· πλαγιάζω, κοιμῶμαι· ἐπὶ τῶν ὀρνίθων·
παρὰ Σκαρ. κουριάζω· ἢ ἐκ τοῦ οἰκουρέω παραγωγὴ εἶνε σχο-
λαστικωτάτη.

Κούσπα· ἢ, τὰ σκύβαλα τοῦ σησαμελαίου χρήσιμα εἰς
τροφὴν ζῶων καὶ ἐνίοτε καὶ ἀνθρώπων· ὁ Κορ. ἀπατᾶται νο-
μίζων ὅτι τὸ ταχίνι εἶνε ὑποστάθμη τοῦ σησαμελαίου. Τοῦτο
εἶναι τὸ πρῶτον ἐξαγόμενον τῆς ἀλέσως τοῦ σησάμου· βράζον-
τες δὲ κατόπιν τὸ ταχίνι ἐξάγουσι τὸ σησαμέλαιον· ἢ δὲ ὑπο-
στάθμη τοῦ ταχινιοῦ πιεζομένη σχηματίζει τὴν κούσπαν.

Κουτάβι· σκύλαξ· παρὰ Κ. φέρεται κουτσίδι· καὶ τὸ
παράγει ἀπὸ τὸ λατ. catulus, σκύλαξ. Σημειωτέον ὅτι οἱ
σλάβοι καλοῦσι τὸν κύνα κοῦτσι· με τοῦτο ὁμῶς δὲν θέλω
νὰ ὑποδείξω ὅτι ἐδανείσθημεν τὴν λέξιν παρ' αὐτῶν· ἄλλως τὸ

κουτάβι ἀποδεικνύει τὸναντίον· ὑποτίθημι ὅτι ῥπῆρχεν ἀρχική λέξις κότος ἢ κάτος ἐξ οὗ ἐγένετο καὶ τὸ catulus. Δὲν πρέπει νὰ βλέπωμεν μὲ ἀδιάφορον ὄμμα τὰ ἐπιφωνήματα τὰ προσκλητήρια τῶν ζώων· φωνάζοντες τοὺς κύνας λέγομεν κοῦτσι, κοῦτσι, ὅπερ εἶνε ἀρχαία ὀνομασία τοῦ κυνός· φωνάζοντες τὰς γαλαῖς λέγομεν μάτσι, μάτσι· μάτσα δὲ ἁλβανιστὶ καλεῖται ἡ γαλῆ· οἱ βλάχοι προσκαλοῦντες τὰς αἰγας αὐτῶν φωνάζουσι τσάπ, τσάπ, δηλ. τράγε, τράγε· οἱ δὲ Θηραῖοι τὰς ὀρνιθας πέτεινα, πέτεινα, (ἰδιωτ. Θηρ. Παταλᾶ). Ἡ λέξις λοιπὸν κουτάβι εἶνε ὑποκοριστικὸν τοῦ κότος, ἴσως ἀντὶ κουτάφιον, ὡς καὶ κουτσίδι ἀντὶ κοτίδιον. Οἱ Ρῶσσοι καλοῦσι τὸν κύνα σπάκα· εἶνε δὲ ἡ λέξις μηδικὴ καθὼς λέγει ὁ Ἡρόδοτος «τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα οἱ Μῆδοι.» Ἡρδτ. I. 110.

Κ ο ύ τ ρ α· [ἐκ τοῦ κόττα] κεφαλή· ἀπηρχαιωμένη λέξις· σωζομένη ἐν τισι φράσεσι καὶ ἐν τῇ παροιμίᾳ. Ἄλλοι ποῦ τῶχ' ἢ κούτρα νὰ καταιβάζῃ ψείραις.

Κ ο υ τ ρ ο υ β ᾶ λ α· (κούτρα βάλλω) culbute κεφαλογύρισμα ντακλᾶς, τούμπα κωλοτούμπα.

Κ ο υ τ ρ ο ύ λ η ς· καὶ ἐν Χάλκῃ κουτρούλος (κουτρουλόμυλος) κουρευμένος τὴν κεφαλὴν ἢ τὰ μέλη τοῦ σώματος (πρβλ. ὄλμος) ἐπὶ ἀψύχων, κολυβός κουτσουρευμένος ἡκρωτηριασμένος. Κουτρουλόμυλος· μύλος ἄνευ ἰστίων, ἄχρηστος. Μτφρ. κούτουρο, ἡλίθιος. Ἐντεῦθεν προέκυψεν ἡ φράσις τοῦ κουτρούλη ὁ γάμος· ἡμεῖς συνειθίζομεν πλειότερον τὸ τρόντσιος (ἐκ τοῦ traneus, κορμός κούτουρο).

Παράγεται ἐκ τοῦ κούτρα· οἶονεὶ ἀπεστρογγυλωμένος· τὴν σημασίαν κουρευμένος εὔρον παρὰ Κορ. τὸ ἡκρωκτηριασμένος εἵκασα ἐκ τοῦ κουτρουλόμυλος· ἡμεῖς τὸ μεταχειριζόμεθα μᾶλλον ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ βλάξ.

Κ ο ύ φ τ α λ ο ν· πρᾶγμα παλαιὸν καὶ αεσηπός· προσηγορία κυρίως τῶν ἐσχατογῆρων· παρὰ Θηρ. κουτάφια (πιθ. ἐκ τοῦ κοῦφος).

Κ ο υ φ α η δ ό ν ι· δηλ. κωφὴ (βωβὴ) ἀηδών· δὲν ἤξεύρω ἂν ὑπάρχῃ τιοῦτο εἶδος πτηνοῦ· παρ' ἡμῖν κεῖται ὡς ὕβρις ἢ μᾶλλον ὡς εἰρωνεία.

Κ ρ ή ν α· πυξίς ξυλίνη, σχήματος ἐλλειψοειδοῦς· ἀρχαῖόν τι ἄσμα λέγει· Δὲν ἤμαν ἐγὼ ποῦ σ' ἔφερνα ἐκεῖνα τὰ διαμαντικά καὶ τὰ φλωριὰ σ' τὴν κρήνα ;

Κ τ ή μ α τ α· λέγονται τὰ δίστιχα· ἡ παραγωγή του μοι εἶνε ἄγνωστος ἐπομένως καὶ ἡ ὀρθογραφία.

Λ α β ί δ α· τὸ κυκλοτερές ἐκ τελίου κατασκευάσμα, ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ὁποίου θέτομεν τὸ φυτίλι τῶν κανδηλῶν· ἐλλύχνιον· παρὰ Κ. φέρεται μολυβίδα· φρονῶ ὁμῶς ὅτι τοῦτο παρεφθάρη ἀπὸ τὸ πρῶτον· πρῶτον διότι οὐδεμίαν χώραν δύναται νὰ ἔχη ὁ μόλυθος εἰς τὸ ἐλλύχνιον· δεύτερον δὲ διότι οἱ Θεσσαλονικεῖς ἰωτακιστὰι δεινοὶ ὄντες ὥφειλον εἰ παρεφθείρετο ἀπὸ τὸ μολυβίδα, λέγειν λυβίδα, ἥτοι λιβίδα· καὶ δὲν ἐννοῶ πῶς ἀλλαχοῦ ἰωτακίζοντες παρὰ τὸν κανόνα, ἐνταῦθα ἰωτακίζειν δέον, αὐτοὶ ἠσπάσθησαν τὸ ἄλφα· παράγω λοιπὸν τὸ λαβίδα ἐκ τοῦ λtv. levis διὰ τὸν πεπαρμένον φελλὸν ὅπως αὕτη ἐπιπλέη ἐν τῷ ἐλαίῳ· οὕτω λέγουσι καὶ τὰς θρυαλλίδας τῶν λαβιδῶν λατινικῶς λουμίνια (lumen) καὶ τοὺς λύχνους κανδήλας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ μολυβίδα ἐγένετο παραλαβὸν τὴν συλλαβὴν μου ὅπως γείνη σημαντικόν, ἴδε δοξάτος.

Λ α γ ω ν ί κ α· ἡ λαγωνικὴ κύων· ἀλλὰ διατί λαγωνίκα καὶ ὄχι λαγωνικά; ὑποπεύω ὅτι ἡ λέξις ἐλήφθη ἐκ τῆς ἰταλικῆς, μολονότι λέγομεν στρόγγυλος, στρογγύλος καὶ στρογγυλός· 2) εἰρων· γυνὴ ὁμοία τῆς λαγωνίκας κατὰ τὸ σχῆμα.

Λ ά ζ ο ς· ἐγχειρίδιον· πιθανῶς ἐκ τοῦ λάζομαι πρβλ. ἐγχειρίδιον καὶ poignard.

Λ α μ ν ό ς· φλόξ· ἐκ τοῦ λάω (λάμπω) ἐξ οὗ καὶ ἡ Λῆμνος διὰ τὸ ἠφαιστειῶδες· σημειωτέον ὁμῶς ὅτι οἱ Βούλγαροι καλοῦσι τὴν φλόγα πλάμεν· ἐν τούτοις ὁ Βλάχος τὴν λέξιν λάβρα ἐξηγεῖ flamme.

Λ α χ α ν ι ά ζ ω· κοπιάζω καὶ ἀσθμαίνω· ἀσθμαίνω ἐκ τοῦ κόπου· εὐχρηστον κυρίως ἐν τῷ ἀορίστῳ. Ὁ Κ. ἐν λ. φέρει λέξιν λαχανίζω σημαίνουσιν ἀτονῶ, καὶ λατινικὴν συνώνυμον langueo· ἡ λέξις ὁμῶς δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὸ λάχανον. Κατ' ἐμὲ αὕτη ἡ λέξις ἐλέγετο ἐπὶ τῶν κυνῶν, τῶν ἐκ

τοῦ κόπου ἐξαγόντων τὴν γλῶσσάν των. Τὸ *lingueo* παράγε-
ται ἐκ τοῦ *linqua*· τὸ δὲ λαχανίζω ἐκ τῆς λέξεως λάχανον,
ἣτις ὑποθέτω ὅτι ἐσήμαινε γλῶσσα· ἡ πρώτη ῥίζα τοῦ γλῶσσα,
εἶνε γλωχ(ιν) ἢ λώχ ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἁλβανικῇ λιοῦχα· λείχω
σημαίνει γλωσσίζω ἥτοι διὰ τῆς γλώσσης ἀναλαμβάνω τι, καὶ
λίχανος (οὐχὶ λιχανός) κατὰ τὸ κόπανος ὁ λείχων δάκτυλος·
λάχανον δὲ ἡ γλῶσσα, καὶ ἰδίᾳ τῶν ζώων δι' ἧς λείχουσι κατὰ
τὸ φάσγανον, ὄργανον κτλ. τῆς αὐτῆς ῥίζης εἶνε καὶ τὸ λάπτω
ἥτοι τρώγω διὰ τῆς γλώσσης· λαχανίζω λοιπὸν κυρίως καὶ
κατὰ πρῶτον ἐσήμαινε ἐκβάλλω τὴν γλῶσσάν μου ἐκ κόπου.

Λ α χ τ α ρ ῶ· (συγγ. τοῦ λαχανιάζω) παρ' ἡμῖν ἔχει σημα-
σίαν δυσεξήγητον πάσχω τι ἐκ φόβου· ἐλαχτάρησε τὸ παιδί·
φοβηθὲν ἔπαθε· ἐφοβήθη· 2) ἐπιθυμῶ τι ἀγωνιωδῶς.

Λ ε ι τ ο υ ρ γ ι ᾶ· ἢ ἄλλως προσφορὰ ἢ διακονία· τὸ ἄρτί-
διον ὅπερ προσφέρουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὰ κόλλυβα· ἡ
διακονία εἶνε ἀρχαία λέξις· «Διακόνια, τὰ κατὰ τὴν εἰρεσιώνην
τῷ Ἀπόλλωνι πλασσόμενα πέμματα» Σουΐδας. «Διακόνιον, μάζα
ἢ ζωμός, καὶ ἡ κρηπίς τοῦ πλακοῦντος» Ἡσύχιος. Οὕτως οἱ
ἀρχαῖοι ὠνόμαζον διακόνια τὰ τε κόλλυβα καὶ τὸν ἄρτον ση-
μειωτέον τὴν ταυτότητα τῆς ἐτυμολογικῆς σημασίας, τοῦ λει-
τουργία καὶ διακονία· (λειτουργία=ὑπηρεσία διακονία=ὑπη-
ρεσία.)

Λ ύ ρ α· ἀγνοῶ ἀκριβῶς ὁποίαν σημασίαν ἔχει ἡ λύρα ἐν τῇ
φράσει «τὰ μυαλά σου καὶ μιὰ λύρα» πιθανὸν ἢ σύγκρισις νὰ
γίνηται, διότι παίζει ὅπως τὴν παίζει τις· οὕτω λέγεται ἄλ-
λως «αὐτὸς εἶνε φλογέρα»=άνόητος.

Μ α μ ο ὕ δ ι· ἡ μεταξοκάμπη παρὰ Κ. ψυχαροῦδα. Ἐν Ἀγ-
χιάλῳ καλοῦσι μαμοῦδι τὴν ἀράχνην.

Μ α ρ ι ᾶ· ἡ προβατίνα· τὸ θηλυκὸν βροβάτειον κρέας.

Μ α ρ ο υ δ ί τ σ α· εἶδος ἐντόμου ποικίλου· ὁ θήρ· καλομαν-
τατούσης, διότι ἅμα ἔλθῃ εἰς τὴν χεῖρα ἢ ἄλλοῦ πιστεύεται ὅτι
θα φορέσῃ ὁ παῖς νέα φορέματα.

Μ α σ τ ρ α β ί τ σ α· προφ. *mazdravizza*· ῥόζος τῶν χειρῶν·
φυσικὸς τύλος ἐκ τοῦ ἰταλ. *madrevite* κοχλίας.

Μ α τ ό κ λ α δ α· αἱ βλεφαρίδες ἄλλως ματοτσύνουρα.

Ματοτσούνουρα· παρὰ Σκαρλ. ματοτσούναρα· παρὰ Πρωτοδίκω ματοκύναρα· αἱ βλεφαρίδες· ὁ Κ. Πρωτόδικος τὸ παράγει ἀπὸ τοῦ κύναρος (ἄκανθα). Ταῦτα λέγονται καὶ ματόκλαδα.

Μεσοθύρι(ον) παραπυλῖς, παραπόρτι.

Μεσσάλι· 1) ἐν Χαλκιδικῇ· ἡ πεσέτα (serviette) 2) τὸ χειρόμακτρον· essuie—main· 3) ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ ὑπόστρωμα τῆς πινακωτῆς· 4) παρὰ Βλάχοις αὕτῃ ἡ δειπνητικὴ τράπεζα· ἐκ τοῦ λτν. mensalis=τραπέζιος.

Μοσχοκύδωνο· μοσχάτο κυδῶνι καὶ παρμ. Καθ' ἓνας τὴν πορδὴ τοῦ μοσχοκύδωνο τὴν ἔχει.

Μοσχοπωλῶ· πωλῶ εὐκόλως καὶ ταχέως τι καλοπωλῶ.

Μούκας· ἡ ἡμετέρα ἀρσενικὴ Μορμώ.

Μπάμπω· [βαβὼ] γραῖα πρβλ. βάβα.

Μπάμπαλον· οἶνει βάμβαλον, γνάφαλον, κροχίς· ἐν Βερροίᾳ λέγονται τὰ φορέματα (ἴσως συγ. τοῦ βάμβαξ).

Μπέμπηλη· εἶδος ἐξανθήματος.

Μπίσμπηρας· κωμ. κοντορρεβιθούλης· ἴδε σγόμπηρας.

Μπιτονιά· ἐν Θεσσαλονίκῃ· πετονιά παρὰ Σκαρλ. ἀπαιτονιά παρὰ Θηραίοις καὶ Πρωτοδίκω. Καὶ παρ' ἡμῖν μὲν καὶ παρὰ Σκαρλ. σημαίνει τὴν τρίχινον ὀρμιὰν τοῦ ἀγκίστρου· παρὰ δὲ Πρωτοδίκω καὶ Πεταλᾶ λεπτὸν σχοινίον ἐκ λίνου χρήσιμον πρὸς δέσιμον πραγμάτων. Ὁ Σκαρλάτος τὸ παράγει κακῶς ἐκ τοῦ πετῶ· ὁ Πεταλᾶς ἐκ τοῦ ἀποτείνω ὁ δὲ Πρωτόδικος ἐκ τῆς ἀπὸ καὶ τόνος λέξεως εὐρισκομένης καὶ ἀπλῆς καὶ σημαινούσης εἶδος σχοινίου. Νομίζω μᾶλλον ὅτι ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ πτηνός (φθηνός ἐν Κολινδρῶ), λεπτός· περὶ οὗ ἀναφέρει ὁ, τε Κοραῆς καὶ ὁ Σκαρλάτος· ἐν Κρήτῃ ὁ σπάγος λέγεται ὀργιά (Κρητικὰ Χουρμούζη).

Μπόλια· (τὰ) θυμὸς μέγας, ἄφρισμα, ὡς αἱ αἰθιοπίδες ὅταν χορεύωσι τὴν κασοῦκαν.

Μπόρα· συννεφιά ἔτοιμος διὰ νὰ διαρραγῇ (ἀλβ. μπομπρέω σύννεφον) ἴδε ἁλβανικὴν μέλισσαν ἐν τῷ λεξιλογίῳ· ἐν Πάρῳ μολυδριά.

Μπούχαβος· ἀδύνατος· ἀσυμπαγής· ἐπὶ κρεάτων καὶ

κτιρίων· τὸ κρέας τοῦ εἶνε μπούχαβο, δὲν ἔχει μῦς συμπαγεῖς.

Νειάσι· ἐν τῇ φράσει αἰρχεται στὴ νειάσι καὶ στὴ χάσι· ἢ τὸν βλέπω στὴ νειάσι καὶ στὴ χάσι. Εἶνε ἀντὶ τοῦ νέασις ἀπὸ τοῦ νεάζω καὶ σημαίνει τὴν νουμηνίαν. Παρὰ Πρωτοδίκῳ «στὴ χάσι καὶ στὴ φέξι.»

Νεροχύτης· ὁ ἀκίνητος νιπτὴρ τῆς οἰκίας.

Ντέμα· δοκός· ἄλλως γρεντηά·

Νυχτολούλουδο· εἶδος φυτοῦ τοῦ ὁποίου τὰ ἐρυθρὰ ἄνθη ἀνοίγουσι τὴν νύκτα· παρὰ τοῖς ἀρχαίοις νυκτήγρηλον, παρὰ Γάλλοις δὲ lunaire ἦτοι σεληνιαῖον.

Ξαρθυμῶ· βλέπω τινὰ ἀπόντα (ἐκ· ραθυμῶ) (ἴδε ἰδιωτ. Θήρας ἐν λέξει.)

Ξυραθυμιά· τὸ βλέπειν τινὰ ἀπόντα σκαλὴ ξηραθυμιά· εὐχή.

Ξεκληρίζω· (ἐκ—κλήρα)· ξεκληρίσθηκε αὐτὸ τὸ σπίτι· κατεστράφη ἐξ ὀλοκλήρου, δὲν ἔμειναν κληρονόμοι.

Ξεμαυλίζω· ἀρχ. ἐκμαυλίζω, διαφθείρω, ξελογιάζω, ἡπεροπεύω· ἀπὸ τῆς ἐκ καὶ μαυλίζω ὅπερ ἴδε ἐν τῷ ἀρχ. λεξ. Σκαρλ.

Ξενομίζω· ἐκδιώκω· αὐτὸν ξενόμισαν· τὸν ἐδίωξαν, τὸν ἔκαμαν νὰ φύγῃ (ἐκ—νομός.)

Ξεστήνω· τὴν σοῦπαν· βάλλω αὐγολέμονον· συνεκδχ. τῆς ἐκ τοῦ πυρὸς ἐκστήσεως.

Ξηρακινός· ξηρός· μετρία καὶ πῶς ἐκφρασις· πρβλ. κοντακινός, καὶ μελαχροινός· παρὰ Κ. φέρεται ξηραγγιανός· ἐκ τούτου ἐπλανήθη νομίσας ὅτι εἶνε ἐκ τοῦ ξηράγγειος· ἀλλὰ εἶνε ἐκ τινος ἀχρήστου τύπου ξήραξ μετὴν κατάληξιν ἰνός πρβλ. οὔτιδανός ἡπεδανός, μακεδανός.

Ξοδόνω· τινὰ· παρεκτρέπω τῆς εὐθείας ὁδοῦ· ξοδόνομαι ἀμελῶ τὰ καθήκοντά μου· ξοδωμένος διεφθαρμένος· ἤθελεν ὑποθέσει τις ἐκ τούτων τῶν σημασιῶν, ὅτι τὸ ξοδόνω εἶνε ἐκ τῆς ἐξ καὶ ὁδός· ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλη τις σημασία καθ' ἣν οὐδετέρως σημαίνει «τὸ ρίχνω ἔξω» διασκεδάζω· οὕτως ἐν τῇ φράσει «πήγαινε ἔξω νὰ ξοδώσης» σημαίνει νὰ δοθῇς πρὸς τὰ

ἔξω, νὰ λητμονήσης τὰς λύπας σου· ὀρθότερον λοιπὸν παράγε-
ται ἀπὸ τὸ ἔξω δίδομαι.

Ξυλοπερήφανος· ὁ ἐξ ὑπερηφανείας βαδίζων ὡς
ξύλον.

Ὁ βρυνιά—αῖς· εἶδος σπαραγγίων φυομένων ἐν Ἀθωνι,
καὶ μεγάλης τιμῆς ἀπολαῦτον· βρυωνία.

Ὁ ρτάνοικτος· ἀντὶ ὀρθάνοικτος, ὀλάνοικτος.

Οὐρδα· εἶδος τυροῦ ὕδαρου. Οἱ Βλάχοι ὅμως ὀνομάζουσι
τὴν μυζήθραν οὐρδαν, ἥτις παρὰ Κρησὶ καλεῖται μαλάκα, ἀ-
γνοῶ διατί· τοῦναντίον μάλιστα ἡ μυζήθρα εἶνε σκληρά· ὅπως
δήποτε ἴδε οὐρλός.

Οὐρλός· νερουλὸς ὕδαρῆς συγγ. τοῦ Θηρ. ἱλαρὸς (ἰδιωτ.
Πετ.) σημειωτέον ὅτι τὸ ὕδωρ ἀλβανιστὶ λέγεται οὔη, τσακω-
νιστὶ δὲ ἴο. σανσκρ. υᾶτι, ὅπερ ὁ κ. Baudry σχετίζει πρὸς τὸ
οὔρον. ἴδε. Gram. comp. σελ. 175.

Πάνα· τὸ πανίον δι' οὗ καθαίρουσι τὸν φοῦρνον.

Παρασοῦμι· παρεπώνυμον, ἐκ τοῦ παράσημον· παρὰ Κ.
εὔρηται παρασούσουμον ἐκ τοῦ παρασύσημον· διὰ τὴν τροπὴν
τοῦ η εἰς ου παρβλ. ζούλεια σουπιά. κτλ.

Παραχώνω· θάπτω· ἤθελεν ὑποθέσει τις ὅτι ἡ παρὰ
ἐνταῦθα ἔχει ὑπερβατικὴν σημασίαν, οἷον χώνω παρὰ μέσα· ἐν
τούτοις τὸ παράχώνω κατάγεται ἐκ τῆς παναρχαίας ἐκείνης
ὁμηρικῆς συνηθείας καθ' ἣν ἔκαμον τύμβους· παραχώννυμι λοι-
πὸν σημαίνει χέω χοῦν παρὰ τὴν πυρὰν τοῦ τεθνηκότος· ἀναγ-
καιότατον εἶνε νὰ παραβληθῇ καὶ ἡ παρὰ Κ. λέξις παράχωμα.

Πατερό(ν)· ἡ ληνός· ἐκ τούτου προέκυψε καὶ ἡ εἰρωνικὴ
φράσις ἀκολοκύθια στὸ πατερόν· ἄλλως καρούτα.

Παιπαιλιά· ἡ στάκτη· ἐκ τοῦ παιπάλη, σημαίνοντος
παντὸς εἶδους λεπτὸν ἄλευρον· παρ' Ἀριστοφάνει εὔρηται ἡ λέ-
ξις καὶ ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς τέφρας σημειωτέον ὅμως ὅτι οἱ
Βούλγαροι καλοῦσιν αὐτὴν πέπαλ ἴδε καὶ Κορ. ἐν. λ. πάπουλα
τομ. V. 276.

Πελεκάνος· ὁ πελαργός· παρ' ἡμῖν τε καὶ πολλοῖς ἄλ-
λοις.

Περικυάδαις· ἐξανθήματα ἢ μᾶλλον ἀπλῶς σπειριὰ φυσικὰ εἰς τὸ πρόσωπον, ὡς τὰ τῆς εὐλογίας.

Περιχύνω ἢ περιχῶ· ρ. μτβ. μὲ περέχουσε μὲ νερό, μὲ ἔβρεξε, μὲ ἔκαμε μούσκεμμα, τὸ καταβρέχω μεταχειριζόμεθα συνήθως εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ποτίζω.

Πετρόβολα· ὀνομάζομεν τὸ διὰ λιθαρίων παιγνίδιον τῶν κορασίων (πέτρα βάλλω). *Αν ὁμῶς ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ λέξις ἐπέκειτο εἰς τοὺς χάλικας καὶ ἐκεῖθεν καθιερώθη εἰς τὸ παιγνίδιον, τότε ἡ παραγωγή εἶνε (πέτρα ὀβολός, ἦτοι ὀβολοειδεῖς πέτραι).

Πετροχελιδόνα· εἶδος ἀγρίας χελιδόνος ἣτις δὲν κελαδεῖ καὶ κάμνει τὴν φωλεάν της ὡς κυψέλην ἀφίνουσα δηλ. ἐλαχίστην· ἵνα ὅπην ὥστε μόλις νὰ εἰσέρχεται· διὰ τοῦτο ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν παλαιῶν κύψελος· ἐκ τοῦ πέτρα χελιδών· διότι κατοικεῖ τὰς πέτρας.

Πεῦκι· τάπης· σημειῶ τὴν λέξιν διὰ τὴν παράδοξον γένεσίν της ἀπὸ τοῦ ἐπεύχιον. Κ. ἴσως ἐγένετο ἐκ τῆς κατὰ τὴν πεντηχοστὴν γονυκλησίας.

Πικροδάφνη· ἡ ῥοδοδάφνη. τουρ. ζουκοῦμι· ἀρχ. νήριον· οὐ μόνον διότι φύεται παρὰ τὰ ὕδατα ἀλλὰ διότι νυσσομένων τῶν φύλλων της ἐξέρχεται ὕδωρ.

Πιλατεύω· τυραννῶ· δὲν παραδέχομαι ὅτι ἔχει σχέσιν πρὸς τὸν πιλάτον· (ἴδε Κ.) ὅστις παρὰ Θηρ. καλεῖται πίλατος.

Πισκυοῦρδίζω· βρέχω τὰ ἀσπόρρουχα διὰ τοῦ στόματος ὅπως προετοιμασθῶσι διὰ σιδέρωμα.

Πλάστης· ἡ ξυλίνη ῥάβδος δι' ἧς πλάττεται ἡ πήτα.

Πλαστό(ν) σῶμα ἄρτου· ἄλλως καρβέλι.

Πλαύα· εἶδος σχεδίας πλατείας κάτωθεν διευθυνομένης διὰ μιᾶς ἐκ τῆς πρύμνης κώπης (πλέω κατὰ τὸ ναῦς· ἴδε Κ. ἐν λ. πλωτή).

Πομπεύομαι· ἀτιμάζομαι εὐχρηστον μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ «εὐγα ἔξω καὶ πομπεύσου ἔλα μέσα καὶ πορεύσου.»

Πομπή· ἀτιμία (ἴδε Κ.) ἐκ τούτου τὸ

Πομπιάζομαι· καὶ μτ. πομπιασμένος· πτώσεων ἐκ συναισθήσεως τοῦ ἐγκλήματος.

Πράσα· αὐτὸν ἐπίασα στὰ πράσα» τὸν ἐπίασα ἐπ' αὐτοφώρῳ· νομίζω ὅτι ἡ φράσις δὲν ἔχει τι κοινὸν πρὸς τὰ πράσα, ἀλλ' εἶνε διαφορὰ τοῦ πράσσειν αὐτὸν ἐπίασα εἰς τὸ πράσσειν.»

Πράσινο· στύλος· θέσις ἐν Θεσσαλονίκῃ ἔξωθεν τοῦ τζαμίου τῆς Ἑσκή-Τζουμάς, ὀνομασθεῖσα οὕτω, διότι πραγματικῶς εὐρίσκεται εἰς πράσινο· στύλος.

Πράτρα· πράτρια· γυνὴ πωλοῦσα εἰς τὰς οἰκίας τὰ τῶν γυναικῶν.

Προύμυτα· πρφ. μπρούμυτα· ἐπίστομα (ἐκ τοῦ ἐμπρόμυτα ἢ πρόμυτα).

Πυκνάδα· κόσκινον πρὸς διαστολὴν ἴσως τῶν ἀραιὰς τὰς τρύπας ἐχόντων (πρβ. τὸ θηρ. ἀρλόος) καὶ τὸ κυπριακὸν (ἀρκὸν ἐκ τούτου καὶ πρμ. αθαυματουργοῦν τὰ κόσκινα, καὶ πέφτουν αἱ πυκνάδαις·) ἐπὶ τῶν αὐτομάτως πιπτόντων ἐπίπλων καὶ σκευῶν. Ἡ φράσις μοι φαίνεται νὰ ἔχῃ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπὸ τῆς κοσκινομαντείας καθ' ἣν ὁ κοσκινόμαντις ἔκαμνε νὰ πέσῃ αὐτομάτως ἀπὸ τῆς χειρός του τὸ κόσκινον, ὅταν ἤθελε νὰ πείσῃ τὸν μαντευόμενον ὅτι τοῦτο πάσχει· τὴν ἔννοιαν τῆς παροιμίας νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τὴν ἐκλάβωμεν οὕτω. ἀΔιὰ τῆς θαυματουργίας τῶν κοσκίνων πίπτουν αἱ πυκνάδες.»

Πυρόνομα· θερμαίνομαι ἐν τῷ πυρὶ (πρβ. ἡγιάζομαι) ὁ Κ. λέγει ὅτι σώζεται ἡ λέξις πῦρ παρὰ τῷ λαῷ· ἡμεῖς λέγομεν μόνον ἀπύραν» τὴν θερμότητα τοῦ πυρός.

Ῥαθυμῶ· κυρ. προφ. ἀραθυμῶ ἐπιθυμῶ· νὰ (ἴδω ἢ νὰ) φάγω τι ὅπερ πρὸ πολλοῦ δὲν ἐγεύθην.

Ῥαίνω· ἐπὶ τῆς περιστάσεως καθ' ἣν τὰ παιδία ραίνονται διὰ ζαχαρωτῶν ὁσάκις ἀλλάξωσι ταῖς φυλλάδαῖς «τὸν ἔρραναν» θὰ σὲ ράνουν κτλ.

Ῥάμμα· οὐδ. κλωστή ἀντὶ ῥάφανον. «Ἐχω Ῥάμματα γιὰ τὴ γοῦνά σου» πρμ.

Ῥίνα· εἶδος ἰχθύος ἀρχαῖον ῥίνη· διὰ τὸ σκληρὸν τοῦ δέρμα (ῥινός).

Ῥουσούπελη ἢ ῥουσούπολη· ἐρυσίπελας· εἶδος νόσου.

Ῥυχάλα· ἢ φλέγμα· παρὰ Σκαρ. ῥόχαλον.

Ῥώγαλος· ἢ ἀράχνη ἐκ τοῦ ῥώξ. σημειωτέον ὅτι καὶ

αὐτὴ ἡ ἀράχνη ἐκ τοῦ ῥῶξ παράγεται τοῦ μὲν α ὄντος παρὰ-προσθέτου (ἀσταφίς) τοῦ δὲ νη αὐξητικῆς καταλήξεως.

Ῥωδανός· φόβος· λέξις περιορισθεῖσα σχεδὸν μόνον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν μεираκίων «ῥωδανός σε πάει» φράσις συνοδευομένη καὶ ὑπὸ ἀναλόγου χειρονομίας (ῥρωδέω—φοβοῦμαι πάρα πολύ.)

Σακελίζω· ἀντλῶ ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ποτηρίου εἰς τὸ ἄλλο, καθὼς ὅταν κάμωμεν λεμονάδαν, ὅπως λυώσῃ ἡ ζάκχαρις καὶ μείνωσι τὰ καταπάτια· τὸ ἀρχαῖον σακελίζω σημαίνει διηθέω· παραπλήσιος δὲ εἶνε καὶ ἡ σημασία τοῦ ἡμετέρου.

Σαλεύω· καὶ ξεσαλεύω· περιποιοῦμαι, θωπεύω, ἀπαλο-τέφω. «Σάλευσαν τὸν χωριάτη γύρευσε καὶ στὸ κρεβάτι» κυρίως λέγεται ἐπὶ υἱῶν μάλιστα μονογενῶν ἀνατρέφω θωπευτι-κῶς· ξεσαλευμένος, τηλύγετος ἢ μᾶλλον μαμμάκουθος, enfant gaté· [συγγ. τοῦ σαλός καὶ σιάλος] «ἀπαλοτρεφένος σιάλοιον» Ὅμρ.

Σαλός· βυζαντινὴ λ. μωρός· ἐν Κολινδρῷ χαζός· ἐν Ἀθή-ναις σαχλός· ἐν Κωνσταντινουπόλει ζευζέκης (τρκ.)

Σαμαμίδι· ἡ τοιχοσαύρα· τὸ ὅτι ἡ λέξις ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ἐβραϊκῇ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὴν ἐδανείσθη-μεν· ἐὰν ἐσπερούμεθα σαυρῶν, ἴσως. Μοι ἔκαμεν ἐντύπωσιν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διηγεῖται ὁ Ἡρόδοτος περὶ τοῦ κροκοδείλου II, 69· ὁ κροκόδειλος λέγει ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων χάμψα, κροκόδειλος δὲ, ὠνομάσθη ἀπὸ τῶν Ἰώνων κατὰ παρημοίωσιν πρὸς τὰς χλωροσαύρας, ἃς ἐκάλουν οἱ Ἴωνες κροκοδείλους. Ἀφοῦ λοιπὸν διὰ ζῶον ὅπερ ἔλλειπε παντελῶς ἐκ τῆς Ἑλλάδος εὔρον λέξιν κατὰλληλον καὶ ἐθνικὴν οἱ Ἴωνες, θὰ ᾗτο παράδοξον ἂν οἱ Γραικοὶ διὰ ζῶον κοινότατον εἰς ἐκάστην οἰκίαν κατέφευγον εἰς τὴν ἐβραϊκὴν γλῶσσαν. Παρὰ Κ. ἀναφέρονται συνώνυμα, χλωροσαύρα, χολοσαύρα, κολισαύρα κ.τ.λ. ἐκ τῆς συνθέσεως ταύτης δδηγούμενος ὑποθέτω ὅτι τὸ σαμαμίδι εἶνε σύνθετον ἀπὸ τοῦ σαυρομαμοῦδι (ἴδε μαμοῦδι δ. λ.) ἐὰν ἡ σύνθεσις αὕτη δὲν εἶνε πιθανή, παρατηρῶ παρὰ Κ. τὴν συνώνυμον σαμιάμιν-θος καὶ ὑπομιμνήσκω τὸν σμίνθον (κρητ. μῦς). Δύναται νὰ εἴπῃ τις ὁποῖαν σχέσιν ἔχει ὁ μῦς πρὸς τὴν σαύραν;

Παρετήρησά ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, ὅτι ἡ ῥίζα—*μυ*—ἔχει τι κοινὸν πρὸς τὰ μικρὰ ζῶα, εἰς οἵανδ' ἕποτε τάξιν καὶ ἂν ἀνάγωνται ταῦτα· οὕτω καλεῖται *μῦς*, *μυῖα*, *μύρμηξ*, κ.τ.λ. ἐκτὸς τούτου ἡ ἀρχέγονος ἐλληνικὴ γλῶσσα δὲν ἔκαμε τόσον ἐπιστημονικὴν διάκρισιν· παρατηρῶ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλην τινὰ ὁμοιότητα· ἡ σαύρα ὀνομάζεται καὶ τοιχοβάτης· παρ' ἡμῖν δὲ εἰρωνικῶς καλοῦνται τοιχοπούλια οἱ *μῦς*. Ἰδε σκροκόδειλος καὶ σαμαμίδι εἰς τὰς δ. λ. ὅθεν εἰκαστέον ὅτι σαμαμίδι ἔγεινεν ἐκ τοῦ (σ)μύωμα.

Σανδάλι· τὸ μεταξωτὸν ὕφασμα τὸ ὑφαινόμενον ἐν τῇ οἰκίᾳ 2) *σανδάλια* τεμάχια ἐκ διαφόρων ὑφασμάτων, χρήσιμα διὰ τὰς πλαγγόνας τῶν μικρῶν. Ἀμφιβάλλω ἂν ἔχη σχέσιν τινὰ πρὸς *σανδάλιον* τὸ ὑπόδημα.

Σβάζω· ποιοῦμαι κρότον «σβάζει τὸ τουφέκι» ἄλλου βάζει καὶ ἔβαξε (ἀρχ. βάζω, βάξις.)

Σβέρκος· αὐχὴν· λέξις ἀλβανικὴ.

Σβῶλι· ἄνθρωπος μικροκαμωμένος· εἰρων· ἔκφρασις παρὰ Σ. σβόλια λέγονται τὰ παρ' ἡμῖν πετρόβολα, ὅθεν τὸ Θηρ. σωβολιάζομαι συσπειροῦμαι παραβ. καὶ κουβαριάζομαι· καὶ κουλουριάζομαι.

Σγόμπηρας· κωμ. κοντός· ναννοφυής· ἡ λέξις εἶνε ἐπίσακτος, διότι μόνον ἅπαξ τὴν ἤκουσα· ὑποθέτω δὲ ὅτι εἶνε κυρίως ἐπταννησιακὴ. Παρὰ Βλάχω εὗρίσκω *ζόμπα*, *καμπούρα*, καὶ *ζόμπος*, *καμπούρης*, λέξεις γενομένας ἐκ τῶν ταῦτοσήμεων ἰταλικῶν *gobba*, *gobbo*. Παρὰ Πεταλᾷ σγούμπης, *καμπούρης*, ὅθεν καὶ τὸ σγόμπηρας.

Σκάμα· ὁ ἀφρὸς τοῦ σάπωνος· ἐκ τοῦ λατ. *spuma*.

Σκαμάκι· τολύπη βάμβακος κατεργασμένου μὲν, ἀλλ' ἀγνέστου.

Σκαρφίζομαι (ἀρχ.)· ἐφευρίσκω τι δύσκολον. ὁ ἀρχ. τύπος εἶνε σκαριφῶμαι ὁ δὲ Σκαρλάτος δὲν ἐξηγεῖ ἀποχρώντως τὴν λέξιν.

Σκούφια· «βγάλ' τὴ σκούφια σ' καὶ κτύπα τον» = ὅτι ὁ εἷς καὶ ὁ ἄλλος.

Σκοῦφος· λευκὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς (ἰτλ. ἡ σκέπη.)

Σ κ ο υ φ ο ὕ ν ι· περιπόδιον (μάλλινον) ἰτλ. scoffone· ἐν χρήσει καὶ παρὰ Θηραίοις· χρώμεθα τῇ λέξει διὰ τὰ μάλλινα περιπόδια, κατ' ἀντίθεσιν τῶν καλτσῶν.

Σ κ ὕ β α λ α· ἡ λέξις αὕτη κοινὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ παντὸς εἶδους σκύβαλα, παρ' ἡμῖν λέγεται μόνον διὰ τὰ σκύβαλα τοῦ σίτου.

Σ μ π ᾶ ρ ο ς· βολή· ἐν τῇ παροιμ. αμ' ἕναν σμπάρο δυὸ τρυγόνια.»

Σ ο γ ι ᾶ ς· κονδυλομάχαιρον· παρὰ Κ. τεπενόν· ἀγνοῶ τὴν καταγωγὴν τῆς λέξεως.

Σ ό λ λ ι· τὸ κύπελλον τοῦ καφέ. Ὡς φρονῶ ἐκ τοῦ λτν. sollium (πύελος, κοίλωμα) ἴσως ὁμως εἶνε συγγενὲς καὶ πρὸς τὸ σωλήν.

Σ ο λ ο μ ω ν ή· γράφω τὴν λέξιν δι' ω, διότι φρονῶ ὅτι εἶνε παραμόρφωσις τῆς Σαλμώνης. Ὡς ἀναφέρω καὶ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τιμᾶται μία πηγὴ πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως.

Ἡ ἁγία Σολομονὴ εἶνε Ἰουδαία, μαρτυρήσασα ὡς πιστεύεται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, καθ' ὃν χρόνον οὗτος καταλαβὼν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπεχείρησε νὰ εἰσαγάγῃ αὐτόσε ἐλληνικὰ ἔθιμα (Μακκ. Β', 7, 21 περὶ τὸ 168 π. Χ.) Ἐπομένως δὲν ἀνήκει εἰς τὸ χριστιανικὸν μαρτυρολόγιον. Ἀπορον δὲ μοι εἶνε πῶς εἰσεχώρησεν εἰς τὸ ἐλληνικὸν συναξάριον. Γνωστὸν ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐκτὸς τῶν προφητῶν, δὲν παρεδέχθη ἄλλους ὡς ἁγίους, ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τρεῖς παῖδες οἱ μετὰ τοῦ Δανιὴλ ἐορταζόμενοι θεωροῦνται ὡς προφῆται.

Ἐποθέτω ὅτι τοῦτο ἐγένετο πρὸς κολάκευσιν τῶν σεβομένων Ἑβραίων, οἵτινες πρὸ πολλοῦ πολυπληθεῖς εὗρίσκοντο ἐν Θεσσαλονίκῃ (πράξ. Ἀποστλ. 17, 1—5). Πιθανὸν μάλιστα ἡ ἰδέα αὕτη ἀνεπτύχθη ἐν αὐτῇ τῇ Θεσσαλονίκῃ.

Ὅτι δὲ ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἁγίας Σολομονῆς λατρευομένη πηγὴ, εἶναι ἡ πηγὴ τῆς νύμφης Σαλμώνης τοῦτο δύναται νὰ ἀποδειχθῇ καὶ ἐκ τῆς ἀσημότητος τῆς ἁγίας Σολομονῆς, ἥς οὐδαμοῦ ἤκουσα ναόν.

Σοῦρλωτός· ὀξύς, σουβλερός. Ἡ λέξις φαίνεται ῥημα-
τικὸν ἑνὸς ἀχρήστου ῥήματος σορλόω.

Σοῦφρόνω. Ἐκτὸς τῆς γνωστῆς σημασίας, σημαίνει προ-
σέτι παρ' ἡμῖν καὶ τὸ ἐπιτηδείως κλέπτειν, ὑφαιρεῖν. Μήπως
ἐν ταύτῃ τῇ σημασίᾳ ἔχει τινὰ σχέσιν πρὸς τὸ φῶρ, ἢ εἰσφο-
ρέω; διότι τὸ νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι ἡ σημασία τοῦ κλέπτειν
εἶνε ἀπόρροια τῆς πρώτης, δὲν εἶνε τόσον πιστευτόν.

Σοῦφοῦλιάζω· καὶ παρὰ Κ. φιλιάζω· ἀρμόζω τὰ πα-
ράθυρα καλῶς πρὸς ἄλληλα ὥστε νὰ μὴ εἰσέρχεται ἄνεμος·
κατὰ Κορ. λοιπὸν συμφιλιάζω· διάφορον εἶνε τὸ Θηρ. σωβο-
λιάζομαι· ἴδε σβῶλι· καὶ πρβ. οὔρπα καὶ σούρπα διὰ τὴν προσ-
θήκην τοῦ σ. παρὰ Πεταλᾶ· ἰδιωτ. Θήρας.

Σπάγος· λεπτὸν σχοινίον· ἄλλως συντζῆμι· ἰτλ. spago.

Σπαρτσί· τεμάχιον μαλλίνου ὑφάσματος δι' οὗ καθαί-
ρουσι τὸν λαιμόν (τὸ θέμα τοῦ σπαστρέύω;).

Σταυρόνω· ἀνταμόνω τινὰ εἰς τὸν δρόμον.

Στερέβομαι· στερέομαι· μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ· «Ὅ-
ποιος ντρέπεται πολλὰ καλὰ στερέβεται» (τὸ γράφω διὰ τοῦ
β. ὅπως μὴ ὑποτεθῇ παθητικὸν τοῦ στειρεύω).

Στούμενος· περὶ παίδων φρόνιμος· σεμνός· κόσμιος (πρφθ.
ἐκ τοῦ συνωνύμου Θηρ. συστάμενος (ἰδιωτ. Πεταλᾶ) καὶ στου-
μενάδα ἢ ιδιότης τοῦ στουμένου· τὸ ἐναντίον τοῦ στούμενος
εἶνε ἀσύττατος, καὶ ἀσυστασιά.

Συδδένομαι, ἀρραβωνίζομαι ἄορ. συδδέθηκα μτχ. συδ-
δεμένος.

Συνερίζομαι· μτβ. τινὰ· λαμβάνω ὑπ' ὄψιν· ἀμὴ τὸν
συνερίζησαι» μὴ τὸν μετράς· λέγεται καὶ ξεσυνερίζομαι.

Συντυχαίνω· ἀπηρχ. ὁμιλῶ πρβλ. κουθέντα ἐκ τοῦ
conventus.

Σφάζω· τριτπρ. μοὶ σφάζει αἰσθαινομαι νυγμούς. Ἀπίθ-
νον εἶνε ὅτι ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ σφάζω (égorgé) τὸ συσχε-
τίζω μᾶλλον πρὸς τὸ σφήξ, ὡς νύσσω ἀπὸ τοῦ ὄνυξ).

Σφαλάγγια· αἱ χοιράδες· πιθ. ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ παρὰ
Κ. σφαλάγγι=φαλάγγιον, ἀράχνην, διότι λέγονται καὶ χελῶ-
ναι κατὰ παρομοίωσιν.

Σφούρλει (προστ.)· βάρβαρον ῥῆμα ἀπὸ τινος ἀχρήστου ἐνεστ. σφουρλίζω, στρέφω· εὐχρηστον μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ «Σφούρλει ἄδραχτε ἦρθ' ἡ Πασχαλιά.»

Σφραγιστερό· σφραγιστήριον· τὸ ξύλινο καλοῦπι δι' οὗ τυπόνουσι τὰ διακόνια (ταῖς λειτουργιαῖς)· Θηρ. σουφραΐδα δηλ. σφραγίδα.

Τζαλακόνω· καταστρέφω τὴν λειότητα φορέματος· ρυτιδῶ· παρὰ Κ. τζάλακον σημαίνει κάρφος.

Τήλιον· τὸ γνωστόν φυτόν· λεξ. ἀρχ.

Τούμπα· τύμβος ὕψωμα· οὕτω καλοῦμεν καὶ τὰ ἀρχαῖα χώματα (tumulus) ὧν ἐν ὑπάρχει πλησίον «τύμβος τοῦ ἁγίου Ἑλίου» ἐπιλεγόμενος.

Τούμπανον· τὸ τύμπανον.

Τουρφαντά· τωρφαντά· τὰ πρωτόφαντα ὄσπρια, ἢ ὁπώραι, [πιθ. τῇ ὥρᾳ φαντά πρβλ. ὁπώραι].

Τραγί· συνηθεστέρα εἶνε ἡ λέξις κατσίκι· τοῦτο λέγεται συνηθέστερον ἐν τῇ παροιμίᾳ· «Μᾶς βγάλαν ἀδικιὰ, γιὰ τὰ τραγιά ποῦ φάγαμεν.»

Τραπεζαρεῖα· ἐστιατήριον· πιθ. ἀντὶ τοῦ παρὰ Κ. τραπεζαρεῖον.

Τροκάλα· μέγας λίθος· χερμάδιον παρὰ Κ. τροχάλα, ψῆφος θαλασσία χάλιξ ἐκ τοῦ τροχαλός. Παρὰ Ἑσυχίῳ «Κροκάλοι, ψῆφοι ἀκταί·» καὶ «κρόκαι, παραθαλάσσιοι ψῆφοι·» ὁ ἀναγνώστης ἐκλεξάτω ὁπότερον βούλεται.

Τσατσαρίτσα· εἶδος πέπονος ἀνόστου καὶ μικροῦ σχήματος.

Τσιά· ὁ σπινθήρ· λέξις πλαστή, ἢ ἐκ τοῦ στία.

Τσιμοῦχα· ἡ ἄκρα τῆς τσόχας· παρὰ Κ. τμόσσα, ἢ τσιμόσσα ἐκ τοῦ ἰτλ. Cimossa, ὧς τὸ σημειῶ κυρίως διὰ τὴν σπανιωτάτην τροπὴν τοῦ σ. εἰς χ.

Τσιμπίδι· πυράγρα· ἐκ τοῦ ἁλβανικοῦ τσίμπη ῥάμφος.

Τσινί· πιάτο, πινάκιον (tinium ;)

Τσιόκος· ἐξόγκωμα τῆς κεφαλῆς ἐκ κτυπήματος.

Τσιόλι· κουρέλι, ῥάκος.

Τσιρνοῦχα· ὁ Κ. τὴν σημειώνει χουρνοῦκα, ἄνευ ἄλλης

ἐξηγήσεως· αὕτη εἶνε ἰχθὺς ποτάμιος εὐτελής, σχήματος λάβρα-
κος περίπου.

Τσολόχα· γυνή ἀνάγωγος, μόνον κατὰ θηλυκὸν γένος
ἐπαντᾷ.

Τσογγγράφνα· ἢ ἄλλως τσατσάρα ἢ διαλεχτήρα· ἀραιὸν
κτένι.

Τσοῦχτρα· εἶδος μυρμηκῶν δακνόντων γεν. θηλ.

Τσόφλια· τὰ ἐξώφυλλα τῶν ἀκροδρύων, οἷον καρῶν, ἀ-
μυγδάλων κ.τ.λ. κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐκ τοῦ φλιότσια καὶ
οὐχὶ ὡς πιστεύει ὁ Κορ. ἐκ τοῦ ἐξώφυλλα· ἴδε φλιότσια.

Τυφλοπάνα· τὸ παιγνίδιον τυφλομύγα· τῶν ἀρχαίων
ἢ χαλκῇ μυῖα, ἢ μυῖνδα παίζειν· ἐκ τοῦ μύειν, κλείειν τοὺς
ὀφθαλμούς, ὅπερ ἐσυγχίσθη ἀργότερον πρὸς τὴν μυῖαν διὰ τὴν
τρωτοφωνίαν (τυφλὸς πάνα· κυρίως τὸ πανίον δι' οὗ καθαί-
ρουσι τὸν κλίβανον. ἀλλαχοῦ πάνιστρον).

Φιράδα· τὸ μεταξὺ δύο σανίδων φωτεινὸν διάκενον· ἐκ
τοῦ ἰταλ. forate· τρύπα, τῷ ὁποῖον γίνεται ἐκ τοῦ λατινοῖτα-
λικοῦ forare τρυπᾶν· ἐξ οὗ παράγεται τὸ λατν. fores (θύρας)
τὸ βλαχικὸν firida (παράθυρον) καὶ τὸ ρουμαν. firastra· (ὁμοίως)
τῆς αὐτῆς ῥίζας εἶνε καὶ τὸ θύρα τὸ ὁποῖον ἀρχῇθεν ἐσήμαινε
τρύπα. Οἱ Ζακύνθιοι καλοῦσι τὸ παράθυρον φυράδα· δύναται
δὲ τώρα νὰ ἀναπτυχθῇ ζήτημα ἀν' ἐγένετο ἀπὸ τοῦ θυράδα, ἢ
ἀπὸ τοῦ forate, ὅπως τὸ βλαχικὸν φιρίδα· ἐν τοιαύτῃ περι-
πτώσει πρέπει νὰ γραφῇ διὰ ἰῶτα. Ἡ ῥίζα φορ. πιθανῶς ὑπῆρ-
χεν καὶ ἐν τῇ ἐλληνικῇ, διότι ὁ Ἡσύχιος λέγει ἀφόρκες, χά-
ρακες.» Ἡ φιράδα λέγεται παρ' ἡμῖν καὶ χαρησματάδα.

Φλιότσια· τὰ ἐξώφυλλα τῶν πράσων κτλ. (flores).

Φοσχή· ἢ κόπρος τῶν ἀλόγων συγγ. τοῦ fimus foeteoforia
fossa.

Φοσκίνα· καὶ παρὰ Κ. φισκίνα βρύσις ἐκ τοῦ λιν. pis-
cina.

Φραινιάζω· ἀντὶ ἀφραινιάζω μαίνομαι ἐκ θυμοῦ· ὁμρ.
ἀφραίνω· τὸ ὁποῖον ὁμῶς σημαίνει μόνον μαίνομαι· «ἀφραίνεις
Μενέλαε.»

Φτάσμα· (παρὰ Πρωτοδίκῳ αὐτάσμα) ἢ μάννα δι' ἧς

κατασκευάζονται τὰ σημίτια· προζύμι τεχνητόν· ἄλλως μάννα· ἄς μᾶς ἐπιτρέψῃ ὁ κ. Πρωτόδικος νὰ εἰπώμεν ὅτι εἶνε ἀπὸ τοῦ φθάνω· διότι φθασμένος σημαίνει παρ' ἡμῖν ὥριμος καὶ φθάνω ὥριμάζω·» δὲν ἔφθασαν ἀκόμη τὰ σῦκα, εἶνε ἀγένωτα· τὴν αὐτὴν λέξιν μεταχειριζόμεθα καὶ διὰ τὸν ἄρτον· «ἀγένωτο ψωμί.»

Φ τ ω ρ ε ῖ· ἀντὶ εὐθωρεῖ· πλήθει εἶνε μπόλικο· ἐκ τούτου φθορικός, εὐπληθής.

Χ α ρ α γ ή· πρωτὶ ἐν τῇ φράσει χαραγή, χαραγή· πρωτὶ πρωτὶ, τὸ ἄθην. σούρπα· ἐκ τοῦ χαράζω, ὑποφώσκω, τὸ ὁποῖον καὶ συνθέτως λυκοχαράζω γίνεται (γλυκοχαράζω).

Χ α ρ η σ μ α τ ᾶ δ α· τὸ μεταξὺ δύο σανίδων κενόν· χαραγμή· ἄλλως φιράδα· ἐκ τοῦ χαράζω.

Χ α τ ζ ι ᾶ κ α· μέγα τεμάχιον ἄρτου.

Χ α ύ τ α ς· κεχηνώς· μωρός· ἄλλως χάχας ἐκ τοῦ χαύτω, γιγνομένου ἐκ τοῦ χαίνω καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ κάπτω. Ὁ Ὅμηρος λέγει τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών ατότε ἄς μὲ καταπίῃ ἢ εὐρεῖα γῆ· ἐν τῇ ἁλβωνικῇ ἢ ῥίζ. χα σημαίνει τρώγειν, ἢ δὲ χάπ, ἀνοίγειν.

Χ έ ρ ι α· μ' ἐδούλευσε τρία χέρια ἀντὶ φοράς· ἀσπρίζω δύο χέρια τὴν κάμαρη κ.τ.λ. εἶνε ἁλβανισμός, διότι χέρη λέγεται ἡ φορὰ παρ' Ἀλβανοῖς.

Χ ό β ο λ η· ἀνθρακόκονις (ἀνημμένη) συγγ. τοῦ χοῦς καὶ τῆς ἁλβ. λεξ. χῖ (στάκτη) ὁ Σκρ. παράγει ἀπιθάνως ἐκ τοῦ φώγω ἀντὶ φωγυλῖς· ὁ κ. Κουμανούδης ἐν λέξει favilla φαίνεται πιστεύων ὅτι ἡ χόβολη ἐγένετο ἐκ ταύτης· ἐν τούτοις δὲν ἀπαντᾷ παρὰ τῷ λαῷ ἡ λέξις φόβολη.

Ή ι χ ο κ έ ρ α ς α· εἶδος μικρῶν κερασίων τὰ ὁποῖα συνήθως τρώγονται ἥσταφιδωμένα.

Ψ υ χ ή· ἀξιοσημεῖωτοι εἶνε αἱ ἐξῆς φράσεις πόσαις ψυχαῖς εἴστε ; δὲν εἶνε ψυχή. il n'y a personne ἐγένετο ἀπὸ τοῦ nec homo !

Κύρια ὀνόματα περιεργα καὶ παροιμιώδη.

Ἄ φ έ ν τ ρ α· δηλ. αὐθέντρα, κυρία· πρβλ. Δέσποινα καὶ Κοκώνα.

Ἀκρίβω· δηλ. ἀκριβή· ἀγαπήτη.

Γκιβίζινα· [?]

Ζαρίφης· δηλ. πολύτιμος ἢ κομψός· καὶ παρμ.

Ἔφαγ' ὁ Ζαρίφς αὐτὰ κι' ἀναλείφκε ὡς τ' αὐτιά.

ἐπὶ τῶν ἀδεξιῶς τι ποιούντων.

Θωμάς· τὸ θηλ. τοῦ Θωμᾶς· καὶ παρμ.

Ἡ κυρὰ Θωμάς ἀπ' τὸν ὕπνο στὸ φαγεῖ.

ἐπὶ τῶν ταῦτ' ποιούντων.

Κλεινιά· [κλεινός; ;] κύρ. ὄνομα.

Κοκώνα· δηλ. κυρία· κόκω εἶνε τιμητικὴ προσφώνησις πρὸς τὰς μεγαλειτέρας ἀδελφὰς οἶονεὶ πότνια.

Κοῦζος· ἐκ τοῦ σλβ. κόζα, αἶξ· λοιπὸν Αἰγεύς.

Κουζινά· τὸ θηλ. τοῦ Κοῦζος· κουζοῦ τουρκ. σημαίνει ἀρνί, κούδελλος, ὁ κροῖος καὶ κουδέλλα, οἷς. κυπριαστί.

Μανώλης· Ἑβρ. Οἱ Μανῶλαι φαίνεται ὅτι ὑπῆρξαν ἐξόχως βλάκες ὅθεν.

Ὁ Μανώλης μὲ τὰ λόγια φκάνει ἀνώγεα καὶ κατώγεα.

καὶ ἑτέρα·

Μέγα θαῦμα μπρὲ Μανώλη!

ἐπὶ τῶν χαινόντων εἰς ἀθαύμαστα.

Μιχαλοῦ· τοιοῦτον κύριον ὄνομα σήμερον δὲν ὑπάρχει· ἴσως ὑπῆρχε ποτε σώζεται μόνον ἐν τῇ φράσει αχρωστᾶς τῆς Μιχαλοῦς· τὸ ὁποῖον ἄλλοι λέγουσι αὐτοὺς Μιχαλιοῦς· καὶ ἄλλοι τὸν Μιχαλάκην· ἄπορον μοὶ εἶνε πῶς ἡ μωρία ἐκφράζεται διὰ τοιαύτης ἰδέας· πιθανὸν νὰ ἔλεγον ποτὲ αχρωστᾶς τὴν Μαρίαν· παραφθείραντες τὸ «Μωρίαν ὀφλισκάνεις»· ἀργότερον δὲ μετεποίησαν τὴν φράσιν συμφώνως πρὸς τὰς τότε περιστάσεις, καθ' ἃς δηλ. ὑπῆρχε ἐξοχὸς τις βλάξ Μιχαλάκης, ἢ Μιχαλοῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔγεινεν ἡ γαλλικὴ παροιμία. *il parle comme un Basque d' Espagne.*

Μπηγίνα· ἀπὸ τοῦ Μπέης· δηλ. σύζυγος Μπέης· κατὰ τὸ Σουλτάνα· ὅθεν ἡ παροιμία :

Ἄς μὲ λέν κυρὰ Μπηγίνα, κι' ἄς φορῶ ἀπὸ τὴν πεῖνα

Τ α τ ά ν α [;] καὶ Τ ο υ τ ό ν ω (τουτοῦνι=καπνός).

Χ α ῖ μ α δ ή [;] καὶ Χ ά ῖ δ ω (Χαῖδεύω).

Β. Διάφοροι λέξεις.

Ἄ λ υ φ α ν τ ή ς ἐν Χάλκῃ κτλ. ἀντὶ ἀνυφαντῆς (ὑφαντῆς) ἢ ἀράχνης. 2. ὁ ἀστὴρ εἰς τὰ πλεκτὰ ὑφάσματα.

Ἀ μ ά κ κ α· δωρεάν· λέξις κοινή· ἀπὸ τοῦ ἰτλ. amacca. ἅτρία ἄλφα καὶ δυὸ κάπα σχηματίζουν τὴν Ἀμάκκα· ἢ τρία ἄλφα μὶ καὶ κάπα σχηματίζουν τὴν ἀμάκκα.

Ἀ μ α ξ η γ ό ς· ἐν Ῥουμλουκίῳ· ἡ ἀμαξιτός.

Ἀ ν α γ ρ ο υ λ ι ά ζ ω· λέξις κοινή· ἐκ τοῦ ἀνά καὶ γούλα (λτν. gula) στόμα, λαιμός, φάρυγξ.

Ἀ ν ο ι ξ η· ἐν Κολινδρῷ· παραπυλὶς, μεσοθύρι.

Ἀ π ο θ ε ό ν ω· κυπρ. θραύω. Ἐκ τῆς ἀπὸ καὶ θεόνω, ὅπερ καὶ ἀπλοῦν βεβαίως ἐσήμαινε θραύω. Ἡ ῥίζα σώζεται ἐν τῇ ἄλβαν. ἐν ἧ θύεν (thüen) σημαίνει θραύειν.

Ἀ ρ ά χ ν η· Τσακων. ἀράχνα, ἄλυφαντῆς, ἀνυφαντῆς, ὑφαντῆς, ῥώγα, ῥωγιά, ῥωγαλος, ῥωγαλίδα· ἐν Κολινδρῷ πάγκος, ἐν Ἀγχιάλῳ μαμουδι, ἐν Ἐπιβάταις, καλλιττάγκαρος· ἐν Ἡ-πεύρῳ, σφάλακας.

Ἀ τ σ έ λ ε γ ο ς· κρητ. ὁ στρουθὸς πιθανὸν ἐκ τοῦ ἀττέλα-βος, ἀκρίς ἢ ἀκριδοειδὲς ζῶον.

Ἀ ὕ γ ί τ η ς· ἐν Κολινδρῷ εἶδος ἀμανιτῶν ἢ ὕδνων.

Β ά τ σ ι ν α καὶ βατσινόμουρα ἐν Θεσσαλονίκῃ κ.τ.λ. τὰ μουρα τῆς βάτου.

Β α τ σ ι ν ε ά· τὸ δένδρον ἢ θάμνος ὁ ποιῶν βάτσινά· βά-τος Θεσσλ.

Β λ ῶ δ ο ς· πορφ. μπλῶντος, blodos, γέννα, γέννημα· κα-κὸς βλῶδος κακὸν γέννημα· γεννήματα ἐχιδνῶν.

Β ο ύ ζ α· ἐν Χαλκιδικῇ· ἡ κοιλία· κρητιστὶ βούκα· τσακω-λιστὶ φούκχα. Καὶ τὸ μὲν βούζα καὶ βούκα ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ βύω· τὸ δὲ φούκχα, ἀπὸ τοῦ φύσκη, στόμαχος, κοιλία Ἀριστοφ. Ἰπ. 364.

Β ο υ θ ό ς· κυπρ. ὁ πρωκτός. Τῇ αὐτῇ λέξει χρῶνται καὶ Ἀλβανοὶ *büth*. Ἀμφότεραι αἱ λέξεις εἶνε ἐκ τοῦ βυθός.

Β ο υ ν ι ά· λέξις κοινή· ἀρχ. βόλβιτον. Δικαίως ἀγωνίζεται ὁ Κοραῆς ὅπως αἰτιολογήσῃ τὸ ν. Ἴδου δὲ κατ' ἐμὲ τοῦλάχιστον πῶς δύναται νὰ αἰτιολογηθῇ τοῦτο· ὑποθέτω ὅτι ἐκαλεῖτο ποτὲ ὁ βοῦς, βοῖνόν, ὅπως ὁ ὄνος παρὰ κυπρίοις καλεῖται βονικόν· τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ ἡ ὑπαρξίς τῆς τσακων. λέξεως, βουινὲ δι' ἧς καλοῦσι τὸ βωδινόν, καὶ τῆς βουινία, δι' ἧς τὴν βουνιάν.

Τὴν βουνιάν, οἱ Θηραῖοι καὶ οἱ Τήνιοι καλοῦσιν ὀρθότερον βουδιάν, οἱ δὲ Καλύμνιοι βουζιάν.

Β ο υ ρ β ό λ α κ α ς· ἰδίως ἐν Πελοποννήσῳ, ὁ βρυκόλακας· πιστεύω ὅτι καὶ οὗτος εἶνε προσωποποίησης τοῦ κανθάρου ἐκ τῆς ἀλβανικῆς λέξεως μπουρμπουλιετς (*bourbouliets*)· σημαίνουσης τὸν κύνθαρον ἴδε Καλλικράτης.

Β ο υ ρ δ ο υ ν ά ρ η ς· ἐν Ἀθῶνι κατήντησε νὰ σημαίνῃ ὑλοτόμος· ἡ κυρία ὁμως αὐτοῦ σημασία εἶνε ἡμιονοκόμος· ἐκ τοῦ λτν. *burdonarius*· ἡ λέξις ἦν ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς παρ' οἷς ἐσήμαινε προσέτι καὶ τὸν ἵπποφορβόν. Παράγεται ἀπὸ τοῦ βόρδος (λτν. *burdo*) τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον εἰσέτι παρὰ Κυπρίοις σημαίνει τὸν ἡμίονον. Ἐν τούτοις ὁ Ἀέτιος 12, 42, 6. λέγει ὅτι βόρδων ἐκαλεῖτο ὁ ὄνος καὶ τοῦτο ἐπιτείνει ἡ ἰσπανικὴ λέξις *burro* (ὄνος). Βόρδος λοιπὸν ἐσήμαινε τὸν ἵππον τὸν ὄνον καὶ τὸν ἡμίονον.

Β ρ α κ ο ζ ώ ν α· εἰς Ἀλάτσατα, καὶ νομίζω καὶ ἐν Κρήτῃ· σχοινίον λεπτόν· σπάγος.

Γ ι α λ ο ύ ρ η ς· ἐν Κύπρῳ· γαλανός ἄλβν. γέλμπηρη· ἡ λέξις, γιαλούρης, γαλανός, γαλήνη, γαλάζιος, Γαλάτεια, Γλαῦκος κ.τ.λ. ἐγένοντο ὡς φρονῶ ἀπὸ τῆς σανσκρ. λέξεως *gāla* σημαίνουνης τὸ ὕδωρ, καὶ μάλιστα τὸ θαλάσσιον ὕδωρ.

Γ κ έ γ κ α ς· ἐν Ἐπαναμῇ κ.τ.λ. εἶδος πτηνοῦ θαλασσίου, ὀνομασθέντος οὕτω ἕνεκα τῆς φωνῆς ἣν παράγει· ἴσως ὁ κῆϋξ· κῆϋκας.

Γ κ ό λ ι ο ς· (σλβ.) ἐν Κολινδρῶ· γυμνός.

Γ κ ω ῦ ν ό ς· ἡ γκουβνός· σωρὸς χωμάτων ἢ κόπρου· ἐν Κολινδρῶ, Διαρίγκοβη κ.τ.λ. Ἐκ τοῦ γουνός, λόφος αἰ. Γουνός, στί-

βάς, Κύπριοις Ἡσύχ. καὶ σήμερον δὲ ἀκόμη οἱ Κύπριοι τὸ βουνὸν γουνὸν λέγουσι.

Γ κ ο υ γ κ ό ν α· ἐν Κολινδρῷ· ταῦτὸν τὸ πυρομάχος.

Γ ο ύ λ τ η· ἐν Κολινδρῷ· στόμα· φάρυγξ· (λτν. gula) Γουλτεύομαι· ἐπίσης λαιμαργῶ.

▲ ρ α γ ά τ η ς· τὴν λέξιν ταύτην σημειῶ ὅπως ὑποδηλώσω τὴν παραγωγὴν της· ὅσον ἔμοιγε γνωστὸν οὐδεὶς ἀπεφάνθη περὶ αὐτῆς· αὕτη κατ' ἐμὲ παράγεται ἐκ τοῦ δέρκομαι (βλέπω). Τὴν παραγωγὴν ταύτην ἐπιτείνει τὸ τσακωνικὸν δεργάτα τὸ κυπριακὸν καὶ κρητικὸν βλεπάτορας τὸ Θηραϊκὸν βλεπάρης, καὶ τὸ συμαϊκὸν βλεπιός, ἅπαντα σημαίνονται τὸν δραγάτην (ἴδε περὶ τούτων τὰ ἀνάλογα συγγράμματα). Ἡ λέξις λοιπὸν δραγάτης εἶνε ἀρχαιοτέρα ἢ ὅτον ἡδύνατό τις κατ' ἀρχὰς νὰ ὑποθέσῃ· ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι ἡ παραγωγὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς, συντείνει καὶ εἰς τὸ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἡλικίαν τῶν λέξεων· ἡ αὕτη παραγωγὴ προτείνεται καὶ διὰ τὴν λέξιν δράκων, διότι λέγουσιν εἶνε ὀξύδερκής· ιδιότης ἣτις ὀλίγον ἀληθὲς εἶνε.

Δ ρ ύ μ α ι ς· ὁ Σκαρλάτος γράφει Δρίμαις, ἔνεκα τῆς δριμείας ζέστης ὡς πιστεύει, καθ' οὗ εἶνε περιττὸν νὰ εἴπω τι· ὁ δὲ Κοραῆς Δρύμματα, καθ' οὗ δικαίως παρατηρεῖ ὁ γράφων εἰς τὸ ρπζον φυλλάδιον τῆς Πανδώρας ὅτι δὲν ἤκουσε πουθενὰ δρύμματα. Ὁ Κοραῆς καὶ πολλοὶ ἄλλοι παράγουσι τὴν λέξιν ἐκ τοῦ δρύπτω, διότι ἀληθῶς πιστεύεται ὅτι κατὰ τὰς πρώτας 6 ἡμέρας τοῦ Δυγούστου, ἐὰν πλύνῃ τις κομματιάζονται τὰ φορέματα.

Ὁ γραμματικὸς ἤθελε περιπέσει εἰς ἀπορίαν ἐὰν ἤθελε νὰ προσδιορίσῃ εἰς ποῖον μέρος τοῦ λόγου ἀνάγονται αἱ Δρύμαι. Τὸ πιθανώτερον εἶνε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἤσάν ποτε κύρια ὀνόματα, ἀργότερον ὅμως ἐξηφανίσθη πᾶσα ἔννοια προσωπικότητος.

Ἐν τούτοις ὁ ἐλληνισμὸς δὲν ζῇ μόνον εἰς ἓν μέρος καὶ εὐτυχῶς εὐρίσκω ἀλλαχοῦ ἐναργέστατα σημεῖα τῆς προσωπικότητος τῶν Δρυμῶν.

Ἡ ἔννοια τῆς προσωπικότητος τῶν Δρυμῶν συσχετίζεται

στενότερα μετ' ἄλλης τινὸς ἐννοίας ἣτις ἀπορρέει ἐκ τῆς παραγωγῆς τῆς λέξεως. Οὐδόλως παραδέχομαι ὅτι αἱ Δρύμαι παράγονται ἀπὸ τοῦ δρύπτω· κατ' ἐμὲ αἱ Δρύμαι εἶνε ὡς Ἀμαδρυάδες, καὶ παράγεται ἡ λέξις παρὰ τὸ δρυμός. Ἀκούσατε τί λέγει ὁ συγγραφεὺς «τῆς νήσου Σύμης.»

Ἀ' Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλουστῖναι (ἐκ τοῦ μηνὸς Ἀλούστου) ἐπωποποίησαν (οἱ Συμαῖοι) μυθικά τινα ὄντα ἢ νύμφας, αἵτινες ἐνδιαιτῶμεναι παρὰ τὰς ὄχθας τῶν χειμάρρων καὶ ὑπὸ τὰ ἄγρια δένδρα, ἐμφανίζονται εἰς τοὺς παροδίτας περὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ τὸ μεσονύκτιον τῶν τριῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου, ὀρχούμεναι ὑπὸ μορφήν γυναικῶν εὐειδεστάτων, καὶ ἔχουσιν ἐπὶ τῶν νώτων ἐρριμμένους τοὺς μακροὺς πλοκάμους τῆς ωραίας καὶ μελαίνης αὐτῶν κόμης . . . (α)

Ἀλλὰ δὲν μοι εἶνε μόνον ἐκ τούτου τοῦ μέρους γνωστόν, ὅτι αἱ Δρύμαι παριστῶσι τὰς Ἀμαδρυάδας. Ἐν Καλλιάνδρᾳ τῆς Κασσανδρείας λατρεύονται διττῶς· τὰς μὲν 3 πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου, τὰς 3 τελευταίας, καὶ καθ' ὅλας τὰς τετάρτας καὶ παρασκευάς, λατρεύονται ὡς Ἀμαδρυάδες, τὰς δὲ ἀναλόγους πάλιν κατὰ τὸν Αὐγούστον, ὡς Ναϊάδες. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα αὐτῶν ὡς Ἀμαδρυάδες δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κλαδευθῇ, οὔτε ἄμπελος οὔτε ἄλλο τι δένδρον, ἄλλως ξηραίνεται.

Τὴν διάκρισιν τῶν Δρυμῶν εἰς Δρυάδας καὶ Ναϊάδας ἐρμηνεύει κάλλιστα ὁ ἐξῆς λακωνικὸς στίχος τῆς Καλλιάνδρας.

Τ' Αὐγούστ' ἢ Δρύμαις στὰ πανιά,
καὶ τοῦ Μαρτίου στὰ ξύλα.

Δηλαδή αἱ Δρύμαι τοῦ Αὐγούστου ἐπενεργοῦν εἰς τὰ πανικά, τοῦ δὲ Μαρτίου εἰς τὰ ξύλα.

Πῶς ἤδη κατήντησαν αἱ Δρύμαι ἀπὸ θεοτήτων τῶν δασῶν, εἰς νύμφας τῶν ὑδάτων, τοῦτο εἶνε λίαν εὐνόητον· ἄλλως τε ἔχομεν πρόχειρον παράδειγμα τὰς Γοργόνας, αἵτινες περιέπεσαν εἰς ὅμοιαν μεταφορὰν (ἴδε περὶ τούτων τὰ ἐν τῷ Παρνασσῷ γεγραμμένα ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου).

Δύμνεα· τὰ αἰδοῖα· ἐν Κολινδρῷ. Παρὰ Βλάχω τὰ εὐρίσκω· διδύμια· οἱ ἀρχαῖοι ἐχρῶντο τῇ λέξει ἀρσενικῶς δίδυμοι.

(α) Ἡ νήσος Σύμη. σελ. 70.

Ζίμους· ἐν Κολινδρῷ εἶδος ἀπίων.

Ζγκόρνιος· ἐν Κολινδρῷ σκοτεινός.

Ζγκορνιοῦμαι· φοβοῦμαι (κλδρ.)

Ζουρίδα· ἐν Κρήτῃ· τὰ κουνάφι· ἡ ἰκτίς· ἀλλαχοῦ ζερ-
δαβάς· ἡ λέξις εἶνε ἰταλικῆς καταγωγῆς· διότι *Zugro* καλοῦ-
σιν οἱ Ἰσπανοὶ τὴν ἀλώπεκα, *Zurilla* δὲ εἶδος περουβιανῆς
ἰκτίδος.

Ζοφός· καὶ ζούφιος· ἀδύνατος· μὴ αὐξάνων· ζουριάρης· μή-
πως ἐκ τούτου ἔγεινε τὸ ψοφῶ ;

Ξερμάρι· ἐν Κολινδρῷ· θερμαντήριον ὕδατος γαλ. *bouil-
loire*.

Θρασιας· ἐν Κολινδρῷ. Θρασκιᾶς ἐν Ἑπανομῇ καὶ Ἡπεί-
ρῳ, Θράσος ἐν Ἀθήναις· ὁ θρασκίας ἄνεμος τῶν ἀρχαίων.

Θρύμπος· ἐν Κολινδρῷ· φυτὸν εὐώδες αἰθύον ἡδὲ κύπει-
ρον. » Ὅμρ. τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν μὲ τὴν θούμ-
παν, εἶδος ὀριγάνου· ἀρχ. θύμβρα.

Θύρα ἐν Ῥουμλουκίῳ· ἡ πανταχοῦ *porta*· σημειωτέον δὲ ὅτι
οἱ κολινδρινοὶ περιπαίζουσι τοὺς ἀγρότας ὅταν λέγωσι θύρα.

Γενικαὶ λέξεις.

Καλαμποῦκι· ὁ ἐπὶ τὸ φιλοκαλότερον ἀραβόσιτος· εἶνε
λέξις ἀλβανικὴ ἀπὸ τοῦ καλάμ (κάλαμος) καὶ μπούκη (ἄρτος)
λοιπὸν καλαμόψωμον· (πρβλ. ζαχαροκάλαμον). Καὶ ἀκριβῶς
τοιούτον συνώνυμον ἀναφέρεται παρὰ Κοραῆ, δηλ. καλαμοσίτα-
ρον· ὁ αὐτὸς Κοραῆς ἀναφέρει καὶ ἄλλο συνώνυμον «μωροσί-
ταρον»· τοῦτο δὲ οὐχὶ μωρὸν σιτάριον, ἀλλὰ σιτάριον Μώρων
(Μαύρων, *Mores*). Τοιουτοτρόπως πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ καὶ τὸ
ἀλβανικὸν συνώνυμον μπουκημόρρη· (Ἀλβαν. Μέλισσα τόμ. α.
ἐν τῷ λεξιλογίῳ) δηλ. μωρόψωμον ἢ μαυρόψωμον, καὶ τούτου
φαίνεται ὅτι εἶνε μετάφρασις τὸ ἐλληνικὸν μωροσίταρον, διότι
παρὰ τοῖς Γάλλοις τοῦτο καλεῖται *Maïs*.

Ἡ λέξις διεδόθη κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐπικρατήσεως τῶν
Ἀλβανῶν ἐν Ἑλλάδι, διὰ τῆς Πελοποννήσου, ἐν ᾗ κατὰ τοὺς
περιηγητὰς ἐκαλλιεργεῖτο ὁ ἀραβόσιτος, μετενεχθεὶς ἐξ Αἰγύ-
πτου.

Πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεων σημειῶ ὅτι ὁ ἀραβόσιτος παρ' Ἀραψι πολὺ διαφορετικῶς ὀνομάζεται παρὰ καλαμποῦκι· παρὰ Κυπρίσις δὲ ὅπου δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσελάσῃ ὁ ἀλβανισμὸς ὀνομάζεται σίταρος καὶ σιταροπούλα.

Κ α λ θ μ ο ῖ ρ α· ἐν Καλλιάνδρᾳ· δαίμων θῆλυς· νύμφη κακὴ· κατ' εὐφημισμὸν. Ἰδε Κορ. ἐν λ. καλλικάγτσαρως.

Κ α λ λ ι κ á γ τ σ α ρ ο ς· ἐν Θεσσαλίᾳ· εἶδος μεγάλου κανθάρου· κατ' εὐφημισμὸν· διότι αἰετοί οἱ παῖδες ἐφοβοῦντο τοὺς κανθάρους. «Κανθάρου σκιαί» Ἡσύχ.

Κ α λ λ ι τ σ á γ κ α ρ ο ς· ἀνγρμτ. ἐκ τοῦ καλλικάγτσαρως· ἐν ἐπιβάταις χωρίω παρὰ τὸ Βυζάντιον· ἡ ἀράχνη τὸ ζῶον· δὲν εἶνε παράδοξον ὅτι ἡ ἀράχνη ἐθεωρήθη ὡς κánθαρος, διότι ταύτην οἱ Ἀλβανοὶ καλοῦσι μεριμάγκε ἦτοι μύρμηκα.

Κ α τ ή ν α· ἐν Κτλινδρῶ, Θήρᾳ κτλ. ὡς καὶ παρ' Ἀλβανοῖς· κλειδαρεά, ἢ ἡ ἄλυσις ἢ χρησιμεύουσα πρὸς τοῦτο· ἐκ τοῦ λατιν catena.

Κ α τ η ν ό ν ω· ἐν Κλδρ. κλειδόνω διὰ κλειδὸς ἢ ἀλύσεως.

Κ á σ α· λέρα καὶ ἰδίως τοῦ λαιμοῦ· ἐν Θεσσαλονίκῃ. Θήρᾳ, παρὰ Βλάχω, παρὰ Κρησὶ κτλ. ἐν Θήρᾳ λέγεται περὶ τοῦ ῥύπου τῶν ἐνδομάτων. Παρὰ Βλάχω φέρεται μὲν γενικῶς, ἀλλὰ σημειώνει κατωτέρω ἀκάσα τοῦ αὐτιοῦ.

Παρὰ Κυπρίοις κοῦδα, λέρα τοῦ γιακᾶ· ἀγνοῶ ὅμως ἂν εἶνε τῆς αὐτῆς ῥίζης. Τοῦτο μόνον πιστεύω ὅτι ἡ κασίδα καὶ τὰ ῥήματα κασόνω καὶ κασάζω ἐγένοντο ἐκ τοῦ κάσα.

Θά ἦτο τολμηρὸν νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ἡ λέξις κάσα ἐγένετο ἀπὸ τοῦ ἄσις, ἄση, ἢ ἄζα.

Κ ῆ π ο ς· ὁ κ. Πρωτόδ. ἐν λ., λέγει ὅτι ἡ λέξις κῆπος ἀντεκατέστη διὰ τοῦ περιβόλι· ἐν Κολινδρῶ σώζεται.

Κ ι ρ κ ι ν έ ζ ι· κακῶς ἐξηγεῖται ὁ ὁμηρικὸς κίρκος διὰ τῆς λέξεως κερκινέζι· τοῦτο οὐδέποτε καταδιώκει περιστερὰς ἀλλὰ καὶ συμβιοῖ μετ' αὐτῶν· τρέφεται δὲ διὰ σκωλήκων καὶ μικρῶν ἐντόμων· ἐν Κολινδρῶ λέγεται ξηφτερίνα. Ἰδε καὶ ξηφτέρι. Ὁ τύπος κερκινέζι φαίνεται ἰταλικὸς οἶονεὶ eircineggio.

Κ ό κ κ ι ν α ἄλογο· θέσις τις ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐντὸς τῆς πόλεως. Πιστεύω ὅτι ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τινος ἐρυθροῦ ἵππου

στηθέντος ἐκεῖσε ὑπό τινος νικητοῦ ἐν τῷ Ἰπποδραμίῳ τῆς πό-
λεως. Ἡ συνθήκη αὕτη ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος
ἐν τῷ περὶ ἵππικῆς κερ. 1. «Συνέγραψε μὲν οὖν καὶ Σίμων περὶ
ἵππικῆς, ὅς καὶ τὸν κατὰ τὸ Ἑλευσίνιον Ἀθήνησιν ἵππον χαλ-
κοῦν ἀνέθηκε, καὶ ἐν τῷ βάρῳ τὰ ἑαυτοῦ ἔργα ἐξετύπωσε.»
Ἴδε πράσιнос στύλος εἰς λ. Θ.

Λ α ζ α ρ ό ν ω· παρὰ Βλάχω καὶ Κοραῇ· δένω καὶ λαζα-
ρώτρα ἐν Χίῳ ἢ σαβανώτρα. Ὅσοι ὠμίλησαν περὶ τοῦ ἐτύμου
τῆς λέξεως ταύτης μὴ ἐξαιρουμένου μηδ' αὐτοῦ τοῦ Κοραῆ,
ἐπλανήθησαν νομίσαντες ὅτι παράγεται ἀπὸ τὸν τετραήμερον
Λάζαρον· τὸ ὄνομα παράγεται ἀπὸ τοῦ ἰταλικοῦ leojare (δέ-
νω). Γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι τὰ ἐκ ταύτης τῆς γλώσσης μεταφε-
ρόμενα εἰς τὴν ἐλληνικὴν γίνονται ἀπὸ τοῦ ἀπαρεμφάτου, οἷον
πασσάρω ; ῥεντέρνω, (rendere) κτλ.

Λ α μ ν ό ς· ἡ φλόξ· ἐν Θεσσαλονίκῃ· προσθετέον ὅτι οἱ Κύ-
πριοι καλοῦσι τὸ πῦρ λαμπρόν· καὶ λαβρίζω, ἐκβάλλω φλόγα
καὶ λαμπρακίαν τὴν πυρὰν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Ἀπέναντι τῶν
παραθέσεων τούτων δὲν δύναται νὰ ἔχη μεγάλην σημασίαν τὸ
ὅτι οἱ Βούλγαροι καλοῦσι τὴν φλόγα πλάμεν· τουναντίον νομί-
ζω ἐλληνικῆς καταγωγῆς τὴν λέξιν λάβα· πρὸς τοῦτο παρά-
βαλε τὴν λέξιν λάβρα.

Λ α χ τ έ ν τ ο· ἐν Κολινδρῷ τὸ γαλαθηνὸν χοιρίδιον τὴν λέ-
ξιν ἀναφέρει καὶ ὁ Κοραῆς ἐκ τοῦ lactens-endis, γαλαθηνός.

Λ ι χ ή· ἐν Κολινδρῷ· γλιχή· ἐπιθυμία.

Λ ι έ χ ο μ α ι· ὡσαύτως· γλίχομαι, ἐπιθυμῶ· ἐν Θεσσαλο-
νίκῃ ἀραθυμῶ.

Λ ω ρ ί τ η ς· ἐν Ἑπανομῇ κτλ. εἶδος πτηνοῦ, σχήματος ἐλί-
γον μικροτέρου τοῦ κολιοῦ, ὑπομέλαν, ἐνυδρόβιον ἀλλὰ φαγώ-
σιμον· πολὺ πιστεύω ὁ ἐλώριος τοῦ Ἀθηναίου.

Μ α μ ο ὕ δ ι· 1) ἐν γένει πᾶν ζῴφιον 2) ἐν Θεσσαλονίκῃ,
δ μεταξοσκώληξ. 3) ἐν Ἀγχιάλῳ ἢ ἀράχνη πρβλ. καλλιτσάγ-
καρος.

Μ α ν τ α λ ί δ ι· ἐν Κολινδρῷ ἡ πλίνθος· αὕτη ἐλέγετο καὶ
μάζα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· δωρ. μάδδα. Τὸ μανταλίδι ὁμῶς ἴσως
εἶναι ἐκ τῆς ἰταλικῆς mattoni, ἡ πλίνθος, ἢ ἐκ τινος πλησιεστέ-

ρας ῥίζης. Σημείωσόν τὸ *madia*, σκάφη ζυμωτικῇ, μάκτρα. Ἡ γένεσις βαίνει ὡς ἐξῆς· μάδδα, μάνδα, μάνδαλον, μανδαλίδι.

Μελίτακας· ἐν Κρήτῃ· ὁ μύρμηξ· (Κρητικὰ Χουρμούζη).

Μνοιασίδια· ἐν Θεσσαλονίκῃ· τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου. Ὁ Σακελ. γράφει *μυσίδι*· παράγω ἀπὸ τοῦ *μνοιάζω*.

Μονοδαῦλι· ἐν Κολινδρῷ· εἷς καὶ μόνος δαυλός· ἐν τῇ παρμ. αΦύσα γρά· τὸ μοναδαῦλι.»

Μπακακοφάγος· ἐν Ἐπανομῇ· εἶδος πτηνοῦ, ὁμοίου τοῦ πελαργοῦ, ἀλλ' ἦττον δύσριγον, διότι δὲν εἶνε ἀποδημητικόν· τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀποδεικνύει ὅτι εἶνε ὑδρόβιον, ἐπομένως μακρόπουν, (*eshassier*), ὀλίγον τι μικρότερον τοῦ πελαργοῦ, χρώματος συνήθως λευκοῦ. Ἐπειδὴ πλησιάζει πολὺ πρὸς τὸν πελαργόν, καὶ ὁ Θεόδωρος Γαζῆς ἐξηγεῖ τὸν λόκαλον τοῦ Ἀριστοτέλους (Ἰστρ. Ζω. II, 17) διὰ τῆς λέξεως *ciconia*, πιθανὸν εἶνε, μὴ ὁ μπακακοφάγος εἶνε ὁ λόκαλος.

Μπιζέλλι· εἶδος ὀσπρίου ἐρεβινθοειδοῦς· ἀρχ. πίσον· ἐκ τοῦ ἱτλ. *pisello*.

Μπουζούδα· ἐν Χαλκιδικῇ κυρία, κοκώνα.

Μπουντῖνος· ἐν Κολινδρῷ· ὁ μεταξοβόμβυξ.

Μοурτί· ἐν Κολινδρῷ· τὸ ἐνοίκιον ἀγροῦ, διδόμενον πάντοτε εἰς γεννήματα· ἀρχ. μορτή.

Μοурт σέκια· ἐν Κολινδρῷ· εἶδος ὕδνων ἢ ἀμανιτῶν στρογγύλων λίαν εὐχύμων.

Μυγοχαύτης· εἶδος πτηνοῦ στρουθοειδοῦς· τῶν ζωολόγων ὁ *muscicapa oridola*. Κακῶς ὁ Σκαρλ. γράφει *μυῖγα*, διότι τὸ ἰῶτα εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔγεινε γάμα ὡς ἀπὸ τοῦ Τροία, Τροја. Αἶας, Ajax. Ἡ μυῖα ἐξέπεσεν ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ εἰς μίγαν, ἀλβανιστὶ ἐγένετο μίζη, τσακωνιστὶ *μοῦζα*, καὶ κυπριαστὶ *μοῦγα*.

Νειριάζομαι· ἐν Κολινδρῷ, ὄνειριάζομαι, ὄνειρεύομαι.

Νεύρημα· ἐν Κολινδρῷ· ὄνειρευμα, ὄνειρον.

Νέχομαι· ἐν Κολινδρῷ· ἀντὶ ἐνέχομαι, ἐντρέπομαι, δηλ. κρατοῦμαι ἐντός μου. Παράβαλε ἐντηροῦμαι, ἐντρέπομαι συστέλλομαι.

Νόχτος· ἐν Κολινδρῷ, ἀντὶ ὄχθος, ὕψωμα.

Νύφη· ἐν Καλλιάνδρᾳ, οὕτω καλεῖται ἡ ἀρχαία νύμφη, πλὴν ἔχει κακὴν σημασίαν, σημαίνουσα δαίμονα ἢ τι κακοποιὸν πνεῦμα. Ἐν Καλλιάνδρᾳ πιστεύεται ὅτι αἱ πηγαί, αἱ χαράδραι, τὰ βουνά, κατοικοῦνται ἀπὸ νύφαις ἢ ἀπὸ καλομοῖραις. Ἴδε καλομοῖρα. Παρὰ Συμαίοις αἱ νύμφαι τούναντιον εἶνε ἀγαθοποιὰ ὄντα.

Ξαργοῦ· ἐν Κολινδρῷ κ.τ.λ. ἐπίτηδες· ἀλλαχοῦ λέγεται ὀρθότερον ξάργου, κατὰ τὸ ποῦργου· εἶνε ἀντὶ τοῦ ἐξ ἔργου.

Διὰ τὸν διαφορούμενον τονισμόν παράβαλε ἐπίτηδες καὶ ἐπιτηδές· αἶς δ' ἐρέτας ἐπιτηδές ἀγείρομεν» Ἰλ. Α. 143.

Ξηφτέρει· ἐν Ἐπανομῇ κ.τ.λ. εἶδος μικροῦ ἱέρακος, ταχυπτήτου τρκ. σιαχίνι· πιθ. ἱέραξ ὁ φασσοφόνος, διότι καταδιώκει πολὺ τὰς περιστερὰς· λέγει δὲ καὶ ὁ ποιητής.

Γεράκι ἀχόρταγο σκληρὸ ξηφτέρει
θ' ἀρχίσῃ ὀλόγυρα νὰ τριγυρᾷ
ψυχὴμ' ἀλοῖμονο στὸ περιστέρει
σὰν τῶδρη μόνο του μέσ' τῇ φωλεᾷ.

Ὁ Ὅμηρος τὸ ὀνομάζει κίρκον καὶ περιγράφει λαμπρῶς τὴν καταδίωξιν περιστερᾶς.

Ἦύτε κίρκος ὄρεσφιν ἑλαφρότατος πετεηνῶν
ῥηϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνά πέλειαν,
ἢ δὲ θ' ὕπαιθα φοβεῖται, ὃ δ' ἐγγύθεν ὀξὺ λεληκῶς
ταρφέ' ἐπαΐσσει, ἐλέειν τέ ἐ θυμὸς ἀνώγει . . .
Ἰλ. Χ. 139.

Τὴν περιγραφὴν ταύτην τοῦ κίρκου εὐρίσκω συμφωνοτάτην πρὸς τὸ ξηφτέρει, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι δὲν ἤκουσα νὰ λάσκη ὅταν καταδιώκῃ τὴν περιστερὰν.

Σημειωτέον ὅτι κακῶς ἐξηγεῖται ὁ ὁμηρ. κίρκος, κερκινέζι· τοῦτο οὐδέποτε καταδιώκει περιστερὰς, συμβιοῦν μάλιστα μετ' αὐτῶν, ὡς ἔτυχε νὰ ἴδῃ καὶ εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις ἀγγλικανὴν ἐκκλησίαν. Ἴδε κερκινέζι καὶ ξηφτερίνα.

Τὴν λέξιν ξηφτέρει, ὁ μὲν Κορ. παράγει ἐκ τοῦ λtv. accipiter, ὁ Woss ἐκ τοῦ ὀξύπτερος ὁ Hahn (ἐν Alban. Studien) τὴν θεωρεῖ ἀλβανικὴν· καὶ εἶνε τοιαύτη, διότι πολλαὶ ῥίζαι τοιαῦται εὗρηνται ἐν αὐτῇ: κίφτ, σκυφέρ, σκυφτέρ, σκληφτέρ, καλεῖται ὁ ἱέραξ· σκυπὸν σκάμπη, σκαμπόνη, ὁ ἀετὸς καὶ ἡ ἀέταινα·

Ὁ ἀετὸς καὶ ὁ φαεινόφθαλμος ἱέραξ εἶνε γνωστοὶ διὰ τὴν ταχύτητα ἢ ὁρμὴν μεθ' ἧς πίπτουσι κατὰ τοῦ θύματος.

Ξηφτερίνα· ἐν Κολινδρῷ· ὁ ἀθῶος κίρκος· τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ κερκινέζι. Νομίζω ὅτι τὸ αὐτὸ πτηνὸν καλεῖται ἐν Λαμίας ἀερογάμης.

Ὁ βωρός· ἐν Κολινδρῷ κτλ. ἡ μάνδρα τῶν βοῶν συνκδχ. αὐλὴ περιοχὴ· ἐκ τούτου ῥῆμα βωριάζω, κλείω εἰς μάνδραν.

Ὁ λόφονος· ἐν Μήλῳ (Νεοελληνικὰ ἀναλ. Παρνασσοῦ φυλ. ἀ. σελ. 10) πλήρης αἵματος. Τὴν αὐτὴν περίπου λέξιν μεταχειρίζεται καὶ ὁ Ὅμηρος. «Δράκων ἐπὶ νῶτα δαφονός».

Ὁ μπρόστι· δηλ. ἐμπρόσθιον· ἐν Ρουμλουκίῳ, ἡ ὁμηρικὴ αἴθουσα, χαγιάτι. Τὴν αὐτὴν κατὰ σημασίαν λέξιν μεταχειρίζεται καὶ ὁ Ὅμηρος· «Ἐνώπια παμφανόωντα».

Ὁ ξυά· πολλαχοῦ τῆς Μακεδονίας ἡ φηγός, ἥτις ἐλέγετο καὶ ὀξύα. Οἱ καρποὶ τῆς εἶνε τρίκογχοι περιέχοντες ἀγριοκάστανα φαγώσιμα. Οἱ Βλάχοι τὴν ὀνομάζουσι fagu.

Ὁ ργιά· παρὰ Κρησίν, ὁ σπάγος. (Κρητικὰ Χουρμούζη) ἴσως ἀπὸ τοῦ ὀρέγω, ἀνοίγω, τεντόνω ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀργυιά.

Ὁ ργόνω. Ὁ κ. Πρωτόδικος, γράφει ὄργον τὸ μέρος τοῦ χωραφιοῦ ὅπερ ἕκαστος σκάπτει ἢ θερίζει. Ἡ λέξις ὄργον εἶνε πολὺ σκανδαλώδης διὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ ὀργόνω· σκανδαλίζει δηλαδή ἡμᾶς ὅπως παραγάγωμεν ταύτην ἀπ' ἐκείνης· τοῦτο ἐνισχύει ἡ ἱκανὴ διαφορὰ, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ ἄρόω καὶ ὀργόνω. Ἐὰν τὸ ὀργόνω παρήγετο ἀπὸ τοῦ ὄργον, θὰ ἐσήμαινε ἀκάμνω χωράφι· φράσις λίαν συνήθης ἀντὶ τοῦ ὀργόνω. Κατὰ ταῦτα τὸ ὄργον εἶνε συγγενὲς τοῦ ἄγρός.

Ὁ φυία· ἐν Κωνσταντινουπόλει· εἶδος λάρου· αἴθυια·

Ἡ ἀγκος· ἐν Κολινδρῷ κτλ. καὶ παρὰ Βλάχοις ἡ ἀράχνη. Δὲν ἠξεύρω ἂν ἡ λέξις εἶνε ἰταλικὴ ἢ ἐλληνικὴ, ὅπως δὴ ποτε ὁμῶς παράγεται ἐκ τοῦ πήνη, πανίον, οἶονεὶ πανᾶς, ὑφαντής. Ὅτι δὲ ἡ ἀράχνη πολλαχοῦ λέγεται ὑφαντής, ἀνυφαντής, ἢ ἀλυφαντής, γνωστότατον· ἴδε ἀράχνη.

Παλάβρα· λῆρος, φληναφία. Λέξις ἰσπανικὴ εἰσχωρήσασα παρ' ἡμῖν παρὰ τῶν ἰσπανικῶν Ἑβραίων. Ἡ κυρία αὐτῆς σημασία εἶνε λόγος· εἶνε δὲ ἀδελφὴ τῆς λέξεως parola καὶ parole, αἰ-

τινες λέγονται γενόμεναι ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ parabola. Λέγομέν δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτὰ εἶνε λόγια.» Τούτέστι φλυαρίαι.

Π α λ α ῖ ζ ω· ἐν Κολινδρῷ· πασπατεύω, ζητῶ, ψάχνω· λέξις σλαβικὴ (πάλαμ).

Π α ρ ό ν ω· ἐν Κολινδρῷ· ἐναριθμῶ, λαμβάνω ὑπ' ὄψιν. «Αὐτὸ δὲν τὸ παρόνομε·» τοῦτο δὲν μετρεῖται. «Τὰ πάρωσα στὸ λογαριασμὸν τὰ ἔλαβον ὑπ' ὄψιν ἀδὲν σὲ παρόνω γιὰ ἄνθρωπον» οὐκέτι ἐνὶ βουλῇ ἐναρίθμιος. Ὅμρ.

Π λ ή θ ι ο ς· ἐν Χάλκῃ, καὶ πληθερὸς ἐν Θήρᾳ· μπόλικος, φτωρικός ἐν Θεσσαλονίκῃ, εὐπληθής.

Π ο μ η λ ί δ ι· ἐν Κύπρῳ εἶδος μηλοειδῶν καρπῶν· ἡ ἀρχαία ὑπομηλὶς, τὴν ὁποίαν ὅμως διέσωσαν οἱ Λατῖνοι συγγραφεῖς hypomelis.

Π ο τ α μ ί δ α· ἐν Κρήτῃ ἡ ἀηδὼν (κρητικ. Χουρμούζη) παρ' Ἀλβανοῖς Φιλομήλα (Ἀλβανικὴ Μέλισσα).

Π ρ ο μ η θ ε ύ ω· ἐν Κολινδρῷ, ἐρμηνεύω, συμβουλεύω, δίδω γνώμην· (προμηθεύς· προ-μῆτις) *Πρωτομαγιά*.

Π υ ρ ι μ ά χ ο ς ἢ πυρομάχος· ἐν Κολινδρῷ κτλ. τὰ ἐκατέρωθεν τῆς ἐστίας κείμενα παρατειχίσματα ὅπως ἐμποδίζωσι τὴν θερμότητα τοῦ πυρὸς τοῖς παρακαθημένοις. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει λίθον τινα πυριμάχον ἀντέχοντα εἰς τὸ πῦρ. Φρονῶ ὅτι καὶ οἱ προμάχοι τοῦ κ. Πρωτοδίκου εἶνε κατὰ παραφθοράν ἐκ τοῦ πυρομάχοι.

Π ρ ω τ ο μ α γ ι ά· ἡ πρώτη τοῦ Μαΐου· 2. ἐν Θεσσαλονίκῃ· εἶδος εὐώδους ἱτέας, ἣτις συνήθως ἀνθεῖ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαΐου, καὶ ἐξ ἧς πλέκουσι τὰς γνωστὰς εἰρεσιώνας. Ἡ συνήθεια αὕτη εἶνε ἰταλική. *Majo* καλοῦσιν οἱ Ἰταλοί, εἶδος δένδρου τὸν κύτισον νομίζω, ὡς καὶ τὸν κλάδον τὸν ὁποῖον φυτεύουν οἱ χωρικοὶ τὴν νύκτα τῆς πρώτης τοῦ Μαΐου πρὸ τῶν θυρῶν τῶν ἐρωμένων των· ὅθεν τὸ *appicare il majo ad ogni uscio*. Ἡ ἡμετέρα πρωτομαΐα λέγεται ἐν Καστορίᾳ μοσχοῖτεά.

Ρ ε ν τ έ ρ ν ω· ἐν Θήρᾳ κτλ. ξερνῶ. Ἐκ τοῦ ἰτλ. *rendere* ξερνᾶν, ὅπερ καὶ ἐν τῇ γαλ. *rendre* λέγεται.

Ρ ί τ σ ι ο ς· ἐν Κολινδρῷ· Θήρᾳ καὶ παρὰ Βλάχοις· ὁ ἄκανθόχοιρος· ἐκ τοῦ ἰτλ. *riccio*.

ῥοβός ἢ ῥουβός· ἐν Καλλιάνδρᾳ· βλάξ, ἡλίθιος, ἀφηρημέ-
νος, χάχας· εἶνε ἡ ἀρχαία λέξις ῥεμβός.

ῥόποτος· κρότος· θόρυβος· μόνον ἐπὶ ἀψύχων καὶ οὐχὶ
ἐπὶ ἀνθρώπων· ἐν Κολινδρῷ· καὶ ῥῆμα ῥοποτῶ· κροτῶ «τί ῥο-
ποτάει ἔτσι;» «τί ῥόποτος εἶνε αὐτός;» βουλγαρ. τρόπαμ ση-
μαίνει κτυπῶ καὶ λατινιστὶ strepitus=ῥόποτος, καὶ strepito
=ῥοποτῶ.

Ὅθεν συμπεραίνω ὅτι ἡ ἀρχικὴ σημασία τοῦ ῥέπω ἦτο κτυ-
πῶ (πρβλ. strepo καὶ τρόπαμ). ῥόπαλον λοιπὸν δὲν σημαίνει
ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Doederlein, ἀλλὰ κόπανον, τῆς κατα-
λήξεως αὐτὸν σημαινούσης τὸ ἐργαλεῖον· (πρβλ. κρόταλον ἐρ-
γαλον (ἐργαλεῖον)). Ὅπως δὲ εἰς τὴν λέξιν κόπανος ἀπώλετο
ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ λαοῦ ἡ ἰδέα τοῦ κόπτειν, ὑπολειφθείσης μό-
νον τῆς ἰδέας τοῦ ἀντικειμένου οὕτω καὶ εἰς τὸ ῥόπαλον ἀπώ-
λετο ἡ ἰδέα τοῦ ῥέπειν (κτυπᾶν) ἐν τούτοις ἀμφοτέρω εἶνε
προωρισμένα διὰ τοιοῦτου εἵδους ἐργασίας· ὅθεν ῥαπίζω καὶ κο-
πανίζω, καὶ ῥόπτρον τὸ τῆς θύρας κρουστήριον καὶ τὸ τύμπανον.

Γνωστότατον εἶνε ὅτι τὸ ρ οὐδέποτε εἶνε ἀρχικὸν ἐν τῇ ἐλ-
ληνικῇ· ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπάρχουσι λέξεις ἀρχόμεναι ἀπὸ σρ, ἀναγ-
κάως ὑποθέτομεν ὅτι ἐξέπεσεν στ, ὡς ἀποδεικνύει καὶ τὸ
strepo (α).

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μετάβασιν τῆς λέξεως αὕτη ἐγένετο ὡς ἐξῆς.
Ὅταν κτυπᾷ τίς τινα, πρῶτον τὸν κάμει νὰ ῥέπη καὶ ἔπειτα
τὸν ῥίπτει, διότι καὶ τὸ ῥίπτω ἐκ τοῦ ῥέπω γίνεται· οὕτω τὸ
ψοφῶ (κτυπῶ) κατήντησε νὰ σημαίῃ, κάμω τινὰ νὰ ἀποθάνῃ,
λεγόμενον μάλιστα ἐπὶ δαρμοῦ, οἷον τὸν ἐψόφησα ἀπ' τὸ ξύλο,
ἐκτὸς ἂν εἶνε ἀπὸ τὸ ζόφος ὡς τὸ σκοτόνω.

Τὴν τάξιν ταύτην τῶν ἐννοιῶν ἀποδεικνύει καὶ ῥῆμα ἐρείπω
(καταρρίπτω) ἄμεσος ἐπακολουθήσας τοῦ ῥέπω.

Ἡ σημασία αὕτη τοῦ ῥέπω καταφαίνεται καὶ ἐν τοῖς παρα-
γώγοις· ῥάπιδος σημαίνει ῥάβδος, καὶ ῥάβδος βέργα πρὸς δαρμόν
χρήσιμος, καὶ ῥόπτρον τὸ ἐργαλεῖον δι' οὗ κτυπῶμεν τὴν θύ-

(α) Ἴδε εἰς βούλει Gram.comp. des langues classiques F. Baudry σελ.
160—161 ὅπου ὁμοῦς τὸ ῥέπω σχετίζει πρὸς τὸ λιθουαν. virpu.

ραν. Σημειώτέον πρὸς τούτοις, ὅτι ῥαπίζω δὲν σημαίνει κτυπῶ διὰ τῆς ῥάπιδος, ἀλλὰ διὰ τῆς χειρός.

Ἡδύνατό τις νὰ φέρῃ ἄλλην τινὰ ἔνστασιν ὅτι τὸ ῥόποτος εἶνε λέξις πεποιημένη· ἀλλ' ἂν τὸ ῥόποτος δὲν ἔχει τινὰ σχέσιν πρὸς τὸ ῥόπαλον καὶ τὸ strepitus, τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι καὶ τὸ ῥέπω δὲν ἐσήμαινέ ποτε κτυπῶ. Τὸ ἐν ζήτημα εἶνε διάφορον τοῦ ἄλλου, ἐξ ἀνάγκης δὲ συνεσχέτισα αὐτὰ πρὸς ἄλληλα. Ἐὰν δὲ ἡ λέξις ῥόποτος καὶ ῥοποτῶ εἶνε πεποιημέναι δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ἦναι πεποιημένη καὶ ἡ λέξις ῥοβολάει.

Ἀναγκαῖον νομίζω εἰς ταῦτα νὰ προσθέσω καὶ τὴν διττὴν σημασίαν τοῦ ῥήματος βαρῶ (κτυπῶ) καὶ βαραίνω ἢ βαρύνω (ῥέπω).

Τὸ ῥόποτος καὶ ῥοποτῶ ἔχει τὴν αὐτὴν σχέσιν πρὸς τὸ ῥέπω, ἣν τὸ strepitus καὶ strepito πρὸς τὸ strepo.

Ῥ ο ὕ π α· ἐν Κολινδρῶ τὸ ῥόπαλον· ἰδοὺ λοιπὸν τὸ θέμα τοῦ ῥοπάλου· ῥῶψ ἢ ῥίψ πάντως ἐσήμαινε κλαδί ἢ βέργαν χρήσιμον πρὸς δαρμόν· πρβλ. τὸ Πρωτοδίκειον ῥάπη καὶ τὸ λην. scirpus, πρὸς τὸ sterpo καὶ ῥαπίζω· σύγκρινε καὶ τὰ ῥάπισ ῥάβδος κτλ. Παρ' Ἡσυχίῳ ῥάψ σημαίνει καλάμι.

Ῥ ο ὕ χ α· νομίζω ὅτι δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ἐριοῦχα· ἀλλὰ μὲ τὸ ῥάκος (ἐξ οὗ τὸ βράκος, βρακί) τὸ ὄμρ. ῥῆγος καὶ τὸ ἄλβν. ῥάκ (ὑφασμα, τάπης).

Ῥ ω γ ι ά· εἰς Ἀλάτσατα ἢ ἀράχνη.

Ῥ ω γ α λ ο π ά ν ι α· ἐν Καλλιάνδρᾳ· ἢ ἀραχνιά.

Σ α μ α μ ί δ ι· ἐν ταῖς θερμαϊκαῖς λέξεσι, συσχετίζω τὴν λέξιν ταύτην πρὸς τὴν σμίνθος· εὐρίσκω ἤδη εἰς τὰ ἰδιωτικὰ Πρωτ. μυῶμα (οὗτος γράφει μειῶμα) τὸ σαμαμίδι· δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν τὸ ὅτι ὁ λαὸς λέγει ἀέπιασαν ὀκταπόδια σὰν μυώματα», διότι παρ' ἡμῖν ὁ ἰσχνὸς ἄνθρωπος λέγεται σαμαμίδι· ὥστε ἐδραιούται ἐτι μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ σμίνθος συγγένεια τοῦ σαμαμιδιοῦ ἢ σαμιαμίνθου.

Σ δ α υ λ ί ζ ω· κατὰ τὴν Χαλκιδικὴν· ἀντὶ συνδουλίζω· κτυπῶ συνάλληλα τὰ δαυλία, ὅπως ἀναζωογονηθῇ ἡ φωτιά·

παρὰ Πρωτοδίκῳ φέρεται σχεδὸν ταύτόσημον ῥῆμα συμβάλλω·
«σδαύλισε τὴ φωτιά·» σύμβαλε τὴ φωτιά.

Σ κ ρ ο κ ό δ ε ι λ ο ς· ἐν Πάρῳ εἶδος σαύρας· ἀντὶ κροκόδει-
λος· ὁ κ. Πρωτόδικος λέγει «εἶδος σαύρας οὕτως ἐπονομαζο-
μένης, διότι κατὰ πάντα ὁμοιάζει μὲ τὸν κροκόδειλον.» Ἀλλὰ
τοῦναντίον ὁ αἰγύπτιος κροκόδειλος ὠνομάσθη, διότι ὁμοιάζει
τὸν χερσαῖον κροκόδειλον· τὸ ὄνομα κροκόδειλος ἐπέκειτο πρῶ-
τον τῇ χλωροσαύρᾳ καὶ εἶτα ἐπετέθη τῷ αἰγυπτίῳ κροκοδείλῳ,
ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδοτος· 2, 69. «Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι,
ἀλλὰ χάμψαι· κροκοδείλους δὲ Ἴωνες οὐνόμασαν, εἰκάζοντες
αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδείλοισι τοῖσι
ἐν τῇσι αἵμασιαῖσι.» ἀργότερον δὲ ὅτε τὸ μεγαλεῖον τῆς χάμ-
ψας ἐπεσκίασε τὸν κροκόδειλον, ἐδέησεν ὅπως διακρίνηται οὗτος
διὰ τοῦ ἐπιθέτου «κροκόδειλος χερσαῖος.» Τὸ ὄνομα τιμσάχ
ὅπερ ἀποδίδουσιν οἱ Τοῦρκοι τῷ κροκοδείλῳ φαίνεται ὅν συγ-
γενὲς τῷ χάμψᾳ.

Σ π ι ν τ ζ ο ύ ρ ι α· τὰ στρουθία· ἐν Φιλιππουπόλει· ἐκ τοῦ
σπίζα «στρουθός, αἰγιθαλός.» Σχολ. Εὐριπιδ. Παρὰ κυπρίοις
ἐπιζα σημαίνει ὄρνις· μήπως ἐκ τούτου μᾶλλον ἔγεινε τὸ γαλλ.
pigeon, ἢ ἐκ τοῦ ririo;

Σ π ι ν τ ο ὕ δ ι· ἐν Ἐπανομῇ ὁ σπῆνος. Νομίζεται ὅτι φω-
νάζει «σπίτι, σπῖτι·» προσκαλῶν ἡμᾶς νὰ κλεισθῶμεν εἰς τὰς
οἰκίας ἕνεκα τοῦ ἐπερχομένου χειμῶνος. Συνήθως τὰ τοιαῦτα
πτηνὰ ἔρχονται εἰς τὰ μέρη μας τὸ φθινόπωρον.

Σ π ο υ ρ γ ί τ ι· πολλαχοῦ, ὁ σπουργίτης, ἢ στρουθός, ἐν
Στενυμάχῳ νομίζω τσιροπούλια· ἐν Φιλιππουπόλει σπιντζούρια,
ἐν Ἐπανομῇ τζηρτζιόνια, ἐν Κρήτῃ ἀτσέλεγος, ὁ στρουθός.

Τ ζ η ρ τ ζ ι ό ν ι α· ἐν Ἐπανομῇ κτλ. τὰ στρουθία.

Τ η ρ σ ό ν ι· ἐν Φιλιππουπόλει· τὸ χειρόμακτρον, χειροπάνι,
μεσσάλι, προσόψι. Εἶνε ἀρχαία λέξεις τερσόνιον ἐκ τοῦ τέρσω.

Τ ρ υ δ ό ν ι ἢ τριδόνι· διότι τῇ ἀληθείᾳ ἀπαιτεῖται μεγάλη
λεπτότης, ὅπως διακρίνη τις ἂν τρύζη ἢ ἂν τρίζη. Ἐν Ἐπα-
νομῇ εἶδος ἐντόμου τρύζοντος κατὰ τὴν νύκτα ἀρχ. γρύλλος.

Τ σ ά γ α λ α· εἰς Ἀλάτσατα· τὰ ἀμύγδαλα. Ταῦτα λέγον-
ται καὶ θάσια, ἴδε Θάσος.

Τσαγγάδα· ἡ στείρα ὅς· ἐν Κολινδρῷ κτλ. ὁ Hahn λέγει ὅτι εἶνε λέξις ἁλβανικὴ, ἀλλὰ πιθανὸν νὰ ᾖ καὶ λατινική· ἄλλως στέρφα, στερίφη.

Τσαλαπετεινός· πτηνόν· ἀρχ. ἔποψ· λατ. *Urupa* γαλ. *Hurpe*. Παρὰ Βλάχω εὐρίσκω «τσελάδα, κόρυς, λοφιά» ἐκ τοῦ ἱτλ. *celata*. Παρὰ Βενετοκλεῖ εὐρίσκω ὅτι ἐν Ῥόδῳ ἡ λοφιά τοῦ ἀλέκτορος, καλεῖται «κάλλη τοῦ πετεινοῦ.» (Πανδῶρ. 484 σελ. 85.) Πολλὰ ἀπαντῶνται περιστάσεις καθ' ἃς τὸ κ ἐτράπη εἰς τσ. Οὕτω ἡ κουκούλα λέγεται τσουτσούλα ἐν Κασσανδρείᾳ, καὶ τὰ κύναρα τοῦ κ. Πρωτοδίκου ἔγειναν τσουνουρα εἰς τὰ ματοτσύνουρα. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔγεινε τὸ *celata* ἀπὸ τοῦ *Galea* ἢ κάλλαιον.

Ὁ τσαλαπετεινός εἰς πλείστας γλώσσας ὠνομάσθη ἐκ τῆς λοφιάς του. Οὕτω ἐν τῇ γαλλικῇ *Hurpe* σημαίνει τὸν τε ἔποπα καὶ τὴν λοφίαν ὥς καὶ ἐν τῇ γερμ. *Wiedehopf*. Δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ λέξις *urupa* ἐσήμαινε καὶ τὴν λοφίαν. Ἐν τῇ ἐλληνικῇ καλεῖται παπαδιά εἶδος κορυδαλοῦ ὅπερ ἐν τῇ λατινικῇ λέγεται *cassita*· εἰς τὰ κρητικὰ τοῦ Χουρμούζη εὐρίσκω «παπούρα, γήλοφος.»

Ὁ ἔποψ καλεῖται μόνον ὑπὸ τῶν Βλάχων καὶ Ἀλβανῶν πούπη, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Τσιλιπορδιά· ἐν Κολινδρῷ· εἶδος δένδρου ᾧ χρῶνται πρὸς ἐρυθρὰν βαφήν.

Τσιμπρός· ἐν Κολινδρῷ φιλάργυρος καὶ ῥῆμα·

Τσιμπρεύομαι· φειδωλεύομαι, φιλαργυρεύομαι.

Τσιμπῶ· κυρ. καθικνοῦμαι τῷ ῥάμφει· ῥαμφίζω (*becquetter*) μτνμ. συνθλίβω διὰ τῶν δύο δακτύλων ὥς διὰ ῥάμφους. Οἱ Ἀλβανοὶ λέγουσι ατσιμπίθη τσιμπῶ καὶ τσίμπη τὸ ῥάμφος. Πόθεν λοιπὸν ἐγένετο ἡ λέξις τσίμπη; Τὸ ῥάμφος λέγεται καὶ κέπ ἐν τῇ ἁλβανικῇ, ὅθεν κέπουρ ἐν τῇ βλαχικῇ, τσιμπῶ. Μήπως εἶνε ἀναγραμματισμός τις τοῦ γαλατικοῦ *beccus*; Ἐν τούτοις παραβλήτέον τὸ *puncio*, *pincer*, *pizzico*. Συμβουλευθήτε καὶ τὰ λατινικὰ *forpex*, *forfex*, *forceps*.

Τσιόνι· ἐν Ἑπανομῇ εἶδος πτηνοῦ στρουθοειδοῦς.

Τσιροποῦλι· πολλαχοῦ· ὁ στρουθός. Ἐν Κασσανδρεία λέγονται οἱ νεοσσοὶ τῆς ὄρνιθος.

Τσιτσιλιάνος· Ἐν Ἐπανομῇ κτλ. ὁ λοφόμενος κορυδαλός διὰ τὴν τσουτσούλαν του ἄλλως παπαδιά καὶ ἀλουέττα (alouette).

Φιλομήλα· ἡ ἀηδὼν παρὰ τοῖς ἰταλικοῖς Ἀλβανοῖς. Ἰδε ἄλβαν. μέλισσαν ἐν τῷ λεξιλογίῳ· ἄλλως Φεράκου ὅπερ εἶνε ἴσως συγγενὲς τῷ Πρόκνη. Παρὰ Κρησὶ ἡ ἀηδὼν λέγεται ποταμίδα.

Φλάμπουρο· (ἄλβν=σημαία) ὁ περιώνυμος Πίερος, βουνὸν τῆς Μακεδονίας, ἄλλοτε μὲν κατοικία τῶν Μουσῶν νῦν δὲ τῶν αἰγῶν· ὀνομασθεὶς οὕτω, διότι ὑπῆρχεν ἴσως ἐνταῦθα τὸ κέντρον διαρκοῦς σημαιαρχίας (σαντζάκ σημαία) λέγει δὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον ἄσμα :

Ἐγὼμ' ὁ γέρω Ὀλυμπος στὸν κόσμον ἔακουσμένος.

Ἐχω σαράντα δυὸ κορφαίς, κ' ἐξήντα δυὸ βρυσούλαις.

Κάθε κορφή καὶ φλάμπουρο, καὶ κάθε βρύσι κλέφτης.

Ὁ Πίερος ἂν πραγματικῶς παράγεται ἀπὸ τοῦ πῖος ἔχει ἐτυμολογικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ Monferat τῆς Ἰταλίας, ὅπερ ἐγένετο ἐκ τοῦ mons ferax, γόνιμον ὄρος.

Φτηνός· ἐν Κολινδρῷ, Ἐπανομῇ κτλ. λεπτός· παρὰ Κορ. φτενός καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς πτενός ἢ πτηνός. Τὴν λέξιν ταύτην συσχετίζω πρὸς τὴν ἀπαιτονίαν τοῦ κ. Πρωτοδίκου, καὶ Πεταλᾶ. Ὁ Σκαρλ. παράγει ἀπὸ τοῦ εὐτενής, ἀλλὰ διατὶ ὅχι καὶ ἀπὸ τοῦ adtenuis. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη ἡ λέξις ἔχει νὰ κάμῃ μὲ τὸ πείνω.

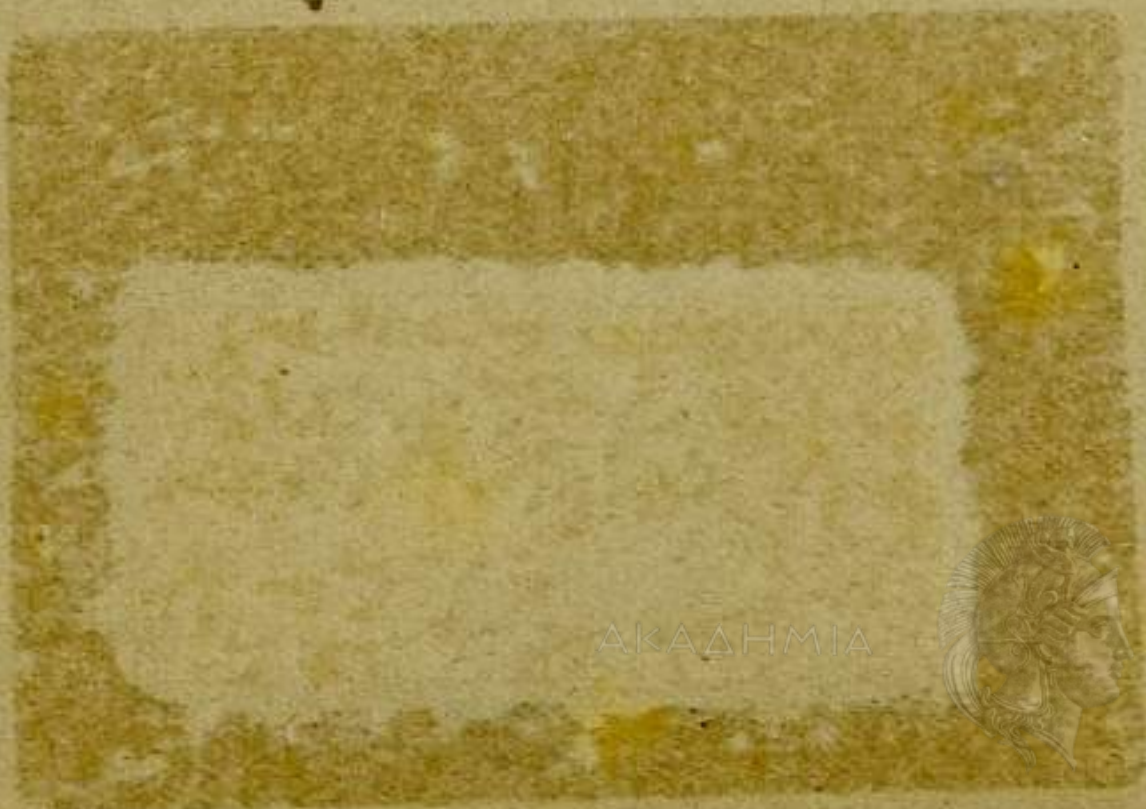
Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπαιτονίαν, αὕτη φρονῶ ὅτι ἔγεινεν ἀπὸ τὸ πτηνός, ὅπερ ὀρθότερον θὰ ἦτο ἀποτεινός.

Χαρανί· εἰς Ἀλάτσατα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὁ λέβης.

Χούμελη· βρύον· τὸ γνωστὸν φυτὸν τοῦ ὁποίου τὰ λευκὰ ἄνθη βάζουσιν εἰς τὴν μπίραν· τῶν φυτολόγων ὁ humulus lupulus· γαλ. houblon καὶ ἰταλ. luppolo· τὴν λέξιν ἀναφέρει ὁ,τε Βυζάντιος καὶ ὁ Κοραῆς. Ἡ Χούμελη ἦτο γνωστὴ καὶ εἰς τοὺς Ζυζαντινοὺς δι' ἧς κατεσκεύαζον μεθυστικὰ ποτά· ἴδε Κοραῆ ἐν λ' χούμελη. Ἡ κατασκευὴ αὕτη σώζεται ἐν Κρήτῃ εὐ-

ρίσκω εἰς τὰ κρητικά τοῦ Χουρμούζη. «Χούμελη.—πλύνουν τὰς κηρήθρας μετὰ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ μέλιτος, ἔπειτα βράζουν τὰ ἀποπλύματα ἀρκετὴν ὥραν, ἕως ὅτου γείνουν σὰν πετμέζι» —προσθετέον «ρίπτουσι χούμελην.» Οὕτω ἐν Μελενίκῳ ἰδίᾳ ῥίπτουσιν εἰς τὸ κρασί εἶδος πικροῦ χόρτου ὀνομαζομένου πιλινον ἐξ οὗ γίνεται τὸ πιλινάτο κρασί. Εἶνε δὲ τοῦτο ἡ ἄψινθος, καὶ ὁ ἄψινθίτης οἶνος.

Διορθώσεις καὶ προσθήκαι.

Ζουρίδα. Ἐπειδὴ παρὰ τοῖς Ἰσπανοῖς ἡ μὲν ἀλώπηξ λέγεται *Zurro*, ἡ δὲ ἰκτίς *Zurrilla*, καὶ ἐπειδὴ ἡ λέξις *Ζουρίδα* εἶνε κρητική, ἔνθα οἱ Ἀραβες ἔμειναν ἄρκετον καιρόν, συμπεραίνω ὅτι αἱ λέξεις αὗται δυνατόν νὰ ᾔνε ἀραβικῆς καταγωγῆς. Διότι ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει, ὅτι εἰδός τι μυῶν ἐκαλεῖτο *λυβιστὶ ζέγερικς*. Ἡρδτ. 4, 192. Τούτους ὁ Ἡσύχιος ὀνομάζει *ζεγρίας*. Ἐν τούτοις ὑπάρχει λέξις τις ἡπειρωτική, ἡ λέξις *ζαγάρι* σημαίνουσα τὸν θηρευτικὸν κύνα· ἔνθα (ἐν Ἡλείῳ) δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ἀραβικὴν ἐπήρειαν. Εἶνε τάχα τοῦτο σύμπτωσις, ἡ ἐξ ἀρχαίου χρόνου ὑπῆρχεν ἡ ῥίζα αὕτη καὶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν; Ἐπὶ τῶν ἡπειρωτικῶν λέξεων δέον νὰ ᾔ τις ἐπιφυλακτικός, διότι πολλάκις ὄζουσιν ἀλθανισμοῦ. Ἐν τῇ λέξει *Ζουρίδα* (δ. λ.) κακῶς σημειῶ, ὅτι ἀλλαχοῦ ὀνομάζεται *ζερδαβᾶς*· οὗτος εἶνε ἄλλον ζῶον *Ζουρπανᾶς* ἢ *σγουροπανᾶς*· ἐν *Φιλιππουπόλει* καὶ *Στενυμάχῳ*, ἢ *ἀράχνη*.

Λάζος (Θ. λ.) ἡ λέξις φαίνεται ἰταλική· ἐκ τοῦ *lanceo*, *lancetta*.

Καττούνια· ἐν Βασιλικοῖς τῆς Χαλκιδικῆς· τὰ φορέματα (καττύω ; ;)

Κουπόϊα· οἱ σκύλακες· αὐτόθι.

Τρυδόνι· γραπτέον τρηδόνι, ἐκ τοῦ *τερηδών*· τὸ ἡμέτερον ὅμως φαίνεται ὄν διάφορον τοῦ *σκαρλατείου*, διότι δὲν κατοικεῖ σταῖς γωνιαῖς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020507

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Εὔρηται ἐν Θεσσαλονίκῃ,
παρὰ τῷ κ. **N. Βικοπούλῳ**
Βιβλιοπώλῃ.

